

Naše planine

NAŠE PLANINE

Revija Planinarskog saveza Hrvatske

Le Nostre Montagne — Rivista della Federazione Alpina Croata

Unsere Berge — Zeitschrift des Kroatischen Bergsteigerbundes

The Mountains — Review of the Alpine Association of Croatia

Nos Montagnes — Revue de la Fédération Alpine Croate

Iz davač: Planinarski savez Hrvatske

Uprava: Zagreb I, Gajeva 2a, telefon 37-316

Urednik: dr. Željko Poljak, Zagreb III., Škrlčeva 25/I

Redakcioni odbor: prof. dr. Vladimir Blašković, Stjepan Brlečić, Pero Lučić-Roki i dr. Miljenko Rendulić

Izlazi u 6 dvobroja godišnje. Godišnja preplata za pojedince iznosi 600 dinara, a za ustanove, društva i poduzeća 1200 dinara. Preplate se šalju čekom na tek. račun Planinarskog saveza Hrvatske broj 400-73-3-1893

Stamparija »Borba«, Zagreb, Preradovićeva 21

GODINA XIII

STUDENI—PROSINAC 1961

BROJ 11—12

S A D R Ž A J

Srećko Božičević: Spomenici jednog kraja	245
Petar Lučić-Roki: Prof. dr Vladimir Blašković	249
Dr Vladimir Blašković: Razvitak i oznake reljefa Jugoslavije	253
Petar Tabak: Sa planinarskih sijela	257
S. Vrdoljak: Život u kršu	262
Božo Modrić: Opustjelim klancima i gudurama Velebita	264
Zlata Godler: Sama u Velebitu	271
Biografije naših planinara	274
Vlado Jelaska: Profili	275
Uzeir Beširović: Treskavica — najljepša bosanska planina	277
Dr Ivo Lipovščak: Ivica Laufer	281
Skupština planinarskog saveza Hrvatske	282
Vijesti	293

Slika na naslovnoj strani:

Veliki Tabor u Hrvatskom zagorju

Foto: Srećko Božičević

NAŠE PLANINE

GODINA XIII

RUJAN—LISTOPAD 1961

BROJ 9—10

Uz 20-godišnjicu ustanka

Srećko Božičević, Zagreb

Spomenici jednog kraja

Rano je proljetno jutro. Magla leži između zagorskih brežuljaka. Tu i тамо iz nje proviri po koji obli vršak, osamljeno drvo ili nekoliko bijelih kućica i klijeti.

Na vrhu smo brežuljka. Pod nama iz maglenog mora izviruje crveni zvonik crkve i krovovi najviših klanječkih zgrada. Pod udarcima povjetarca zaleju mekana bijela koprena magla, uzdigne se poput morskih valova, rasprši i ponovo spusti. Do nas je visok bijeli spomenik obasjan zrakama sunca. Na zelenu kosinu pada sjeni njegova podnožja, dok njegov vrh — lik partizana u trku — nestaje u bjelini magle.

To je spomenik Narodnooslobodilačkoj borbi, spomenik jednoj generaciji, spomenik jednom razdoblju. Visok, bijel, impozantan i ponosan! Viši od krovova zgrada, od drveća, od čitave okoline. Pod njim sela, vinogradi, klijeti, šumarci i ljudi. Ljudi, koji su zasluzili, da spomenik ovjekovjeći njihove patnje, njihovu borbu i njihovu pobjedu.

Spomenik — visok i ponosan s figurom golog ratnika — partizana. Da, i oni su bili ponosni i oni su bili visoko nad krvavom stvarnošću. Oni ljudi — Zagorci — potomci kmetova! Bili su goli i gladni — golih ruku, naoružani mržnjom, hranjeni željom za slobodom! I borili su se, borili i ginuli za ljepotu ovog kraja, za sreću i budućnost svoje djece.

Još uvijek skrivena maglom, negdje među onim crvenim klanječkim krovovima nalazi se i rodna kuća autora ovog spomenika. I on je sin zagorskih brežuljaka — kipar, umjetnik — Antun Augustinčić.

Magla se dizala iz udolina. Izvirivala su bijela sela, vinogradi, livade i po koji zeleni šumarak. Ljeska se vijugava Sutla i kao da nestaje, stisnula se pod okomite obronke Cesargradske i Kunšperške gore.

Goli visoki zidovi — ostaci plemićkog Cesargrada, uzdižu se osamljeni na strmoj hridini iznad Zelenjaka.

Sjedim na izbočenoj stijeni razrušenog grada. Zadnji ostaci magle vuku se dolinama. Iz amfiteatra Zelenjaka vječar kao da izbacuje ostatke bijele

koprene. Ona se polagano uzdiže, polagano kao zavjesa. A iza nje, na velikoj pozornici prirode pojavljuje se čarobni prizor — spomenik hrvatskoj himni, okružen zelenim brežuljcima, blistavom trakom Sutle i bijelim linijama ceste.

»Lijepa naša domovina,
oj junačka zemljo mila...«

Da, ovdje je zaista tako!

I pjesnik je bio oduševljen tišinom i ljepotom kraja. Pjesnik je bio rodoljub:

»Stare slave djedovina,
da bi vazda sretna bila...«

Jedan poznavalac pjesnikovog životopisa priča kako je nastala ova pjesma...

Bilo je ljetno popodne godine 1835. Mihanović se kočjom vozio od Novih Dvora u Klanjec. Iz valovitih brežuljaka cesta se odjednom uspela u podnožje Cesargradske gore. Visoko iznad ceste uzdizao se Cesargrad obasjan zrakama popodnevnog sunca. U hladovini susjednog brežuljka šumjela je bistra Sutla, a visoko iznad nje na tamno zelenom obronku izdizala se šiljata kula grada Kunšperga. Na mjestu gdje se klanac proširio u malenu livadicu, na mjestu gdje su se s tri strane spojile uske seoske ceste, zastala je kočija pjesnika Mihanovića.

Sunce je svojim zrakama obasjalo tamne rubove brežuljaka. Sutla je šumno žuborila, primajući u sebe malen potočić. Zelene krošnje stabala uzdižale su se u visinu. Iznad svega osvijetljene zidine Cesagrada i blistavo popodnevno nebo s vječnim putnicima — bijelim oblacima.

I nije mnogo trebalo, da duša pjesnika bude oduševljena i nadahnuta plemenitim riječima. U tišini, koju je narušavao samo žubor vode, pjev ptica i rzanje umornih konja, pjesnik je ostao iznenaden. U njemu su osjećaji, misli i usta prozborili:

Lijepa naša domovina.....

Danas na tom mjestu stoji spomenik s uklesanim stihovima hrvatske himne, podignut u čast 100-godišnjice tog događaja.

Visok i jednostavan stoji kao simbol oduševljenja i vjere u voljenu domovinu, u danima kada ona nije pripadala nama nego tuđinskim gospodarima. Spomenik stoji osamljen, ali često posjećivan. Iako je čitav njegov okoliš izgubio nekadašnju romantiku i ljepotu, rado ga posjećujemo i svraćamo do njega. Danas je obronak jednog brežuljka ogoljen kamenolomom. Nekadašnji uski seoski putevi postali su bijele široke ceste. Uz Zelenjak je sagrađena i željeznička pruga, ali da bi sačuvala ljepotu samog Zelenjaka zaobišla ga je tunelom kroz brdo.

Od Mihanovića — pjesnika i rodoljuba — ostala je grobnica na Klanječkom groblju, spomen bista na trgu u Klanjcu i spomen ploča na rodnoj kući u Zagrebu. Mihanović je umro kao umirovljeni ministarski savjetnik u 65. godini života, godine 1861, tačno prije 100 godina. Pod starost se povukao u Nove Dvore. Za života je mnogo putovao kao pravnik. Službovao je kao vojni auditor i konzul (Bratislava, Smirna, Trapezunt, Solun, Bukurešt, Carigrad). Još za vrijeme svojih studija upoznaje se s idejama Vuka Karadžića, Kopitara i

Davidovića. U doba Napoleona, prije Ilirskog preporoda prvi ističe potrebu uvođenja narodnog jezika kao službenog. Piše jednu brošuru na kajkavskom jeziku, zapaženu filološku raspravu, sakuplja čirilске dokumente i otkriva jedan dragocjeni rukopis kao nastariji spomenik staroslavenskog jezika. Uza sve ovo bavi se i pjesništvom i tako mu je u desetom broju Gajeve »Danice« godine 1835. objavljena rodoljubna pjesma »Hrvatska domovina«. U prošlom stoljeću ova pjesma postaje Hrvatska himna, kada ju je uglazbio graničarski potpukovnik i vojni kapelnik Josip Runjanin.

*

Putujemo dalje zagorskim krajem, lijepim, valovitim »Zagorjem mojim zelenim«. Gledamo li bilo s kojeg vrha, Zagorje izgleda poput goleme lepeze na kojoj se smjenjuju plohe svjetlozelenih livada, smedih oranica, vinograda, tamni obrisi šuma, stari dvorci i bijela sela. Stare, ali drage zagorske klijeti i potleušice, kao da baš takove moraju biti, da ne naruše sklad ovih pitomih brežuljaka i rodnih vinograda.

Maleno je Zagorje, maleno ali slavno! Dalo je mnogo velikih ljudi, pjesnika, književnika i političara. Narav njegovih stanovnika postala je kroz vjekove buntovna. Kada više nije mogao podnašati nepravdu, Zagorac-kmet, Zagorac

Lijevo: Spomenik NOB-i u Klanjcu
Desno: Spomenik hrvatskoj himni u Zelenjaku

Foto: S. Božičević

— čovjek, ustajao je makar i goloruk na obranu svog ljudskog prava. U sukobu golih seljačkih ruku i čeličnog oklopa plemičkih plaćenika, gušena je želja za sretnijim životom i slobodom. Gušena je, ali nije i ugušena!

*

Kumrovec— danas željeznička stanica i novo preporodeno zagorsko selo. Stojimo pred još jednim spomenikom. Spomenik je jednostavan, monumentalan i značajan. Spomenik simbol — spomenik stvarnosti!

U brončanom kipu maršala Tita, uz njegovu rodnu kuću u Kumrovcu, stoji ponos jedne generacije, pobjeda jedne ideje. Spomenik čovjeka čvrstog koraka — čovjeka heroja, revolucionara i vođe, simbolizira svijetlu budućnost. U brončanom licu ovjekovječena je odlučnost i vjera u pobjedu i slobodu. Vjera u nešto što je najsvjetlijie i najsvetije za čovjeka, u ono za što su vjekovima ginuli i borili se ljudi s valovitim brežuljaka Hrvatskog zagorja.

Šume borovi uz Titov spomenik, miriše cvijeće uz njegovo podnožje. Pred spomenikom se zaustavlja staro i mlado, borci, Titovi ratni drugovi, omladina — njegova nada i oni najmladi, koji ga mnogo vole. Pred spomenikom, svojim simbolom, stoji novo pokoljenje, nova generacija!

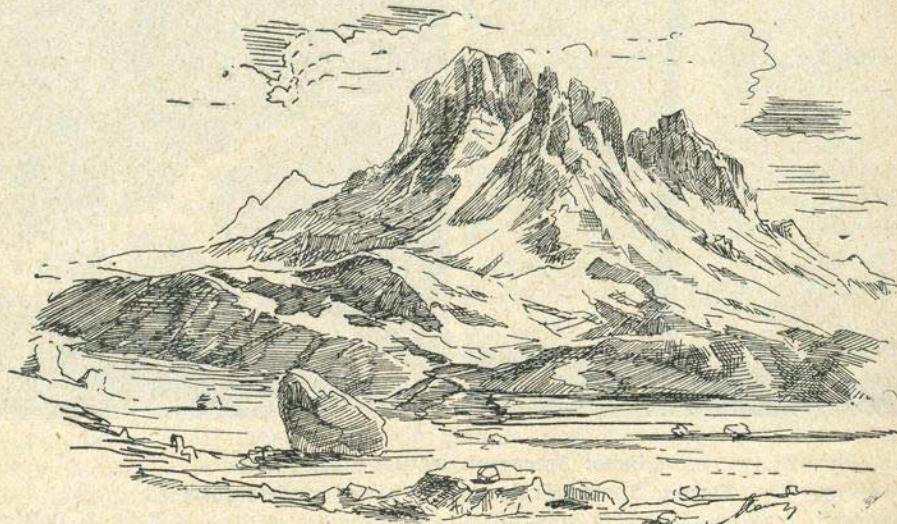
Stojeći pred njim sjećamo se Gupčeve lipe u Gornjoj Stubici — simbola želje za slobodom! A pred nama je spomenik maršala Tita — znak ove ispunjene želje!

*

Stare zagorske plemićke dvorce i vlastelinske kurije ruši prolaznost vremena. Među valovite brežuljke prodire asfaltna traka moderne ceste; željezničkim prugama jure motorni vlakovi, dok električna rasvjeta obasjava malena sela. Tvornički dimnjaci nadvisuju brežuljke, a na njima se pojavljuju simboli i spomenici našeg — borbom izvođenog i radom izgrađenog novog života.

Hrvatsko zagorje treba vidjeti, treba ga doživjeti, treba ga osjetiti u svoj njegovoj originalnosti, kao dio

»Lijepe naše domovine...«

Prof. dr VLADIMIR BLAŠKOVIĆ

UZ 60-GODIŠNJCU ŽIVOTA

Upoznali smo se na planinarskom poslu, u jesen prije petnaest godina, one, za nas planinare, vrlo aktivne godine 1947, kad smo radili na organiziranju proslave prvog Dana planinara u Hrvatskoj i kad su postavljeni organizacioni temelji za osnutak prvog poslijeratnog planinarskog društva u Hrvatskoj, P. D. »Zagreb«, i Planinarskog saveza Hrvatske, kad su odmah za njima nicala mlađa planinarska društva u Zagrebu i pokrajini.

Te jeseni je profesor Vlado Blašković bio zamoljen od rukovodilaca Planinarskog saveza Hrvatske, da pokrene planinarski časopis. Upravo me zbog toga jednog dana i zamolio, da dođem do gimnazije u Kušlanovoj ulici, gdje je bio direktor, na dogovor o izdavanju i uređivanju planinarskog glasila. Tada mi je predložio, da primim uredništvo lista, jer mu njegove brojne dužnosti nisu dozvoljavale, da preuzme još i tu funkciju te mi je obećao svu potrebnu pomoć iz njegovog dugogodišnjeg iskustva u publicističkom i redaktorskom radu.

Od toga dana počela je naša živa planinarska suradnja kroz koju sam upoznao njegovo veliko znanje, preciznost, ljubav za istinom i neobičnu vitalnost, koju je do danas zadržao na području kulturne djelatnosti u planinarstvu. Prvi broj časopisa »Naše planine« izšao je u siječnju 1949. godine s njegova dva uvodna članka, »Planinarstvo u novoj Jugoslaviji« i »Planinarstvo u Hrvatskoj prije i poslije oslobođenja«. Njegova suradnja kao člana redakcionog odbora lista bila je kroz svih ovih trinaest godišta dragocjena i bogata, vlastitim prilozima, kao i radom na redigiranju članaka, koji su zadirali u prirodne nauke i prošlost planinarstva i naših naroda. Da bi mogli dobiti potpuniju sliku ličnosti dr. Vladimira Blaškovića, kao javnog društvenog radnika, naučnog radnika, publiciste i planinara donosim ovaj sažeti opis života:

Roden je 22. IV 1901. u Karlovcu. Studirao je geografiju, geologiju, mineralogiju i biologiju na Sveučilištu u Zagrebu, gdje je stekao i naučni stupanj doktora nauka disertacijom »Gjurgjevački pijesci i oblici njihovog poljoprivrednog iskorišćivanja«. Za sveučilišnog je nastavnika habilitirao naučnim spisom »Hrvatsko zagorje«, u kome je obradio prirodne značajke demografsku i gospodarsku strukturu tog područja. Kao srednjoškolski profesor službovao je u Kostajnici, Koprivnici, Pljevljima, Karlovcu, Bjelovaru, Banjoj Luci i Zagrebu. (1926-1945). Nakon Oslobođenja zemlje bio je šef kabineta ministra prosvjete, povjerenik za prosvjetu i kulturu, prosvjetni inspektor i direktor gimnazije (sve u Zagrebu od 1945. do 1951.). Godine 1951. izabran je za predavača, a 1958. za docenta Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Odličan je je poznavalac Jugoslavije, koju je proputovao uzduž i poprijeko, a izvan domovine bio je u Austriji, Madžarskoj, Čehoslovačkoj, Njemačkoj, Belgiji, Velikoj Britaniji, Francuskoj, Monaku, Korzici, Španiji, Italiji, Albaniji, Grčkoj, Turskoj, Malti i Alžиру.

Iz užeg područja geografske, prirodoslovne i pedagoške struke Blašković je (do travnja 1961. god) objavio oko 200 radova (rasprava, priloga, eseja, putopisa, recenzija, kritika), a u 40 godina svoje publicističke djelatnosti štampao je još oko 300 članaka iz raznih područja društvenog života, kulture i

umjetnosti (napose muzike). U mladim je godinama objavio nekoliko novela i lirske pjesme u književnim časopisima Savremenik, Kritika, Mladost i drugdje. Na hrvatski jezik preveo je s njemačkog opis prvog Amundsenovog leta u Arktik, a sa slovenskoga standardno geografsko djelo akademika Melika »Jugoslavija«. Posebno je objavio brošure i knjige: Lijepa naša domovina (Zagreb, 1948), Geografia fisica della Croazia (Zagreb, 1948), Zemljopis Kine (Zagreb, 1950), Planinarstvo u Hrvatskoj (Zagreb, 1954), Nafta (Zagreb, 1959), a u suradnji s prof. ing. M. Hubenyjem napisao je skripta Elementi opće ekonomskog geografije (izdanje: Sveučilište, Zagreb 1960). Dovršio je i sada mu je u štampi omašno stručno djelo Ekonomski geografski Jugoslavije.

Napredan i borben, Blašković je rano i vrlo aktivno ušao u javni društveni život. Već kao omladinac (godine 1919) i kasnije kao srednjoškolski profesor isticao se u pokretu za reformu našeg školstva. Surađivao je u NOP-u i 1943. godine bio zatvoren od ustaša. Društvenu aktivnost nije napustio ni u svojoj šezdesetoj godini te je i danas odbornik općine Medveščak, potpredsjednik Speleološkog društva Hrvatske, član uprave Geografskog društva Hrvatske i član Plenuma Saveza geografskih društava Jugoslavije. Odbornik je Matice hrvatske i član izdavačkog savjeta matičnog Nakladnog zavoda, a stručno surađuje još u Komisiji za naučno istraživanje krša Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, u Komisiji za proučavanje turizma Turističkog saveza Hrvatske i u Savjetu Zavoda za zaštitu prirode NR Hrvatske.

Vlado Blašković rano ulazi u organizirani planinarski život. Odmah nakon prvog svjetskog rata upisuje se u Hrvatsko planinarsko društvo u Zagrebu, osniva njegovu podružnicu »Bilo« u Koprivnici (1928), jedne je godine (1934) tajnik podružnice »Martinščak« u Karlovcu i suradnik je »Hrvatskog planinara«, u kome pored ostalog piše o Gorskem kotaru i objavljuje prvenstveni planinarski opis Velike Ljubišnje, najviše planine Sandžaka.

Nakon rata 1945. godine Blašković surađuje na obnovi planinarskog života u Hrvatskoj. Godine 1948. jedan je od osnivača P. D. Zagreb i Planinarskog saveza Hrvatske, a sudjeluje i kod osnivanja Planinarskog saveza Jugoslavije. On je također jedan od pokretača časopisa »Naše planine«, nalazi se među članovima uredničkog odbora i stalni je suradnik lista. Od poslijeratnih mu je napisa zanimljiv članak »Asocijacija uz Bovec i Černjala« (Naše planine, 1952), u kome je dan prvenstveni planinarski prikaz grebena Černjalskih vršića u zapadnim Julijskim Alpama. Bio je član prve uprave PSH i predsjednik PD Zagreb (1949-1951); inicijator je osnivanja planinarskog muzeja Hrvatske. Mnogo se zalagao oko dobivanja prostora i gradilišta na Puntijarki na Medvednici, a za njegovog je predsjednikovanja i otpočela izgradnja planinarskog doma u tom dijelu Zagrebačke gore.

Danas je aktivan u radu Skupine seniora PD Zagreb, gdje svake godine organizira planinarsko-turistička putovanja po Jugoslaviji.

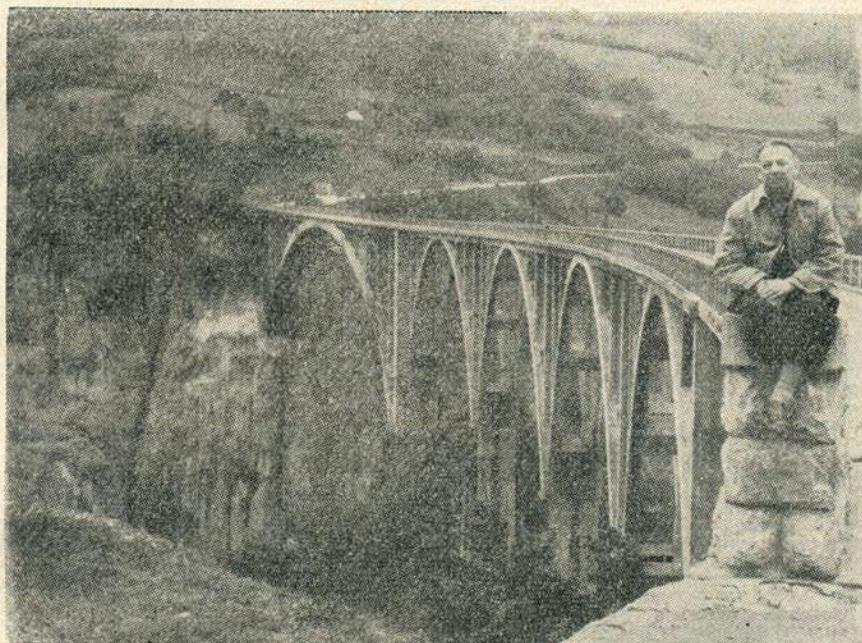
Za istaknuti planinarski rad odlikovan je zlatnom značkom Planinarskog saveza Jugoslavije i spomen plaketom »Za zasluge 1945—1955, deset godina fizičke kulture u FNRJ«.

Prigodom proslave 80-godišnjice hrvatskog planinarstva objavio je spomenuto već historiografsku studiju »Planinarstvo u Hrvatskoj« (Zagreb, 1954).

Kao planinar Blašković se uspeo na sve značajnije planine čitave Jugoslavije. Izvan domovine bio je na Parnasu u Grčkoj te u Vercorsu, Dauphinskim i Savojskim Alpama u Francuskoj te u pogorju Krušné Hory i Smrečine u

Čehoslovačkoj. Kao geografa, prirodoslovca i planinara posebno ga interesiraju pojave i oblici našega krša, bavi se speleologijom, i jedan je od osnivača Speleološkog društva Hrvatske i Speleološkog saveza Jugoslavije.

Šest punih decenija dr. Vladimira Blaškovića dali su nam zaista bogat i svestran kulturni opus, koji on nastavlja nesmanjenim žarom i u poodmaklim već godinama. Njegovim pisanim i rečenim djelom u planinarstvu ponosimo se i mi, planinari Hrvatske, suradnici i drugovi, a kao čestitku za njegov šezdeseti rođendan želimo i očekujemo, da još obilno obogati stranice naše planinarske literature svojim vještim i poletnim perom.

Odmor dra Vladimira Blaškovića kod mosta na Tari

Foto: V. Kamenar

HRONOLOŠKI PREGLED RADOVA DRA BLAŠKOVIĆA

iz područja geografije, ekonomske geografije, prirodnih nauka i pedagogije

I. KNJIGE I BROŠURE

A. Originalni radovi

1. Lijepa naša domovina, Zagreb 1948.
2. Geografia fisica della Croazia, Zagreb 1948.
3. Zemljopis Kine, Zagreb 1950.
4. Planinarstvo u Hrvatskoj, Zagreb 1954.
5. Nafta, Zagreb 1959.
6. Elementi opće ekonomske geografije (skripta, suautor ing. Marijan Hubeny), Zagreb 1960.

B. Prijevodi:

1. Amundsen Roald »Osvajanje Sjevernog pola« (s njemačkog), Koprivnica 1928.
2. Melik Anton »Jugoslavija, zemljopisni pregled« (sa slovenskog), Zagreb 1952.

II. RASPRAVE, PRILOZI, PUTOPISI, PRIKAZI, OCJENE

a) doktorska disertacija: Gjurgjevački pijesci i oblici njihovog poljoprivrednog iskorišćivanja; Zagreb 1957.

b) habilitacioni spis: Hrvatsko zagorje — prirodne oznake, demografska i gospodarska struktura; Zagreb 1958.

c) ostali objavljeni radovi:

1. Hajdova hiža; Jutarnji list, Zagreb 1924.
2. Jovan Cvijić; Mladost, Zagreb 1927.
3. Težnja za Sjevernim polom; Mladost, Zagreb 1929.
4. Krajinom na Plitvice; Naša domovina, Zagreb 1929.
5. Vječni snijeg; Hrv. planinar, Zagreb 1930.
6. Gorskim kotarom; Hrv. planinar, Zagreb 1930.
7. Turistička propaganda; Hrv. planinar, Zagreb 1932.
8. Afričke silhuete; Novosti, Zagreb 1933.
9. Velegrad ispod Tibidaba; Novosti, Zagreb 1933.
10. Od Malte do Splita; Novosti, Zagreb 1933.
11. Evropa pod feredžom; Hrv. planinar, Zagreb 1933.
12. Velika Ljubišnja (2238 m); Hrv. planinar, Zagreb 1933.
13. Otkrivanje Sjevernog pola; Novosti, Zagreb 1934.
14. Heroji Arktika; Novosti, Zagreb 1934.
15. Malteške arabeske; Narodne novine, Zagreb 1935.
16. Tesla; Sokolski glasnik, Ljubljana 1935.
17. Dardaneli; Novosti, Zagreb 1936.
18. Dragutin Gorjanović-Kramberger (nekrolog); Novosti, Zagreb 1937.
19. Carigrad; Hrv. planinar, Zagreb 1937.
20. Izmir-Smrina; Novosti, Zagreb 1937.
21. Pedagoško značenje školskih ekskurzija; Javnost, Beograd 1937.
22. Pitanje materijalnih potreba srednjih škola; Glasnik Jug. profesorskog društva, Beograd 1937.
23. Lukas-Persiećev "Svjetski atlas"; Glasnik Jug. prof. drustva, Beograd 1938.
24. Zlatno jezero pored Drave; Novosti, Zagreb 1939.
25. Gjurojevački pjesaci; Novosti, Zagreb 1939.
26. Hidrotehnički radovi na Dravi; Vidici, Beograd 1939.
27. Neuspjeh dačkih samouprava; Novosti, Zagreb 1939.
28. Stradanje daka putnika; Novosti, Zařeb 1939.
29. Engleske arabeske; Novosti, Zagreb 1939.
30. Londonska kazališta; Novosti, Zagreb 1939.
31. Središte britanske radiofonije; Novosti, Zagreb 1939.
32. Antarktička zagonetka; Novosti, Zagreb 1940.
33. Sumarstvo Jugoslavije; Novosti, Zagreb 1941.
34. Pučko školstvo banovine Hrvatske; Novosti, Zagreb 1941.
35. Marginalije o Dubrovniku; Novosti, Zagreb 1941.
36. Sovjetski Arktik; Priroda, Zagreb 1946.
37. Antarktik; Priroda, Zagreb 1946.
38. Energetska vrela Sovjetskog Saveza; Naprijed, Zagreb 1947.
39. Prvredni razvitak Sovjetskog Saveza; Narodni list, Zagreb 1947.
40. Darwin; Naprijed, Zagreb 1946.
41. Gimnazija ili osmoljetka; Narodni list, Zagreb 1950.
42. Problem školskog prostora u Zagrebu; Narodni list, Zagreb 1950.
43. Štetni utjecaji u domaćem odgoju; Narodni list, Zagreb 1952.
44. Eksprese šume; Vjesnik u srijedu, Zagreb 1952.
45. Asocijacija uz Bovec i Černjale; Naše planine, Zagreb 1952.
46. Nova karta Gorskoga kotara; Naše planine, Zagreb 1952.
47. Marginalije uz prvu našu stručnu knjigu o turizmu; Ekonomski pregled, Zagreb 1952.
48. Nafta pod našim tлом; NIN, Beograd 1953.
49. Nevakidašnje bistrenje pojmove među geografima; Školske novine, Zagreb 1953.
50. Jedan stari opis ogulinskoga Kleka; Naše planine, Zařeb 1953.
51. Stari grad na Vrhusu i Plivi; Naše planine, Zagreb 1953.
52. Stečanje na Sandžak; Naše planine, Zagreb 1953.
53. Popularizacija ili vulgarizacija; Vjesnik, Zagreb 1954.
54. Nekoliko stručnih i načelnih napomena uz informativni priručnik Hrvatske; Ekonomski pregled, Zagreb 1954.
55. Turistički vodič na Plitvice; Naše planine, Zagreb 1954.
56. Krasko podzemlje; Vjesnik u srijedu, Zagreb 1954.
57. Zlatni grad na Vltavi; Žemljopisna čitanica, Zagreb 1954.
58. Iz obala stare Numidijske; Žemljopisna čitanica, Zagreb 1954.
59. Zbornik o Rijeci; Naše planine, Zagreb 1955.
60. Geografski podaci u Statističkom godišnjaku Jugoslavije; Školske novine, Zagreb 1955.
61. Počesna geografija; Vjesnik u srijedu, Zagreb 1955.
62. Neki problemi jenita zrelosti; Školske novine, Zagreb 1955.
63. Sandžački kaleidoškop; Naše planine, Zagreb 1955.
64. Ležišta i proizvodnja nafta u Jugoslaviji; Zbornik radova Ekonomskog fakulteta, Zagreb 1955.
65. Poričje Save izvan Jugoslavije; Geografski horizont, Zagreb 1955.
66. Vulkan Parikutin; Geografski horizont, Zagreb 1955.
67. Geografske značajke Hrvatskog zagorja; Zagorske kalendar, Zagreb 1956.
68. Lipa i nena dva roga; Naše planine, Zagreb 1956.
69. Tri sedmice u Francuskoj; Školske novine, Zagreb 1956.
70. Pokušaj i farsa jedne reforme; Narodni list, Zagreb 1956.
71. Melioracija Pelagonije; Geografski horizont, Zagreb 1956.
72. Nekoliko podataka o Austriji; Geografski glasnik, Zagreb 1956.
73. Proizvodnja uglijena u Walesu; Geografski glasnik, Zagreb 1956.
74. Stanovništvo i proizvodnja Francuske Ekvatorijalne Afrike; Geografski glasnik, Zagreb 1956.
75. Velika geografska otkrića; Narodni list, Zagreb 1956.
76. Problem dačkih samouprava 1919. godine; Školske novine, Zagreb 1956.
77. Gospodarsko-geografske oznake Suska; JAZU, Zagreb 1957.

78. Makedonski kaleidoskop; Naše planine, Zagreb 1957. (Suautor: geografski pukovnik Janko Šenderdi.)
 79. Prostor i reljef Hrvatskog zagorja; Naše planine, Zagreb 1958.
 80. Gorski kotar; Geografski horizont, Zagreb 1959.
 81. Turbine na Kupi; Vjesnik, Zagreb 1958.
 82. Gorski kotar; Enciklopedija Jugoslavije, sv. III, Zagreb 1959.
 83. 50-godišnjica otkrića Sjevernog pola; Geografski horizont, Zagreb 1959.
 84. Ukreoci je Gjurgjevački živi pjesak; Priroda 1959.
 85. Agrarno iskorisćivanje Gjurgjevačkih pjesaka; (unekoliko izmijenjen ulomak iz doktorske disertacije); Zbornik radova Ekonomskog fakulteta, Zagreb 1959.
 86. Milan Senoa; Geografski glasnik, Zagreb 1959.
 87. Hrvatsko zagorje nekad i danas; Zagorski kalendar, Zagreb 1960.
 88. Crnogorsko primorje; Matica, Zagreb 1960.
 89. Gospodarske oznake Gorskega kotara; Matica, Zagreb 1960.
 90. Živa i progresivna stvarnost — pregled ekonomsko-geografskih značajki Karlovca i njegova kotara; Matica, Zagreb 1960.
 91. Značajnija ležišta pjesaka u NR Hrvatskoj; Priroda, Zagreb 1960.
 92. Crno zlato naše zemlje (Proizvodnja i prerada nafta u Jugoslaviji); Matica, Zagreb 1961.
- Osim pobrojanih radova V. Blašković je objavio nekoliko stručnih vijesti u »Geografskom glasniku« (Zagreb, 1954-55-56); u Enciklopediji Jugoslavije obradio je do aprila 1961. godine 45, a u Pomorskoj enciklopediji 13 pojedinačnih. Nadalje je u svojoj 35-godišnjoj stručnoj djelatnosti objavio još 30 stručnih (geografskih i prirodoznavnih) kritičkih osvrta te izradio 20 stručnih recenzija geografskih radova raznih autora. Povrh svega toga, u 40 godina svoje publicističke djelatnosti objavio je oko 300 članaka iz raznih područja društvenog života, kulture i umjetnosti (napose muzike), a u mlađim je godinama objavio i nekoliko novela i lirske pjesme u književnim časopisima Savremenik (Zagreb 1923), Mladost (Zaoreb 1927), Kritika (Zagreb 1928) i drugdje.

Dr VLADIMIR BLAŠKOVIĆ

Razvitak i oznake reljefa Jugoslavije

Geološka slika postanka, razvjeta i grade reljefa FNR Jugoslavije veoma je složena i prilično zamršena. Prikazivana konvencionalnim bojama geoloških karata, ta slika pruža vrlo živu mozaičnu arabesku svih doba i razdoblja, od sedimenata i stijena arhaika, paleozoika i mezozoika do diluvijalnih taloga i aluvijalnih naplavina.¹ Geološka je šarolikost reljefa negdje veća, drugdje manja, no uglavnom općenita i svudašnja.

U pradavna vremena pretežni je dio naše domovine pripadao golemoj prirodnoj oblasti *sredozemne geosinklinale*, veoma prostranog kotlinastog ulegnuća na području današnjih Alpa i južne Evrope. Sredozemnu je geosinklinalu u mezozoičko doba prekrivalo more Tetis. U njemu su se uz verfenske slojeve (tj. trijaske škriljce i pješčenjake taložene u plićem moru) taložili i razvijali mnogovrsni mezozoički vapnenci i krečnjaci (trijaski, jurski, kredni; pretežno rudistni²) i dolomiti čineći bazu mezozoičkim sedimentnim ili taložnim stijenama.³ Među tim vapnencima i dolomitima, u tim sedimentnim stijenama, razvijala su se tada i sporadična ležišta nekih minerala (na pr. gipsa, kamene soli).

U mlađe geološko razdoblje, u tercijaru, osobito u tercijarnom vremenskom odjeku paleogenu, kad se more Tetis povlačilo, prostorno sužavalo i pličalo, taložili su se tercijarni talozi i nastajale su *tercijarne taložne stijene*. Pretežno su to bili foraminiferski vapnenci (alveolinski i numulitni).⁴ Te su vapnence na mnogim mjestima prekrile *klastične*⁴ stijene lapora, pješčnjaka i konglomerata, zajedničkim imenom nazvanih flišne stijene ili ukratko fliš (švicarski, u nauci općenito usvojen termin).

U prirodnim uvjetima općega kretanja materije i stalnih promjena na Zemlji, prvenstveno izazvanih ohlađivanjem i stezanjem litosfere, uporedno sa snažnim oro-

¹ Arhaik, paleozoik, mezozoik, diluvij i aluvij — doba i razdoblja u geološkom razvoju Zemlje. Arhaik = prastara doba, paleozoik = staro doba, mezozoik = srednje doba, diluvij = pretposljednje razdoblje (zovu ga još i pleistocen), aluvij = sadašnjost, posljednje razdoblje (zovu ga još i holocen).

² Rudistni vapnenci, pretežno sastavljeni i građeni od rudista, provodnih fosila (okamina), izumrlih školikaša iz razdoblja krede.

³ Foraminferski, alveolinski, numulitni vapnenci — nazivi prema pretežnom sadržaju fosilnih ostataka.

⁴ Klastične stijene sastavljene su od mineralnih krhotinica, od različitog mehaničkog i kemijskog kršja (grč klasis = kršenje).

genim i epirogenim pokretima,⁵ u dalekoj se prošlosti more opetovano povlačilo (regresija mora) i ponovno je preplavljalilo (transgresija mora) najveći dio teritorija današnje Jugoslavije. Višekratne transgresije mora ostavile su obilne taloge i taložne stijene, koje su u daljem svom prirodnom razvitku *geodinamičkim i geotektonskim procesima*⁶ bile naborane, ispresavljane, razlomljene, premaknute i u uvis dignute stvarajući napokon današnju sliku vrlo razgranatog reljefa naše zemlje.

Posljedica takvih veoma složenih, krupnih i vremenski dugotrajnih prirodnih zbijanja bio je i osobito značajan proces razvijanja i postanka planina *alpinskog orogena*. Djelomično već potkraj mezozoika, u gornjoj kredi, a najvećim dijelom u tercijaru, mezozoički su se talozi u oblasti sredozemne geosinklinale izdigli kao raznoliko sedimentno ili taložno stijenje, pretežno kao raznovrsni vapnenci ili krečnjaci i dolomiti oblikujući na jugoistoku Europe spletove dviju osnovnih grana mladih boranih ili ulančenih planina alpinskog orogena:

Dinarida na zapadu i jugozapadu, i

Alpida na sjeveru, sjeverozapadu i sjeveroistoku naše zemlje.

Međutim ima predjela, gdje se epirogeni pokreti nisu toliko snažno odrazili, gdje transgresije i regresije mora nisu, ostavile značajnije tragove u pomicanju obalnih linija, pa ni u naslagama taložnih stijena. Ima, napokon, i takvih područja, u kojima more nije preplavljalilo prvo bitnu kopnenu masu, gdje su se prastari talozi metamoforizali ili preobrazili u *metamorfne stijene* stvarajući bazu rudonošnom gromadnom gorju *Rodopida* u središnjem prostoru Balkanskog poluotoka, a po tome i na istoku, jugu i jugoistoku našeg državnog teritorija.

U sva geološka doba i razdoblja, naročito u mladem i geodinamički burnom tercijaru, na čitavom je području Jugoslavije bila veoma živa vulkanska dijelatnost. Zbog toga su u našoj zemlji veoma rašireni magmatski izlivи, tako da *eruptivnih ili vulkanskih stijena*, i površinskih ili izlivnih (ili efuzivnih) i dubinskih (ili intruzivnih), ima takoder širom naše domovine. Ipak, razmerno naiviše vulkanskih stijena ima u prirodnjoj oblasti Rodopida, na teritoriju Srbije i Makedonije. Eruptiva ili vulkanskoga stijenia ima i u središnjim i sjeverozapadnim područjima države, u Bosni, Hrvatskoj i Sloveniji. Eruptiva ima sporadično u Alpama i Dinarskim planinama, a ne oskudjevaju njime ni sjeverna, osobito rubna područja Panonskog basena.

Velika raširenost eruptivnih stijena u našoj zemlji — i dubinskih (na pr. granita, diorita, gabra) i površinskih (na pr. trahita, andezita, dacita, dijabaza, melafira, bazalta) — veoma je značajan prirodnji faktor, kako zbog povoljnih uvjeta razvijanja primarnih rudnih ležišta, tako i zbog povoljnih mogućnosti ekonomski značajnog iskorišćivanja tih rudnih ležišta.

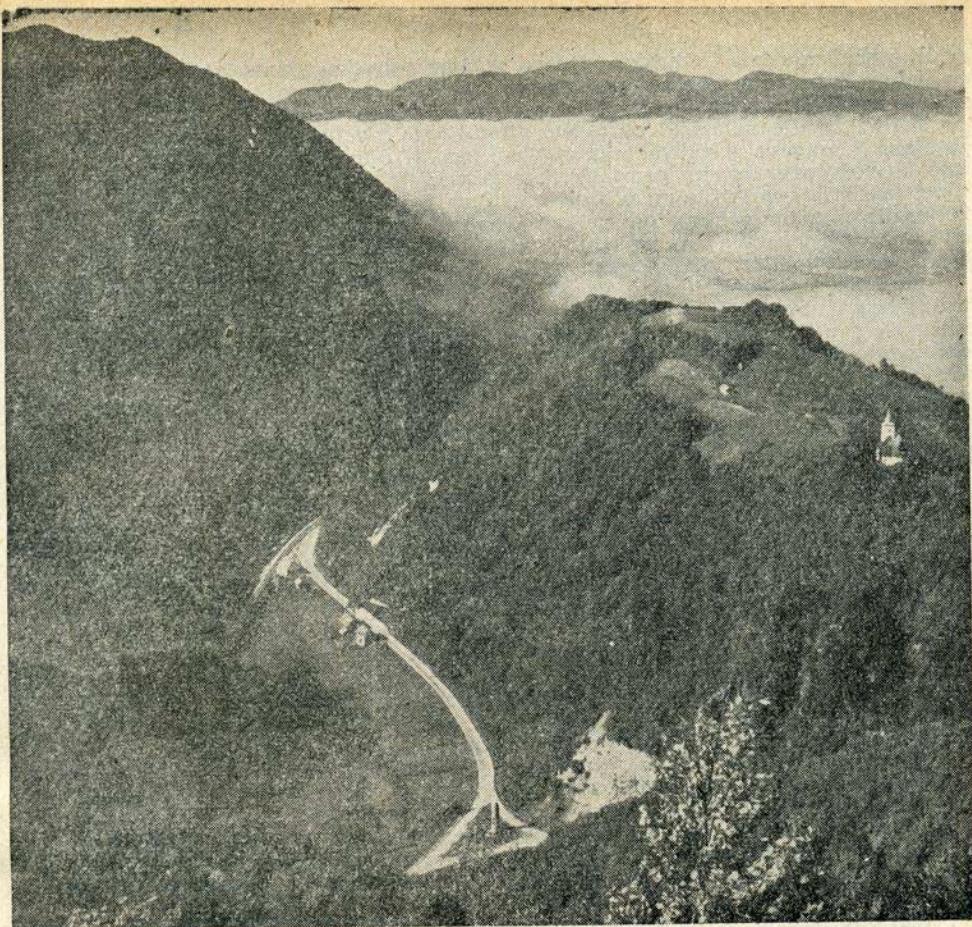
Dieovanjem tlaka (dinamska metamorfoza), ili dieovanjem temperature (termometamorfoza), ili dieovanjem magne (kontaktna metamorfoza) mogu i eruptivi biti preobraženi u *metamorfne stijene* (na pr. u gnajs, serpentin, raznovrsne škrilice). Pri takvom se preobražavanju osnovni tvarni sastav stijene ne mijenja, ali u stijeni može doći do razvijanja novih minerala, ukoliko zbog izmijenjenog poretku osnovnih čestica tvarnoga sastava dođe do promjene kristalografske grade mineralne tvari. Na taj način mineralni sastav novonastale stijene može, ali ne mora biti izmijenjen. Međutim, takvim je preobražavanjem stijena dobila novu, izrazito škriljavu (slojevitu) strukturu i ona je bitna oznaka metamorfnih stijena. Zbog škriljave strukture metamorfne stijene zovu još i kristalastim škriljcima.

I metamorfnih stijena ima širom naše zemlje. Naći ih je posvuda u područjima Alpida, Dinarida i Rodopida, a u savsko-dravsko-dunavskom međuriječju (u Hrvatskom Zagorju, Moslavini, Slavoniji, Srijemu) i u panonskom rubu Srbije (u Šumadiji) kristalasti škriljci izgrađuju trubine niskih ostataka nekadašnje panonskog kopna. Vrlo su to stare planinske skupine i vonegdje osamljene planine (na pr. Moslavacka i Fruška gora) *prelaznoća goria* između Alpida, Dinarida i Rodopida. To gorje, s obzrom na njegovo porijeklo, građu i značaj, možemo imenovati: *staropanonsko*.

Posebno je zanimljivo i ekonomski vrlo značajno prevladavanje neogena (mlađeg tercijara) i kvartarne formacije u ravnjačarskom geografskom prostoru *Panonske nizine*. Ona je nastala, uporedo s planinama alpinskog orogena, ulijeganjem Zemljine kore između isjetnih visova Alpida i Dinarida. Osim čitave Voivodine i Slavonije toj prirodnjoj oblasti pripadaju još dijelovi sjeverne Srbije, Bosne, Hrvatske i najistočnije Slovenije.

⁵ Orogeni pokreti uvjetovali su postanak planina (grč. *oros* = gora). Epirogeni pokreti su radialni pokreti velikih kopnenih masa i odražavaju se u nestalnosti obalnih linija.

⁶ Geotektonski i geodinamički procesi odražavaju se u raznom djelovanju prirodnih sila i promjenama položaja stijena u stjenovitoj ovojnoj kori Zemlje.

Detalj reljeфа lijepе naše domovine: Sutjeska Sutle (Zelenjak-Mihanovićev dol)
u Hrvatskom Zagorju

Foto: Srećko Božičević

Uz naširoko razvijene fluvijatilne taloge⁷ raznovrsne pedološke građe, u Panonskoj su se nizini razvili znatni kompleksi vrlo plodnih eolskih taloga⁸ prpora ili lesa (na pr. Subotička lesna zaravan u Bačkoj, Đakovački lesni hrbati u Slavoniji). Neki su se od tih taloga donedavna još pojavljivali u obliku pokretnih pješčanih pušova ili dina. Bili su to tzv. živi pijesci. Danas su to manje više posve stabilizirana pjeskuljasta tla sposobljena za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju (na pr. Deliblatska pješčara u Banatu, Đurđevački pijesci u Hrvatskoj).

U isto geološko razdoblje stvarale su se i razvijale u području neogenih jezerskih ulegnuća gospodarski danas naročito značajne kotline Metohijska, Pološka, Skopska, Kosovska, Pljevaljska, zatim kotline južnomoravske i zapadnomoravske, neka krška polja i druga kotlinasta ulegnuća. U mnogima od njih razvili su se slojevi iobilne zalihe uglja. U nekim neogenim tektonskim ulegnućima sačuvala su se tercijarna jezera do danas (na pr. Ohridsko, Prespansko, Dojransko).

Osobito naučno značenje kod nas i u svijetu imaju diluvijalni talozi i obale rječice Krapinice u Hrvatskom Zagorju, gdje je godine 1899. u gradiću Krapini geolog prof. dr Dragutin Gorjanović-Kramberger otkrio obilne ostatke pračovjeka-neandertalca. Nadeno je oko 500 kostiju od desetak individua razne starosti i spola. Veliko

⁷ Fluvijatilni talozi nastali su nanosima tekućica.

⁸ Eolski talozi nastali su djelovanjem vjetra,

naučno značenje ima i Ohridsko jezero, golema prirodna akumulacija vode s pravim obiljem »živih petrefakata«, preostalim još živim svijetom tercijarnih organizama veoma značajnih za proučavanje razvoja živih bića na Zemlji.

Sirom zemlje nalazimo i tragove diluvijalnih glacijacija ili oledaba. Glacijalnih ostataka i tragova (cirkova, morena, morenskih nanosa, ledenjačkih jezera i dr.)⁹ ima u srednjoevropskom prostoru jugoslavenskih Alpa, gdje i danas postoje ledenjaci (na Triglavu i Kaninu u Julijskim i na Skutu u Kamničkim Alpama), zatim u Dinaridima i Rodopidima na Balkanskom poluotoku. Mnogo raznovrsnih tragova i ledenjačkih jezeraca ima naročito u visokogorskem skupu Durmitora, gdje se morfogenetski i osobitom slikovitošću ističu jezera Crno, Zmijinje i Skrčko.

Geološki postanak i razvitak reljefa Jugoslavije odlikuje se odobitom dinamičnošću najraznovrsnijih prirodnih faktora. Ovdje kao da su se prirodne sile naročito razigrade i u tom snažnom stvaralačkom prirodnom kretanju i kovitljanju materije oblikovalo se veoma plastično površinsko lice i obliče naše zemlje. Posljedice vrlo živog, ponekad i pogedje upravo burnog razvjeta reljefa odrazile su se također u veoma složenoj petrografskoj gradi i u mnogovrsnom mineralnom bogatstvu Jugoslavije. Staviše, neki od ponajvažnijih minerala sadašnjice razvili su se na području naše zemlje u velikim, gospodarski veoma značajnim količinama, tako da se Jugoslavija nalazi među rudarski najznačajnijim zemljama Evrope.

Jugoslavija je planinska zemlja. Široka nizinska ravan prevladava kontinuirano samo na sjeveru i sjeveroistoku, u panonskom i peripanonskom prostoru. Ipak, planinski se karakter zemlje ne odnosi na suviše visoke ispone reljefa. Nizine ispod 200 m ima 29,4% sveukupne površine i to najvećim dijelom u Panonskoj kotlini (oko 25%). 25,4% površine otpada na humlje, brežuljke i pobrde između 200 i 500 m visine. Dodamo li tome još 27,4% zemljišta između 500 i 1000 m visine znači, da 82,2% teritorija ne prelazi 1000 m nadmorske visine, tj. onu visinu, u kojoj je — u uvjetima pretežno umjerene evropske, a to znači i pretežno jugoslavenske klime — moguća raznovrsna intenzivna agrarna proizvodnja. Tek preostalih 17,8% otpada na viša ili srednjovisoka područja, i to 14% između 1000 i 1500 m, 3,3% između 1500 i 2000 m, a samo 0,5% na visoka gorja iznad 2000 m. Takva vertikalna razgrana jugoslavenskog reljefa ekonomski je vrlo povoljna.

Oroplastički, vertikalnom razgranom, Jugoslavija je prilično složena zemlja. Njezini su planinski visovi orografski podijeljeni u šest planinskih spletova ili sistema: Alpsi, Dinarski, Šarski, Rodopski, Karpatsko-balkanski i prelazni Staropanonski. Svaki od njih obiluje planinskim skupovima i pogolemim nizom posebnih planina, bregova, planinskih grebena, hrabata, ispuna i najraznolikijih geomorfoloških osobitosti naročito interesantnih za posebno razmatranje veoma bogate orografske razgrane naše zemlje.

Karakteristično je za vertikalnu razgranu i oblik reljefa Jugoslavije, da su se najviši isponi pretežno ispeli i pružili bliže Jadranu, pa čak i u njegovoj neposrednoj blizini. Apstrahirajući visove i planine, što se dižu, upravo izrastaju neposredno iz mora, kao što su npr. Učka, Velebit, Biokovo, Orjen, Lovćen, planine prividno daleko od mora, planine »duboke unutrašnjosti«, stvarno nisu ni sto kilometara udaljene od jadranske obale. Tako je npr. Triglav udaljeno od mora samo 75 km, Čvrsnica 55, Prenj 70, Durmitor 74, Komovi 77, a Maglić i Korab samo su 85 km daleko od jadranskih žala. Staviše, i »veoma udaljena« Šar-planina približila se Jadranu na 100 km. Zbog toga se čitav reljef naše zemlje polagano spušta od zapadnog i jugozapadnog primorja, odnosno njegovog visokog dinarsko-planinskog zaleđa prema sjevernoj i sjeveroistočnoj nizini Panonske kotline.

Druga je značajka jugoslavenskog reljefa, da su Dinaridi, koji obuhvataju razmerno najveći dio državnog teritorija, izrazito i u Evropi najkontinuiranije područje krša.

U tom karbonatskom stijenju, u tom golemom carstvu gromača i kršnika, voda je izjela, izdubla i oblikovala izvanredno obilje najraznovrsnijih pojava i oblika krša, kao što su: ponikve, vrtače, dulibe i doci, škrape i škari, raznooblikovani tornjići, kukovi, stupovi i tulci, neobična izgleda samogradni, pa kamenite igle i čučavci, uvale, padeži, dabri, krška polja i doline, ponori i ponornice, kamenice i pećine ili štoblje itd. Siroko more okamenjenih valova planinskih trubina i bogatstvo bizarnih oblika našega krša prepuno je naifantastičnije prirodne kombinatorike i raskoši, koja na vrlo mnogo mesta kao da se natječe i u mnogočemu nadmašuje najingeniozni stvaraštvo i umijeće ponajvećih majstora kiparskoga čekića i dlijeta. Zbog toga je naš krš ne samo geomorfološki, već i biogeografski naročito interesantno područje evrops-

⁹ Cirk je udubljenje u reljefu nastalo djelovanjem snijega i leda. Morene su kameno kršje nastalo djelovanjem ledenjaka.

skoga kontinenta. Zbog toga područje našega krša nije privlačno samo za prijatelje prirode, planinare i ostale izletnike željne spektakularnih iznenadenja i osobitosti, nego jugoslavenski krš predstavlja specifičnu evropsku makroregiju, koja odavna već opravdano privlači znanstveni interes stručnih radnika i naučnih istraživača.

Uspinkos brojnim dosadašnjim naučnim radovima iz područja tog krša, jugoslavenski Dinaridi, osobito njihovo podzemlje, još uvijek kriju niz otvorenih pitanja kako iz područja geomorfologije, speleologije, hidrologije, pedologije i ostalih prirodnih nauka, tako i iz užeg područja prilično zamršene gospodarske problematike jugoslavenskoga krša. Problem crpenja i korišćenja obilja podzemnih voda na vodom siromašnoj ili posve bezvodnoj karstificiranoj površini, jedan je od brojnih primjera akutnih općih ekonomskih i osnovnih životnih pitanja u našem kršu.

Kao što je šarolika slika geološkog postanka, petrografske gradi i orografske razgranatosti, tako je nejedinstven i osnovni prostorni značaj samog reljefa.

Između planinskih spletova isprepleto se vrlo mnogo raznolikih ulegnuća, kotlina, klinica, prođolica, uvala, ponikava, krških polja, riječnih dolina, klisura, klanaca i sutjeski. Tu su nanizane gromadne visočine, valoviti visoravnjaci, visokogorski proplanci, oštrosrhi grebeni i razdrta bila, tako da čitav reljef Jugoslavije zajedno sa širokom panonskom nizinom i njenim blago zatalasanim rubnim područjem daje uistinu bogat mozaik prave geomorfološke raskoši. Ipak, uza svu njegovu mnogostruku raznolikost, možemo razlikovati tri osnovna, svojevrsno bitna prirodna predjela, tri velike prirodne oblasti ili *makroregije*:

1. niski i pretežno ravnicaški *Panonski predjel* na sjeveroistoku;
2. dugačak prostan i u svom istočnom dijelu veoma širok *Planinski predjel*, koji se pruža duž Jugoslavije;
3. *Primorski predjel*, koji se u pretežno uskom pojasu pruža duž jadranske morske obale obuhvaćajući i sve jadranske otoke. Razmjerno vrlo mali teritorij Primorskog predjela na krajnjem jugu države, u Makedoniji, pripada već Egejskom primoru.

Taj i takav reljef Jugoslavije, prepun prirodnih osobitosti, izvanrednih rijetkosti i raznolikih znanstvenih zanimljivosti, neiscrpno je vrelo najneposrednijeg podstrelka za trajno kretanje i česti boravak u divotnim pejzažima velike, široke, pretežno planinske, drage i lijepo naše domovine.

Petar Tabak, Split

Sa planinarskih sijela

Neobično smo voljeli ta naša planinarska sijela. Nedjeljom, kad god bi to vrijeme dopušтало, sastajali bismo se i odlazili u goru. Ti su se naši sastanci održavali negdje pod grebenom, u zavjetrini, gdje bi hlad bio topao i ugodan. Posjedali bi u krug, kako su to nekadā radili vitezovi okrugla stola, i čavrlijali. Naprije bi to bilo nevezano nizanje dojmova s penjanja, a zatim bi polagano, neprimjetno prelazili na razgovore o gorućim pitanjima naše organizacije. Teme su same navirale, spontano su pridolazile, nije ih trebalo ni sabirati ni nametati. Ništa nije bilo službena, ništa ukalupljena nije bilo u tim našim raspravama i razgovorima. Sve je sličilo prijateljskom pričanju uz škrт doručak i kapljicu odstajale vode iz čuturice. Novim članovima, nenaviklim na naš metod rada, nikako nije ulazio u glavu da su to zaista sastanci. Čnilo im se, naprotiv, čudnim kako se ti sastanci mogu održavati bez zapisničara, bez predsjedavajućega, bez fiksirana dnevnog reda. Tek kada su se ti novaci privikli našim navadama, uvidjeli su da je tako najbolje i polagano su se privikvali našem načinu rada u gori; razlike su nestajale, mišljenja su se slagala i bez predsjedavajućega koji otpočinje i završava sastanke, vodi razgovore, predlaže govornike. Pred očima sviju lebdjela je jedna težnja — da

se raspravi sporno, da se planira još neplanirano, da se poduzme još neki koristan pothvat i da se što više zbližimo u jednoj volji i jednoj misli, u jednoj težnji — da što više upijemo i ispijemo čari i ljepote planine.

I upravo novi članovi postajali su kvasac koji smo mijesili i oblikovali na svojim sijelima u gori. Uvijek smo muku mučili s njima. Svake su godine stariji članovi odlazili, jer su napuštali našu školu, a pridolazili su novi, mlađi, koje je trebalo upregnuti u naša kola, naviknuti ih na naš način rada, stvoriti u njima onakovo mišljenje i shvaćanje organizacije bez kojega nema planinara niti planinarenja. Ne može čovjek ni pojmiti koliko mora od svoga ličnoga otkinuti kada pristupa gori. Ima stotinu malih, sitnih detalja koji razlikuju čovjeka doline i planinara. Kada se otudimo ravnicama, gradskoj vrevi i buci, kada se otrgnemo raskošnim ili zadimljenim izbama, zagazimo u kamenjar i uputimo se vijugavim brdskim stazama, u nama se porada neko novo čuvenstvo, nov svijet plane pred našim očima, zapali se neka vatra, goruća i neugasiva u našim srcima. Zaokupi nas blag i topao zanos, težnja i, rekao bih, opijenost za planinom, za osamom, za znojem i naporima. Odjednom se počne rađati nov čovjek u nama, stane se mijenjati naše mišljenje, buja novo shvaćanje prirode i svijeta. I to je stanje novo, lijepo, ugodno do beskrajnosti.

Novaci nikada nisu narušavali harmoniju naših sijela, nikada nisu u naš red umetali svoje hirove. Ako su se katkada i ponašali drukčije, bilo je to nesvjesno, bilo je to više kao refren njihovih prijašnjih navika. Kaka su jednom kusnuli napore uspona, kada su spoznali na svojim leđima umor penjanja i dosegli visove, osjetili draž prostranstava i čar dalekih vidika, onda su postajali kao i mi, a mi smo samo brzali proces njihova privikavanja.

Sjećam se brojnih planinskih sijela. Sjećam se jednog osobito. Toga smo dana, kao i obično, sa slašću odbacili naše bisage, otpuhnuli umor s naših grudiju i navalili se na toplu i dragu zemlju. Sjeli smo uokrug naših naprtnjača i zagledali se časom u nebo, nebo plavo, duboko, nebo izvan nizinskih umjetnih magla, bistro kao suza djetinja. Zatim je počeo razgovor. Prvi su progovorili novaci. Stariji su se predali sanjarenju, utočili u blagi zanos, a početnici su još u sebi nosili dio onoga čime je toliko nakupljen običan građanin. Ovoga su puta novaci bile tri djevojčice. Kasnije smo ih nazvali »opasnom trojkom«. Te su djevojčice bile osobito svojeglave. Nisu htjele odustati od planinarenja, ali su najdulje zadržavale svoje hirove. Sa prošlog uspona otpao je jedan dječak i dvije djevojčice. Njih nije mogao zanijeti čar visova, oni nisu mogli shvatiti svrhu napora u uspinjanju. »Trojka« je bila nećim ipak zanesena, ali je imala stotinu zamjerki. Pa i razumljivo: teško je novaku odmah shvatiti smisao penjanja, iako ga zanese čar visina. I tako je prva progovorila Snješka:

— Uh, kakav je ovo pasji život!

— Što, zar ti nije drago da si ovdje? — upitam je.

— Ne, da mi nije drago, ne mogu reći, ali zar se baš moramo verati uz ove vrleti, uz oštar kamen i drač kada se moglo načiniti pristojan put i cestu...

— Pa upravo radi toga smo planinari, drugarice, drugarice! — jetko joj dobaci Miro.

— Planinari, planinari... Zar je potrebno da planinari budu noge o trnje i kamenje kada bi mogli lijepo...

— Lijepo je, draga Snješko, u nas upravo ono što ti smatraš ružnim.

— I ovo da je lijepo? — i Snješka pokaza svoje ranjene noge.

— To nije lijepo za dame koje imaju »najlonke«, priznajem, ali kada se priučiš penjanju, to ti se neće više dogadati. Gledaj moje noge, bez i jedne su ogrebotine!

— Nije li to primitivizam, držati se ovakovih putova? Sve moderne zemlje u svijetu imaju do planinarskih domova i vrhova bar pristojne ceste, da i ne govorim o uspinjačama.

— Seko, nitko te nije zvao niti silio da se odmetneš u planinare. Žaba se ne mora dizati u visine, kada joj to priroda nije dala. Orao neće u baru, je li?

Ovako je Zoran nabusito prekinuo Snješku i dometnuo: »Nikada ne bih ovamo dolazio kada bi netko do ovoga mjesta izgradio cestu!«

Pogledao sam ga. Bio je crven u licu. Sjetio sam se onoga dana kada je Zoran prvi put došao u našu grupicu. Bilo je to pred tri godine. Isto lice, ista zajapurenost, ali drugčiji bijes. Zoran je dva puta napuštao našu družinu; smijao se i rugao našim kozjim penjanjima; dva nas je puta napuštao da, evo, sada postane potpuni planinarski puritanac. Nešto se u njemu prelomilo u toku ove tri godine. Od lijena i troma dječaka postao je miran i neumoran penjač. Počeo je da shvaća bit penjanja, osjetio je ono pravo zadovoljstvo u planinarenju, postao je stopostotni prirodnjak. Vis mu nije postala fraza na usnama, gora mu nije atrakcija kojom bi punio uši prijateljima u dolini i hvalio se svojim penjanjem, a nije mu niti povod promjeni nemirnu duhu. Zoran je postao tip čovjeka kojega buni tempo gradskog života; guše ga zadimljeni prostori, muči tromost tijela, zatvorenost kućnog života, skučenost prostora i vidika. U gori, govorio je poslije svoga »obraćenja«, čovjek slobodnije diše, više vidi, veličanstvenije živi. Bogatiji je i po osjećajima i u dojmovima, duševniji je i jači.

— Zašto si, Zorane, ti toliko protiv cesta? — upita ga Snješka.

— Ima mjesta gdje cestama nema mjesta! Da bi me bolje shvatila, sjeti se našega Marjana.

— Što ima čudna u našem Marjanu?

— Otkada je to brdašce išarano cestama, prestao je Marjan da bude mirna i ugodna osama.

Na ove Zoranove riječi čitava je grupica raširila oči od čuda. Zoranovi navodi potresli su duhove. Nitko od prisutnih nije nikada ni pomicao da je Marjan išta drugo do lijepi i tihe osame. Zoran je primijetio čuđenje na licima svojih drugova i drugarica i nastavio:

— Sjećate li se ploče marjanske na kojoj još i danas piše: Marjane, Marjane, samotna planina... Da, davno je to bila samotna planina. Danas bi mirne duše mogli reći: Marjane, Marjane, motorizirana planina.

U današnjem vijeku stroj oduzima sve više pravo ljudima na život i prostor. Postoje ljudi koji su svoj bunt protiv motora pokušali izraziti u raznim teorijama i pokretima. Danas je svakome jasno da je stroj neophodno potreban čovjeku. Suvremen se život i ne da zamisliti bez stroja. Sigurno je da bi život bio danas skučen bez pomoći koju stroj nudi čovjeku; u nekim bi vidovima život bio nemoguć bez potpore stroja. No potrebno je u svemu imati mjeru, potrebno je zaštiti čovjeka, da stroj ne prevagne i ne zagospodari njime. Marjan je unekoliko klasičan primjer. Čovjeku je potreban mir, potreban mu je prostor gdje će odmoriti svoje umorne udove i smiriti svoje prenapete živčane reakcije. Tempo suvremenoga života skraćuje vijek trajanja i sposobnost ljudskog organizma. Stoga je potrebno da se u ljudskim naseljima stvore oaze mira, tišine i odmora. Moramo pružiti modernome čovjeku mogućnost

da daleko od prašine, od buke i vreve gradske, prikupi nove snage za ponovne napore u borbi za život.

Neposredna blizina Marjana najidealnija je mogućnost rekreacije za Splitane. Ako ste zapazili natpis nad Svetojerolimskim pećinama, shvatit ćete da ondašnja težnja starih eremita splitskih još jače, još uvjerljivije dokazuje moje teze. Mihi opidum carcer solitudo paradisus est! Ako je osama ondašnjem čovjeku raj, to mu je danas neophodnija potreba. Medutim Marjan danas nije osama u potpunom smislu riječi. Po njemu jure stotine automobila. Čovjek nema više toliko postora na Marjanu koliko ga je ranije imao. Mira ima sve manje. I čista zraka manje! To je vidljiv primjer kako stroj polagano potiskuje čovjeka. Automobil svakoga dana zagađuje atmosferu marjansku, podiže oblake prašine i čini da šetač bude prenapetih živaca isto kako je to u gradu. Prema tome to više nije mjesto za odmor i rekreaciju. A to bi morallo biti!

Ne moramo biti filozofi niti higijeničari pak da zapitamo: što koristi čovjeku ako se vozika automobilom po Marjanu? Takav čovjek sjedi u zatvorenu prostoru, ne giba se, udiše smrad motora i benzina vlastitoga vozila; odlazi tobože na čist zrak, a ostaje i dalje u zatvorenu prostoru, kao da je u svojoj sobi, u kancelariji ili u garaži. Autista, da ga tako nazovemo, nema nikakove koristi od automobilskih šetnji po Marjanu. On je samo oduzeo pravo pješaku da se odmori na potpun i ljudski način. Čemu onda da se takav autista penje svojim »fićom«, ili »kapitenom« ili svojom »olimpijom« na visove gorske ili da dolazi do planinarskih domova? Što on, kao vozač, ima s utabanim stazama stotina i stotina onih koji su planinarski sport otpočeli vlastitim snagama i s ciljem da se nadišu svježega zraka i naznoje vlastita znoja, a sve to radi zdravlja duše i tijela.

Sada vam je jasno: zašto sam protiv toga da se grade ceste do gorskih vrhova i planinarskih domova. Čovjeku koji nema volje da pješači, da se umara, da naporima čvrsti svoje tijelo, i ne trebaju vrhovi gorski. Što vrijedi vozaču ili putniku kada »tuđim nogama« stigne na vrh neke gore, bez napora, bez žara? Može jedino da se hvasta da je bio gore, tamo gdje planinari dolaze i gdje su dolazili. Ali od toga on sam nema nikakove koristi, a dovlačiti »turiste« na vrh gora može imati samo štete. Eto primjera s Marjanom!

Danas prevladava u svijetu težnja da se svaki cilj postigne i dostigne bez napora čovjekova. Iz takove težnje lako se rađa poguban metež. Zamislite čovjeka kojemu je liječnik preporučio da svakoga jutra gimnasticira, a on kupi robota i natjera stroj da vježba mjesto njega. Još gore je, ako takav dokonjak svojim robotom zapremi i mjesta gdje su ranije gimnasticirali ljudi.

— Pa kako misliš, Zorane — zapitala je Snješka — da bi gradnja cesta do domova mogla poroditi poguban metež?

— Kada jednom osjetimo da se na vrh brda može doći automobilom ili žičarom, neće li se naći mekušaca koji će izbjegavati penjanje po uskim stazama i neće se više htjeti verati uz strme i vijugave brdske oputine! Čovjek je takav. Tata mi je pričao da u njihovu uredu ranije nije bilo strojeva za računanje. I nitko nije za to mario. Svi su računali napamet. Čim je stigla mašina, nijedan službenik neće više da računa napamet. Dobro, reći ćete da je stroj ubrzao rad u uredu. Jest, ali je stvorio i malo meteža. Jednom je službeniku trebalo sračunati tridesetak znamenaka, radio se o najjednostavnijoj računskoj operaciji. Tih tridesetak znamenaka trebalo je zbrojiti. Za taj posao trebalo je nešto malo umnoga napora i desetak minuta vremena. Stroj toga časa nije bio sloboden, a ovaj je službenik izgubio pola sata vremena čekajući na red da dobije stroj. Možete reći da je to priča, ali je istinita.

Kada su tome službeniku to prigovorili, odgovorio je: nemojte me koriti, otkada smo dobili stroj više ne računam napamet. Vjerujte mi da sam toliko izišao iz prakse da se prosto plašim.

— Dobro je sve to, Zorane — upao sam i ja u razgovor — ali čovjeku je potreban odmor, zrak, a i visina ...

— Druže nastavniče, i to je istina. Ali zašto je šoferu baš potreban planinarski dom, kada je ovaj penjačev. Čudan je danas čovjek. Potpuno je sličan razmaženom djetetu: sve hoće da ima, u sve hoće da zabije nos. Vidite, mi imamo u Splitu »Hajduka«. Taj klub ima svoje klupske prostorije i veliko igralište. Sve to služi samo »Hajduku« i nogometu. Splitsko kazalište ne dozvoljava da se na njegovoj pozornici prikazuju filmovi ili boks-meč. Sve je ovo potpuno shvatljivo kada se radi o nekim uzancama u dolini, ali čim je pitanje visina — kao da svako pravo prestaje.

— Možda jer je vis atrakcija — dometnuo sam.

— Atrakcija ili neatrakcija. Planinski su vrhunci trofeji koji se osvajaju znojem i nogama. Smatram da cesti i automobilu nije mjesto k vrhuncima i planinarskim domovima kao ni zagđenoj vodi bistru izvoru. Planinarski je dom hram u koji se polaze ljudski znoj i napor, on je simbol planinareva pregalaštva, ustajnosti ...

Vidio sam da se Zoran počeo žestiti. Upao je u onaj svoj bijes gorljiva čovjeka koji je odlučio do zadnjega da brani svoja uvjerenja. Gledao sam općinstvo. Svi su bili tihi, nijemi, neki zamišljeni. I sjedio sam se. U školi sam učio. Kraljeviću Marku donesoše pušku. Kada ju je Marko okušao, rezignirano je prorekao: s ovakovim oružjem prestaje jedno herojsko doba, lomi se vrijeme junaka na maču. Možda Zoran ipak ima pravo: nije li gradnja cesta do domova i planinarskih vrhova, zabluda, nije li to konac herojskoga vremena, vremena planinarenja?! I nijesam znao što da reknem. Gora je mnogo. Običnom čovjeku potreban je odmor. Neće, vjerojatno, ti »autisti« zapremiti sve domove i sve vrhove. I dok sam smisljao što da odgovorim Zoranu, javila se Jagoda. Ta je djevojčica bila veoma iskrena i otvorena. Nije uvijek baš mnogo mislila što će reći ali je imala, ipak, neko profinjeno osjećanje, imala je ukusa i duha za sve stvari.

— Kako bi bilo da se za nas planinare odrede rezervati?!

Svi smo prasli u smijeh. I počela je da prašti naša lijepa »glenda«.

— Bože, što Jagodi sve ne pada na pamet! Rezervati? Ta nijesmo Crvenokosci.

— Onda neka bude segregacija!

I opet smijeh. I opet šala i smijeh, topao, lijep, zdrav.

I dok su se moji simpatični mlađi drugovi zabavljali dobacujući šalu i satiru, promislio sam da bi istina morala biti negdje po sredini. Rekreativni centri neka budu bilo gdje, ali ih nikako ne smijemo istovjetiti s planinarskim domovima i putima. Kada sam ove misli saopćio grupici, glasio se sonoran glasić male Mirjane:

— Eto, čula sam da se među našim »Mosorašima« zucka kako misle graditi neku cestu do doma na Ljuvaču, a da Kaštelani kane sprovesti uspijanja do doma na Kozjaku.

Šta? — gragnula je Jagoda. Uspinjaču! Silno! Tada će i moj tata postati strastveni planinar. Znate, njemu treba lift da se uspne do prvoga sprata.

Odjednom se otkinu kamenčić. Otkinuo se sa svoga sjedišta i počeo se kotrljati niza stranu. Jedan je povukao drugoga, drugi trećega. I tako dalje.

Hrpa ih naniže šum. Svi se zagledasmo gore. A na vrhu se pokažu glavica i zaprepaštene oči. Bio je to zelembać. Gledao nas je u čudu. Bio je nesiguran. Strah je obuhvatio njegovo tijelo. Drhtao je. Što se zbivalo u njegovoj glavici kada nas je onako dugo i pažljivo promatrao?

I sunce je dobrano odskočilo. I kamenjar je počeo da žari i pali. Iscrpili smo temu današnjega dana. Naše je sijelo bilo skončano. To smo svi instinktivno osjetili. Sijelo će se nastaviti idućega puta, na drugome mjestu i u drugome razgovoru . . .

S. Vrdoljak, Split

ŽIVOT U KRŠU

Većina stanovnika u gradu nema prave predodžbe o tome kako žive žitelji u selima krša Kozjaka, Mosora i Biokova, a naročito u selima do kojih vode teško prohodne oputine, kojima često puta ne može proći ni majstorica mazga, a kamo li strpljivi patnik, magarac. Bez dvojbe, sličan život provode i žitelji drugih dijelova našeg dalmatinskog krša i krša Dalmatinske zagore.

Težak je bio život u ovim selima. Danas se taj život u materijalnom pogledu poboljšao, jer je priličan broj mlađeg naraštaja obojega spola našao zaposlenje u tvornicama, niknih poslje rata na podnožju krševitih planina. Ipak, mnogima od ovih zaposlenih trudbenika ni danas nije lak silazak do mjesta zaposlenja. Moraju rano ustajati i po svakom vremenu silaziti oputinama, često i po koji sat hoda, do cilja ili do ceste, odakle se kamionima prebacuju do radnih mjesta. Tamo treba odraditi osam sati i opet se na isti način vraćati kući.

Ali nisu svi zaposleni. Većina, naročito stariji ljudi, ostaju kod kuće, nastojeći iz golog krša i sitnih, tankih kraških poljica izbiti mršave plodove. To uspijeva samo ako ljeti ne vlada suša, a ljetne suše su česte u ovim krajevima.

Ni zakržljala, malobrojna stada ovaca ne mogu poboljšati njihov mučni život. Paša među škrapama krša ne može stado nahraniti do sitosti. Prije tridesetak godina video sam oko srednjeg vrha Kozjaka na okupu i preko dvije stotine koza. One su pobrstile pupoljke i mlado lišće nekad bujne šikare. Šikare je danas većinom nestalo. Dokrajčila ju je sjekira. Nije se tome čuditi. Seljak je morao segnuti za sjekicom, ako nije htio da se zimi smrzne od snježne pušavice i bure koja bijesno i bez zapreka vitla po otvorenom i nepošumljenom kršu i prodire kroz brojne rupice na suho građenih potleušića.

Sve to što krš daje nije dovoljno za život. Ono što krš nije mogao dati, moralo se potražiti drugdje. Trebalo je tražiti nove izvore tamo gdje se bolje živi. Ali takav način privređivanja skopčan je sa velikim fizičkim naporima koji prije vremena iscrpljuju čovjeka.

Koliko puta sam samo na planinarenju bio svjedokom ovako teške borbe za život. Gotovo svaki puta, zalazeći u krševita sela Kozjaka, u njihove nadaleko razasute komšiluke, srusretao bi žene uprtene teškim bremenima drva, drače za ogradu vrtova ili lepušine od kukuruza. Spuštale su se strmim i teško prohodnim stazama do kaštelanskog »Misira« da tu sirotinju unovče i

da kupe teško željkovanu puru, so i najnužnije potrepštine, pa da se već premorene istim stazama vrati kući. Neke svakog dana donose mušterijama u grad po koju litru mlijeka ili sir, koji bi i te kako dobro došao njima samima ili njihovo rijetko sitoj djeci. Nešto lakše je onim ženama koje mlijeko ili drva mogu natovariti na magare, pa njime po prohodnjim putovima sići do ceste i prosljediti u Split ili druga napućenija mjesta. Ali treba svakog dana rano ustajati i pješačiti uz magare i po više sati, po svakom vremenu, i ljeti i zimi, jer mušterija treba mlijeko u ranijim satovima, prije nego li će poći na dnevni posao.

Jednako težak život seljaka je i na južnim padinama Biokova (Bast, Topići i druga sela). O tome sam već pisao i prije rata u »Hrvatskom planinaru«.

Ta svakodnevna teška borba za život ostavlja na stanovnicima krša dubok i izrazit pečat. Vidiš većinom ozbiljna brižljiva lica: nisu mrka, da te od sebe odbijaju, više su rezignirana, otužna; pogled im je dubok, prodoran, dira te i ujedno privlači; odmah prema njima osjetiš simpatiju, prijateljsku naklonost pa i samilost. Na besjedi su škrti, odmjereni; ono što ti kažu, promišljeno je i pametno. I na malo odraslijoj djeci zapažaju se u svemu ozbiljne crte i riječi njihovih starijih. Ljudi su se na takav način života do vajkada privikli, snažaju ga stoci, rezignirano, sa spoznajom da takav mora biti. Ako je netko okretniji i znao se u životnim prilikama bolje snaći, bolje će proći i lakše vezati kraj s krajem. Ipak, život i okretnijih i manje okretnih, vezan je uz obilje znoja i teškog fizičkog napora. Nekoji se sele u plodnije krajeve gdje je život lakši i obilniji, ali većina se grčevito drži svog golog krša koji mu je srcu prirasao. Neće ga napustiti bez golema jada. Oni pak koji su zaposleni u poduzećima, otkidaju od usta da prištede toliko, da bi se mogli spustiti bliže cesti i na jeftinom kamenitom terenu sagraditi kućicu, odakle će im biti bliži i lakši put do poduzeća gdje su zaposleni.

Odvjano osjećam živu simpatiju i privlačnost prema tim priprostim i srdačnim ljudima. Moji najljepši i najimpresivniji dani bili su oni, kada sam se našao u njihovim komšilucima, kada sam se nadugo mogao s njima porazgovoriti. Tu sam svaki puta nailazio na prijateljski prijem, na mnogu i mnogu iskrenu dušu bez pretvaranja i neiskrenosti. To je ono što kod gradskog čovjeka teže nalazimo, teško čak i kod žitelja na podnožju tog golog krša, gdje se već obilnije i bolje živi. Uvjerio sam se da je siromašak obično pristupačniji i iskreniji od imućnjega.

Treba upoznati i razumijeti njihov način života i govora. Ali za to treba vremena, jer nije dovoljno nekoliko posjeta. Kada sam s vremenom u to pronikao osjećao sam se u takovim časovima daleko ljepše nego u vrevi grada i njegovih ljudi i svih razonoda što ih grad može pružiti. Bili su to najljepši časovi u mom životu. Godine su tu i sve manje si mogu priuštiti užitak, da zalazim među ljudi u kršu. Osjećam da su mi sve teže pristupačna ona udaljenija siromašna krška sela, do kojih je potreban jači fizički napor. Ali u časovima kad me noge ne budu više mogle k njima iznijeti, povezivat će me u duhu s golim kršem i njegovim stanovnicima brojni snažni utisci, uspomene i sjećanja. Svaki put kad u gradu susretuem pozнато i simpatično lice iz tog krša, sretan sam i prezadovoljan, ako se s njime mogu porazgovoriti. Tada zaboravljam na gradsku vrevu oko nas i čini mi se da se ovo drago seosko biće uzdiže nad njom.

Živa mi je želja da ovim recima djelujem na naše drugove planinare. Naši planinari posjećujući krševite, pa i ostale planine, imaju svoj program i cilj. Oni u planinama traže razonodu, traže užitak u ljepotama prirode i vidikovaca.

Vrlo rijetko se u programu svog rada sjete na jedan humani zadatak planinarnstva: upoznavanje i dodir sa svijetom koji živi u kršu, u planini. Mnogi i mnogi planinari prolaze na svojim pohodima kroz sela i komšiluke, ne zaustavljaju se i, osim pozdrava, ne progovore ni riječ sa žiteljima koji ih znatiželjno dočekuju i ispraćuju pogledima. Vidiš na njima da bi se rado porazgovorili sa rijetko viđenim došljacima. Planinari će se jedino onda dulje zadržati, ako ih nevrijeme ili potreba na to prisili. Seljak će ih tada otvoreno i prijateljski primiti i u nevolji biti pri ruci. Nebrojene su usluge i pomoći koje je seljak u planini iskazao planinarima ne misleći kod toga na nagradu. O tome nam pričaju brojni putopisi objavljeni u našim planinarskim časopisima. Mnogi i mnogi naš planinar nastradao bi ili bi se izgubio da nije kod gorštaka našao potporu i pomoć.

Sve to nam ukazuje na to da bi planinar i goršak trebali biti medusobno prisnije i srdačnije povezani. Naročito to važi za iskusnije i starije planinare.

I seljak ima često svojih nevolja. On se možda u njima katkad nezna snaći. U blizini nema nikoga da ga savjetom ili djelom izvuče iz neprilike ili nezgode. Grad je često predaleko, a on se nevješt možda i ne usuđuje zaći u nepristupačne puteve i gudure njegovih ulica. Među planinarima ima ljudi raznih struka i znanja, koji bi mu u takvim časovima mogli uvelike pomoći i savjetom i djelom.

Pred očima su mi u ovom času svijetli primjeri pokojnog dr Rade Simonovića i prof. Umberta Giromette. Bez dvojbe da je bilo i da ima još takovih.

Tek onda, kada će biti u punom opsegu ostvarena prisnija i srdačnija veza između planinara i žitelja krša i ostalih naših planina, tek onda će planinarsko svoj zadatak vršiti u potpunosti. Humani, etički zadatak dati će planinarstvu mnogo jači značaj nego li samo sportski motivi ili uloga u fizičkoj kulturi.

Božo Modrić, Senj

Opustjelim klancima i gudurama Velebita

Kada naši stari Podgorci govore o prošlosti svog podvelebitskog kraja, onda spominju stare Grke kao najstarije stanovnike ovog područja na primorskim padinama Velebita. Tako govori najstarija narodna predaja. Grcima pripisuju izgradnju najboljih bunara i napajališta za stoku. To su mahom u ilovači obzidani bunari ili velike lokve koje u ovom sušnom krškom području osiguravaju znatne količine vode koja se sabire podzemnim i nadzemnim vodotocima u ove vodospreme.

Navodno Grke je otjerala iz ovih krajeva žestoka bura koja je u nekom davno proteklom periodu duhala neprestano više od jedne godine dana. Međutim ovi pradavni stanovnici nisu ostavili nekih drugih vidljivih tragova svoje visoke kulture, a naročito ne tragova glasovite arhitekture. Više vidljivih tragova ostavili su Rimljani kao: natpise, posude i novac. No, naš narod nerado spominje taj bivši imperij, a vječna posizanja starih Rimljana i njihovih potomaka Italijana za našom obalom, ostavila su samo ružne uspomene kojima naš narod ne duguje nikakovo sjećanje. Svakako stari Grci

Pogled s Premužićeve staze na Smrčeve doline

Foto: Griesbach

koji su boravili na padinama Velebita bili su skromni stočari koje su privukli divni eolski gajevi obrašteni hrastićima i drugim drvećem, a pokriveni čilimi-ma zelene trave i šarenog cvijeća po kojima su pasla stada raznolike stoke.

Čovjek i priroda čine cjelinu, pa kad govorimo o nekoj planini i o manifestacijama života i stvaralačke moći divlje prirode u njoj, moramo u prvom redu upoznati čovjeka koji živi u toj planini, koji baštini neposredna opažanja o planini generacija svojih predaka. Kada upravo neodoljivo zaželim da doživim svu veličinu i ljepotu Velebita i njegovih stanovnika, ja polazim u svoje malo rodno selo Velike Brisnice koje su se smjestile oko 30 km od Senja na 400 metara nadmorske visine. Selo je smješteno u velikoj kotlini sa svih strana okružene manjim i većim brdima. Male kamene kućice smještene su na podnožju silne istočne padine koja se naglo uzdiše prema najvišim vrhuncima. Oko kućice su marljive ruke naših seljaka zasadile divne voćnjake trešanja, badema, smokava i vinove loze. Selo lagano odumire, jer nova generacija poštuje ekonomsku računicu i traži sigurniji i ljepši život u velikim industrijskim centrima. Ipak ti »iseljenici« ne zaboravljaju svoje selo. Kroz čitavu godinu posjećuju svoje opustjеле domove i preostale seljake koji se ne mogu odreći ove kamenite domaje. Neodoljivi i upravo neobjašnjivi čar mukotrpnog života u ovoj nemilosrdnoj surovoj planini privlači njezinu djecu iz Zagreba, Rijeke, Slavonije i ostalih krajeva naše zemlje, koja ne mogu zaboraviti svoju veličanstvenu rodnu planinu. Narod je opisao i obradio na svoj način svaki djelić ove velike planine. Ispravno je ing. Premužić, jedan od naših najzaslužnijih ljudi za upoznavanje Velebita, istaknuo da bi trebalo sačuvati narodnu toponomastiku Velebita. Kako je narod divnim, odgovarajućim i živopisnim nazivima iskitio ovu planinu! Spomenuti su samo neke nazive iz područja Velikih Brisnica, kao: Barovište, Trolokve, Samogred, Bila Staza, Prosik, Meralovac, Borova Vodica, Borovi doci, Pavelina, Bunarina, Budinarska greda, Strmac, Zabrist, Vidina snižnica, Vodena dolina, Puževa siča, Cipala, Raskokine itd.

Tako se redaju iskićeni klanci, doline, dulibe, vrhovi, prolazi, strane, staze i putovi. O svakom ovom djeliću planine narod je sabrao svoja opečanja, opisao njegove prirodne karakteristike i njegovo značenje u životu seljaka.

Ove godine stigao sam u Velike Brisnice u mjesecu lipnju. Strme brisničke »strane« zelene se ovog kišnog proljeća upravo nevjerovatno bujno i živahno. Otkada su uništene koze, a prošla godina je kao i ovo proljeće obilovala kišama, zeleni pokrov krša proširio se je upravo nevjerovatno. Jurić-stranu i Prozrak skoro je prekrila gusta šuma. U selu me je dočekao Ivić Modrić koji sa ženom Katom još uvijek ne napušta očinsku kuću. Oboje su već slomljeni od teškog rada, a Kati je prelomljena ruka i noge, ali oni ne zapuštaju svoje uredno šeosko gospodarstvo. Naročito pažljivo njeguju pčele i voćnjak kraj kuće. Ivić za razliku od bivših Podgoraca ima penziju i zdravstveno osiguranje.

O tome stari Brisničari, koji su mjerili obradivu zemlju na palce, nisu mogli niti pomicati. U ovom selu nitko ne pamti da su bivše države ili vlasti dale nekome penziju, iako su stanovnici Vel. Brisnica kao pomorci i pečalbari obišli skoro čitav svijet. Iz svake kuće morao je netko ići »u svit« da tamo zaradi koru kruha za čitavu obitelj, jer škrta zemlja nije davala dovoljno kruha. Planina je, po pričanju Ivićevom puna divljih svinja i srna, a planinarske kuće u Borovoј Vodici, Budimu, Jukić Dulibi i ostalim planinskim naseljima u blizini, potpuno su zapuštene. On navodi da je za doba njegova momaštva u planinskom naselju Strugama bilo preko 30 djevojaka za udaju, a danas to naselje skoro niti ne postoji. Velike Brisnice bile su tzv. dvodomno naselje, radi toga što su stanovnici u ljetu selili u planinu, da tamo lakše prehrane stoku i obrade planinska zemljišta. Međutim, danas je broj stoke smanjen na minimum i nema potrebe za selidbom u planinu.

Ja sam odmah iz Velikih Brisnica krenuo u Borovu Vodicu kroz Prosik uspevši se strmim nogostupom preko Bile staze do Maralovca. Bujno zelenilo sapelo je i ovaj zapušteni i već zaboravljeni nogostup u svoj zagrljaj tako da se tim nekoć vrlo dobrim putem mjestimično može vrlo teško probiti naprijed. Potpunu samoču narušavaju neke ptice, rijetki pjevači slični kanarincima, koji izvode fantastične melodije divlje slobode i strasti. Čim se više uspinjem, to se sve više oči obraćaju vječno lijepom i promjenjivom moru. Divni Kvarner blista predamnom pun ljepote i života ukrašen bijelim gradićima, kao bijelim golubovima koji su posjedali na njegove obale. More je upravo kao stvoreno da bude zrcalo ovoj silnoj planini, a baš danas se ono prelijeva u nijansama plavetnila i modrine, dok se gigantske sjene bližih otoka utapaju u njemu poput čudne fata morgane u velikoj pustinji. U ovoj harmoniji neopisivih živih prirodnih boja kopna i mora i sami divlji vrhunci nalik su pitomim mirnim brežuljcima po kojima buji mirisni vriesak i razno grmlje. Šuštanje u grmu i ostro psikanje ovdje često puta prekidaju naše misli, a srce se sledi od straha pred utovljenom zmijom riđovkom koja se lijepo i bez straha uvlači pod kamen. Zaštitna boja tih zmija ovdje je upravo neobično vjerno prilagođena okolini u kojoj žive. Međutim uvjerio sam se mnogo puta da nisu tako loše kako ih ljudi opisuju. Često se same jave šuštanjem ili psikanjem, kao da vas žele upozoriti da ste im se previše približili. Pustite ih na miru i one vas neće dirati. Svjesne su da su ovdje potpuni gospodari svojih obitavališta.

Za sat i pol stigao sam do Meralovca. Ovdje se nazire tek bijedni ostatak bivšeg usamljenog planinskog groblja, smještenog u ovoj potpunoj divljini. Ovdje počiva i moj pradjet Pave koji je sudielovao u nizu bitaka protiv Italijana. Kad je među stanovnicima Velikih Brisnica koji su se nalazili u planini zavladala kolera, a bilo je to pred oko 130 godina, pokosila je ona

Na vodi Pećici pod Sv. Brdom u Velebitu

Foto: Dr R. Simonović

većinu ljudi, a među njima i mog pradjeda. Mrtvi su pokopani u divljem Meralovcu, jer ih nitko nije mogao nositi na javno groblje. Danas nad njihovim grobovima rastu divni bujni borovi u čijim krošnjama huču divlji vjetrovi, što ovom mjestu daje dosta turoban izgled. Iz Meralovca put dalje vodi do ulaza u Borovu Vodicu koji se zove Mlinica. Ovo je vrlo uski prolaz koji se treba provlačiti četveronoške, ako slučajno duše jaka bura. U ovom uskom klancu ona huči divljom, praiskonskom snagom i ruši sve pred sobom. Ovdje je, prema pričanju naših djedova, zaista postojao mlin vjetrenjača koji je razoren, pa je ovaj prolaz po tome mlinu dobio svoj današnji naziv. Sama Borova Vodica nalazi se u velikoj kotlini, okruženoj sa jugozapada visokim liticama »gredama«, a sa jugoistoka strmim vrhuncima obraslim silnim borovima. To su »točila« po čijim se siparima taču u dolinu velike količine kamenja. Sa sjevera, istoka i zapada Borova Vodica je također okružena strmim brdima obraštenim tamnim borovim šumama, jedino se kroz Mlinicu otvara pogled na more. Odmah iza Mlinice na ilovastoј ravnici nalazi se poznata lokva, zapravo malo jezerce, puno bistre vode koja se ljupko mreška pod naletima nestasnog vjetrića. Predaja govori da su i ovu lokvu izgradili stari Grci, a voda u njoj sada nikada ne presahne. Danas je lokva pusta, upravo idealno napajalište za divlje životinje. Dok sam bio dječak ovdje su se napajala golema stada domaće stoke, a naročito ovaca i jaganjaca. U mašti i danas gledam sviloruna stada kako veselo jure na bistru vodu, dok čobani puštaju u lokvu male brodiće izgrađene od borove kore. Vesela pjesma odjekuje među kamenitim liticama, a onaj čarobni vodički povjetarac čarlija. Međutim ova se slika brzo rasplinjava, jer pažnju privlači silni zvuk mlaznog aviona koji grmi negdje u visini iznad onih najviših bijelih oblačića.

Preko Borove Vodice i Mlinice vodio je prastari kaldrmisani put, zapravo vlaka, preko Devčić Dražice u luku Starigrad, a po ovom putu su naši stari Podgorci sami i s volovima izvlačili golema jelova i smrekova stabla iz vele-

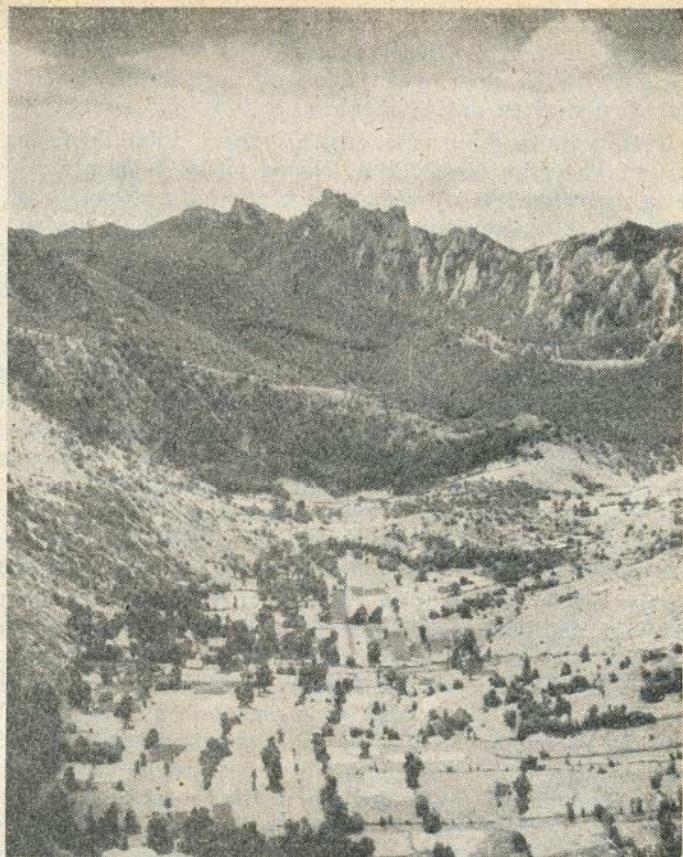
bitskih šuma za jarbole i ostalu građu velikih brodova na jedra. Ovo je bio jedan od najmučotrpnih poslova. Još i danas mi zvuči u ušima zvuk jelovog debla koje čovjek vuče na konopu i sunovraća ga preko kamenitih zapreka prema moru.

Borove šume oko Borove Vodice koja se nalazi na oko 800 metara nadmorske visine upravo su predivne, guste, visoke, zdravih stabala čiste borovе sastojine, samo u ponekom kutku zavukle su se trepetljive topole među silna borova stabla, a njihovi listovi neprestano trepere i za najmirnijeg vremena kada nema niti čuha vjetrića. U silnim krošnjama gustih borovih šuma vjetar skoro neprestano šumi jače ili slabije i pjeva čudnu vječnu pjesmu planine. Jedinstvena simfonija praiskonskom snagom potresa ljudski duh i budi osjećaje koji u čovjeku današnje civilizacije pomalo odumiru.

Svaki kutak ovog bivšeg planinskog naselja podsjeća me na naše ljude seljake, pomorce, latalice i čobane koji su znali bujnim riječnikom opisivati svoj život, planinu i daleki svijet kojim su često prolazili. Krenuo sam uz Vodičku stranu sa koje su otvara jedinstven pogled na more i bliže otoke Rab, Lopar, Cres i Grgur. Prešavši vrh Vodičke strane pomalo zalazim u čistu bukovu šumu koja je na Jurjevom klancu potpuno prevladala i potisnula borove sastojine. Put dalje vodi mimo Šupić-dulibe, ispod »vrha« do Briška. Brižak se nalazi na nadmorskoj visini od oko 1100 metara, a sa njega se otvara nezaboravni pogled na bivše planinsko naselje Omarljivicu, na Omarljivički vrh, Gašparov vrh, Jukić-dulib i Škver. Danas je ovdje pašnjak za mnogo-brojne srne i divlje svinje čije tragove nalazim na svakom koraku. Zapanjuju čudni kontrasti boja i oblika golemih litica, bujne šume, planinske livade i nisko grmlje. I ovdje mi se neodoljivo nameću misli i sjećanja na naše očeve i djedove koji su stvarali životne uslove u ovoj divljini i odgajali brojne obitelji zdravog naraštaja u stalnoj borbi sa bijedom i hirovitom divljom planinom. Na svoj način bili su i oni majstori života. Ne znam koji bi stručnjaci i mudraci mogli ovdje živjeti pod onim teškim uslovima pod kojima su oni živjeli vjekovima. Prirođena beskrajna ljubav prema ovoj divnoj planini davala im je onu snagu i vezala ih za ovaj neplodni krš. Sudbina porušenih naselja koja su oni gradili u znoju svoga lica kao da upravo simbolično ukazuje na bolnu činjenicu, da sve ono što čovjek gradi, nosi u sebi već u samom početku klicu propasti i raspadanja. Tako i ovdašnji narod često spominje onaj poznati stih: »Vrijeme gradi kule niz kotare, vrijeme gradi, vrijeme razgrađuje!«

Poslije kraćeg odmora poduzeo sam uspon na Omarljivački vrh. Na podnožju ovog vrha nalazi se golema »crna« snježnica u kojoj se u svako doba godine zadržavaju velike količine snijega. Još i danas postoji u njoj smrekova brkla po kojoj su se u snježnicu spuštali za vrijeme čestih velikih suša seljaci da vade snijeg radi dobivanja snježne vode topeći snijeg u velikim drvenim koritim. Sjećam se još i danas da ta snježna voda izaziva veliku promuklost, ako se pije u većim količinama. Postoji u ovom vrhu i Mikić-cisterna koju je vrlo umješno u litici dao izgraditi pokojni Frane Modrić. On je otisao za zaradom u Ameriku i tamo ubrzo umro ne ugledavši svoje lijepe cisterne. Veliku kamenicu uvijek punu vode, kod Krča, izgradio je moj pokojni otac Jure.

Vrh je obrašten na svom podnožju gustim grmljem vrbe ive, jasike, te bukovom kosodrvinom. Čim se više uspinjemo prema vrhu vegetacija biva sve kržljavija, dok na samom vrhu potpuno nestaje. Uspon je dosta lagan, a dugoljasti oštiri vrhunac ima oko 1400 metara nadmorske visine. Pogled sa njega upravo je zapanjujući. Radi neposredne blizine ovog vrhunca moru i njegove

*Došen-Dabar sa Ki-
zom u pozadini
Foto: Dr Z. Poljak*

znatne visine, Kvarnerski zaljev i Planinski kanal prostiru se raskošno i veličanstveno upravo neposredno pred nama. Sve to što vidimo okupano je i djevičanski čisto u golemom prostoru plavetnila i modrine. Daleki horizont prema italijanskoj obali i Julijskim Alpama gubi se u prozirnim maglicama, a more, naš Jadran, blišta i prelijeva se na sunčanom sjaju poput dragog kamenja iz bajke. Tko bi opisivao sve te nijanse boja i oblika. Na pustom moru siječe bijeli parobrod modru površinu, a kraj otoka Raba bijeli se jedro male barke. Ova slika još više uzbudjuje fantaziju i prenosi misao u te divne daleke prostore koji su nam sada kao na dohvata ruke.

Kad skrenemo pogled prema istoku i sjeveroistoku pred našim očima otvara se druga golema panorama najviših vrhunaca sjevernog Velebita od Zavižana do Alana jablanačkog. Veliki Zavižan, pa Rožanski kukovi, dio Hajdučkih kukova i Rožanski vrh nalaze se poredani pred našim očima. Kao osnovna težnja javlja se želja da začuđene oči uhvate i sačuvaju svaku pojedinstnost ove nezaboravne slike. Neposredno ispod vrha proteže se od sjevera prema jugu golem šumski pojas crnogoričnog drveća. Na pojedinim mjestima opažaju se zelene čistine planinskih livada koje izbijaju iz tamnog zelenila crnogoričnih i bjelogoričnih šuma kao posebni ukrasi tog harmoničnog i divljeg spleta šumovitih dolina i kamenitih vrhunaca. Te livade su domaja divnih leptira i hitro-

nogih srna, dakle sinteza najljepšega i najnježnijega. Tu je pod nama prema sjeveru ispod vrha Opaljenika Legačka duliba, pa Rogić-duliba, Zabrist, Cipala, pa opet dulibe, doci i pašnjaci. Nebrojene doline, doci i manji bezimeni vrhunci prostiru se pred našim očima.

U tamnim dubinama gustih šuma i dubokih dolina protežu se od sjevera prema jugu Smrčeve doline. Narod toliko priča o tim dolinama i o zakopanom blagu u njima, pa o hajdučkim pećinama i skloništima, da me Smrčeve doline još uvijek neodoljivo privlače. Poznam dobro tajne prolaze koji nisu bili obilježavani, kao i najdublju dolinu u kojoj je Maras iz Brloga kopao sakriveno blago, pa se svaki puta kada polazim na Zavižan svratim i u Smrčeve doline.

Ove godine poveo sam u Smrčeve doline veće društvo u kojem je bio i moj sinčić Jurica. Poslije vrlo teškog silaza u najdublju dolinu, dok smo se odmarami, moj sin Jurica, tipično malo njuškalo, najedamput je uzviknuo: »Sablja, sablja, našao sam sablju!« Ja sam mu priskočio u pomoć i izvukao iz zemlje pored ovećeg kamena dugu, zavinutu, starinsku sablju. Na prvi pogled mogli smo utvrditi da je sablja bila pravljena od vrsnog metala, iako je bila sva pokrivena debelim slojem hrđe. Dogodilo se je to 3. VII 1961. godine, baš uoči Dana borca. Koja čudna slučajnost? Upravo sam razmišljao, kako da pronađem niski zidić na obližnjem vrhuncu Ripištu za koji naši stari tvrde da je označavao granicu bivše turske carevine. Nije li sablja bila vlasništvo našeg junaka ili hajduka koji se borio i tada za slobodu naše zemlje? Prisutni su bili prilikom ovog nalaza, osim moje supruge Hele i sina Jurice, moji prijatelji i veliki obožavatelji Velebita: Pave i Blanka Mlinarić iz Senja, te dak Branko Tomljenović. Hrđom uništena sablja izazvala je bučne komentare u pustoj dolini. Fantazija nas je prenijela u doba velebitskih junaka i hajduka. Hrabri Ličani prolazili su ovim bespućima i vodili okršaje na turskoj granici, pa se i danas njihovi potomci često interesiraju za Hajdučke kukove i Smrčeve doline. Svakako, nalaz hrđom uništene sablje u ovoj upravo nepristupačnoj dolini potvrđuje sva ta razna narodna pričanja i daje naslutiti da su ovuda zaista u davno doba prolazili borci. Kakove su se borbe vodile i zašto je ova sablja svojim vrhom ukazivala baš na provaliju u kojoj je Maras tražio zakopano lago, ostati će sigurno tajna. Ovdje želim napomenuti da se je spomenuti Maras naglo obogatio, a posjedovao je i mlinove u Brlogu. Osim toga potrebno je spomenuti i da je i Nikola Modrić iz Žrnovnice kraj Jurjeva svojedobno, a prema njegovoj izjavi, pronašao u jednoj pećini u ovom predjelu Velebita čitavu hrpu starog zemljyanog suda.

Svakako, prošlost ove planine je slavna i borbena. Bure, oluje, ljudi i životinje borili su se kroz milenije i ostavljali tragove u ovoj velikoj planini. Danas njezine kamene primorske padine sve više pokriva zelena šuma, pa se i »medvejd Brundo« ponovno sve više spušta prema moru. Tako se opet mijenja slika planine. U nekoliko uzastopnih dana mog boravka u Velebitu doživo sam divne sunčane dane, zatim maglu i pad temperature od 19° na 5°C. Takova je eto planina Velebit! Puna vječnih promjena, tajni i čara. Elementarna borba za opstanak ovdje je najsurovija i najočitija.

Istekom mog godišnjeg odmora završeno je i moje ovogodišnje krstarenje Velebitom. Napuštao sam ga u predvečerje dok su se iznad niegovih kamenitih vrhunaca kidalni silni oblaci, a kroz puste gudure i klance hučala silovita bura. Kvarnerski zaljev je plamlio u crvenom žaru sunčanog zalaska, a ja sam osjećao miris šuma, klekovine, divljeg cvijeća i u srcu tugu ljudske samoće u ovom silnom prirodnom elementu. Svaki rastanak je težak, ali rastanak sa Velebitom je bolan i sumoran.

Sama u Velebitu

Oduvijek me privlačio Velebit. Čitala sam o njemu. Gledala slike. Sve je to još više pobudivalo moju znatiželju i maštu.

Nekoliko puta sam već odlučila da ga posjetim, ali Velebit kao da je uzmi-
caj pred mnom. I onda mi se pružila prilika da ga upoznam.

U punom sjaju divljine pružio mi je prostranstvo svojih šuma i golotu
stijena.

Pošla sam sa određenim planom. Do Jurjeva, pa na Zavižan, zatim hrptom
Velebita Premužićevom stazom, pa u Jablanac.

Sticanjem okolnosti, plan se izmijenio. Koristeći autostop, inače pomoćno
prevozno sredstvo planinara, umjesto na Oltare, odvezla sam se na Švičko
jezero. Djelomično je to bilo uslovljeno izgledom i udobnošću limuzine, koja
je klijila kroz šume, a djelomično i prijaznošću ljudi, koji su se u njoj vozili.
Tri Holandeza, srednjih godina, »puni razumijevanja« za osamljenu djevojku,
koja luta planinom. Sve u svemu, bilo je priyatno. Iskoristila sam prednosti
udobnog i besplatnog prijevoza, i vozajući se po Lici, stigla preko prijevoja
Velebita u Karlobag.

Drugog su me jutra povezli neki vojnici automobilom ponovno na Velebit
do sela Oštarije. Jedna me djevojčica odvela na markiranu Premužićevu
stazu. Kad sam se s njom oprostila, najednom, kao da se spustio zastor između
mene i ostalog svijeta.

Našla sam se sama, usred nepreglednog spleta granja, iza koga su se
dizale bjeličaste stijene.

Veličanstvena tišina me obavila. Upila me u sebe. Umrtvila me. Išla sam
tako kao opijena, ne shvaćajući u prvi čas gdje se nalazim.

Onda sam počela gledati oko sebe. Teren, kojim sam prolazila stalno se
mijenjao. Suri kamen, sa sprženom travom, koja se bori za obstanak. Bogate
šume kao da rastu iz samog kamena. Gusti splet lijana, mrak i vлага mahovi-
nastih tunela.

Pomalo sam počela osjećati nelagodu. Sve kao da je počelo disati. Micati
se. Rasti. Prodorni mirisi šume postali su preteški. Vлага je gušila.

Penjala sam se i spuštala, pa opet penjala, ne znajući ustvari kuda treba
da dodem, niti što se nalazi pred mnom. Sasvim nenadano sam se našla u
jednom selu. Zaboravila sam mu ime. Vjerojatno zbog neugodnog susreta s
ljutim ovčarskim psom, koji je silom htio zadržati za uspomenu donji dio
mojih hlača.....

Iskapila sam jedan lonac vode, pojela nekoliko šljiva, koje su mi donijela
djeca. Popričala malo s njima i nastavila put.

Ne znam koliko sam dugo išla. Sata nisam imala sa sobom.

U selu Vrbanima moj je dolazak zaustavio tok poslijepodnevnih poslova.
Skupila se cijela obitelj. Gledali su me malo čudno, očekujući da se pojavi još
netko sličan meni. Sjela sam uz njih, primajući blagodat njihovog gostopriv-
stva, izraženog u povelikoj šolji varenike i ogromnom komadu ukusnog, crnog,
domaćeg kruha. Savjetovali su mi da se ne penjem na Ograđenicu, razvaljenu
planinarsku kuću, već da prenoćim u selu Mliništu, podno Marjanovića vrela.
Mudro sam klimala glavom, misleći pri tom svoje, tvrdoglavu uvjerenu da će
iste večeri ipak stići na dom.

Kućedomačinove unučice, jedna osmogodišnja i jedna šestgodišnja, pošle su preda mnom, pravo na brdo, da mi pokažu kraticu.

Dok sam se ja sopćući uspinjala, ljuta na nepotrebne stvari u naprtnjači, njih su dvije trčale uzbrdo, držeći se za ruke i pjevajući u sav glas neku dječju pjesmicu. Kad su me dovele na put, strčale su preko kamenjara, pozdravljajući me svojom pjesmicom i mahanjem.

Najradije bih bila sjela i odmorila se. No, znatiželja me vukla naprijed. Noge su pokorno izvršavale svoj zadatak, dižući se i spuštajući na kamenu stazu ujednačenim ritmom.

Najednom sam se lecnula i stala. Ispred mojih nogu, ukoso preko staze, ležala je nekakva glava s grozno izbuljenim očima. Nije mi baš bilo jako ugodno pri duši. Ali, što je — tu je. Prišla sam bliže i utvrdila da je to samo bijedni ostatak srne. Vjerljivo s trpeze nekog od šumskih haračlja.

Nakon ovoga sam мало podozrivije gledala oko sebe. Nisam bila raspoložena za susret s medvjedom ili nekom drugom zvjerjom. Usput sam gledala stabla i za žaljenjem konstatirala, da su moja težina i obujam preveliki za njihovu krvljinu. Srećom do izravnog susreta sa stanovnicima šume nije ni došlo, ma da se iz svih udubina u stijenama oko mene širio zadah, koji me podsjećao na zoološki vrt.

Jedini šumski stanovnik, koji mi se pokazao, bio je prekrasan primjerak poskoka. Na lijevo od puta, nešto je šuškalo i ja sam stala da vidim što se zbiva. Poskok se lijeno odmotao, pužući po kamenu, vjerljivo spreman da se vrati u svoju rupu, jer je snaga sunca bila na izmaku. Zaustavljen u tom poslu mojim dolaskom, stajao je tako, uzdignute glave, njišući se u tijelu. Gledam ja njega — gleda on mene. Bojam se ja njega — boji se on mene I nitko se ne miče, očekujući pokret onog drugog. »Pametniji popušta« — pomislila sam i na daleko zaobišla kamen. Poskok je sigurno ostao i dalje tam, razmišljajući o tome, u koju životinjsku vrstu spada čudovište, koje je projurilo pored njega.

Nikakvih drugih incidenata nije bilo. Jedino je na domak vrela bolno jačkunulo jedno malo pseto, kad sam nagazila na njega, preskočivši oboren deblo. Skiknulo je jednom i podvijena repa kliznulo u šumu, zaprepašćeno mojim nabusitim držanjem i sigurnošću, kojom sam prolazila po »njegovom terenu«.

Iznad vrela je neka žena s djevojčicom skupljala drvlje u naramak i spremala se na povratak.

Dan je bio pri kraju.

Lijevo ispod mene, poput malih kamenih kumira, stisnute uz istu takvu kamenu podlogu, nazirale su se nastambe sela Mliništa. Moja je tvrdoglavost morala popustiti. Noeu je ipak neprijazno samom čovjeku hodati šumom. Jedva vidljivom stazicom, koja se stalno gubila u kamenju, sišla sam u selo.

Prema meni je dolazila jedna zgodna ženska prilika, tjerajući s »nu!« — »nu!«, podebelog paripa, natovarenog vrećama. Brzo sam joj objasnila što je i kako je sa mnom i ona me je pozvala u svoju kuću. U kući je bilo još ljudi. Ženina sestra, svekar i neki dječak iz sela. Primili su moj dolazak kao nešto sasvim normalno.

Starac je prgnut nešto poslovao oko komplikirane ogradi od kamena namještajući drvena vrata. Pri tom je razgovarao sa mnom, kao da sjedi u najudobnijem položaju. Dječak je iznio fenjer, ali ovaj više nije bio potreban, jer je tog časa izašao mjesec. Tek tada sam primijetila da je starac invalid. Na desnoj ruci nije imao prstiju.

Pozvali su me u kuću, jer je napolju već postalo hladno.

Na otvorenom ognjištu pucketala je vatra. Žena je vješto poslovala oko ognjišta, spremajući večeru. Starac je sjeo na tronožac pored mene. Najednom me upitao, imam li novine. Imala sam jedne, od prošlog dana. Nije ih odmah čitao. Začudila sam se kad me je pitao, kakva je situacija u Kongu, i što ima nova u Alžiru. Rekla sam mu sve što sam znala. Pošutio je malo, a onda je počeo pričati o sebi. O tome, kako je dva puta bio u Njemačkoj. Kao zidar. Kako se vratio kući, kako je, gradeći sinu kuću, izgubio prste minirajući stijenu. O tome, kako je, iako star, zainteresiran za sve što se u velikom svijetu zbiva. Pričao mi je o svojim sinovima, koji su na šumskim radovima negdje u Lici. U to je i večera bila gotova. Bila je to neka mješavina od krumpira, »manistre«, mrkve i ne znam čega još. Ali, prijalo mi je. Iza toga još čaša toplog, netom pomuženog mlijeka. Ubrzo zatim, našla sam se uvijena dekama na mekanom sijenu i utonula u san.

.... Jutro se rodilo u crvenom odsjaju sunca, vjetrovito i prohladno. Moji su domaćini već bili na nogama. Čekala me »palenta i mlijeko« i dobroćudan osmijeh domaćice kao »Dobrojutro«. Brzo sam se spremila. Htjela sam ih obdariti nečim lijepim, kao »hvala« za gostoprимstvo. Ništa nisam imala, a novac nisu htjeli primiti. Oprostila sam se s njima i potrcala stazom. Sunce i stijene su me zvali! Pokazalo se da je Ogradenica zaista ostatak ostataka planinarskog doma. Žalosno sam okružila pogledom oko sebe i sjurila ponovno u dolinu. Spuštala sam se brzo. Kroz kamenovo »ždrilo«, pored kamenom ograđenih dubila, kroz maslinike, prve vjesnike sela. Naletjela sam na male pastire, koji su se vraćali u selo na moru, jer su tog poslijepodneva morali u školu. Pošla sam s njima trčeći među ovcama i jaganjcima. Iza jednog zavoja blisnula je okupana suncem, asfaltirana zmija ceste. A iza nje more i otoci, u sunčanoj izmaglici jutra.

Jadranskom magistralom su promicala vozila. Okrenula sam se prema Velebitu i mahnula mu. Za »zdravo«! Jedan se »Fíco« zaustavio, spreman da me poveze dalje cestom, u pravcu Zadra. Povirila sam kroz prozorčić. Velebit je makao granama svojih šuma, zaželjevši mi »Sretan put«.

Biografije naših planinara

SULJAGIĆ SULEJMAN-SULJO. Rođen je 1885. godine u Tuzli. Od 1903. stalno živi u Sarajevu. Službovao je u svojstvu finansijskog službenika sve do 1941, kada je umirovljen. Punih 58 godina obilazio je naše planine od Triglava do Devđelije, po nekoliko puta, a najčešće je posjećivao: Trebević, Bjelašnicu, Zelengoru i Jahorinu. Njegova planina bila je i ostala do danas Trebević. Obišao je i neke planine u Bugarskoj, Rumunjskoj, Italiji i austrijske Alpe. Radio je na izgradnji prvih planinarskih kuća i putova u Bosni i Hercegovini, na stvaranju planinarske organizacije od njениh prvih dana. Možemo ga smatrati pionijerom planinarstva u Bosni i Hercegovini. Pisao je u brojnim planinarskim listovima i u dnevnoj štampi. Opisivao je pojedine planine i rad planinarskih društava. Naročito se posvetio fotografiji. Snimio je goleme broj fotografija u našim planinama, a naročito je snimao prirodne rijetkosti i bogumilske stećke. U metežu Drugog svjetskog rata propalo je na hiljade tih vrijednih snimaka. Kao vanjski suradnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu skupljao je ljekovito bilje i druge predmete, kojima je obogatio zbirke Muzeja. Sada, u svojoj dubokoj starosti ograničio je svoje kretanje samo na Trebević. Zdravlje ga još uvijek služi i redovno odlazi u prirodu kojoj je posvetio svoj život.

U. Beširović

DIC LUDVIG. Rođen je 1905. u Pazariću pod Bjelašnicom. Njegov planinarski rad započinje 1922. godine kada je radio kao učenik u privredi u Željezničkoj radionici u Sarajevu. Od tada pa sve do 1941. aktivno radi kao planinar i rukovodilac naprednog planinarskog društva »Prijatelj prirode« u Sarajevu. Naročito se istaknuo na izgradnji planinarskih objekata i na označavanju planinarskih putova. Sam je izradio i postavio 60 limenih putokaza i znakova na Prenju. Markirao je oko 150 kilometara planinarskih staza. Obišao je nekoliko puta gotovo sve planine u našoj zemlji, a najčešće odlazi na Prenj. To je njegova planina. Posjetio ju je 135 puta, zbog čega je u Sarajevu poznat pod nadimkom »Lujo s Prenja«. Poslije rata obnovio je sa svojom drugaricom Danom 60 kilometara markacije na Prenju. Učestvovao je na brojnim planinarskim akcijama, pohodima i u nošenju Titove štafete. Niz svojih godišnjih odmora proveo je na izgradnji planinarskih objekata. Odgojio je velik broj mlađih planinara. Kao istaknuti planinar biran je u najviša planinarska rukovodstva, a za svoj istaknuti rad u planinarstvu odlikovan je zlatnom značkom PSJ, zlatnom značkom PS BiH, pismenim pohvalama i nagradama.

U. Beširović

Vlado Jelaska, Split

PROFILI

Mali Troglav
Foto: Dr Z. Poljak

Sunce je pržilo goli kamen. Grlo je gutalo mlačku, zasoljenu vodu. Počivao sam pogledom na glatkoj površini Perućkog jezera. Otimaо sam se čarima jezera i pogledavaо na Troglav. Tamo, za koji dan! Samo da završimo sa Vrdovom čim prije. Možda me sutradan šef pošalje u Vještić-goru, ... Mogao bih iskoristiti tu priliku i ... Bojao sam se završiti pomisao.

Jutro je svanulo svečanje no obično. Pomolio sam glavu iz šatora, pozdravio se s Troglavom. Za vrijeme doručka šef me obradovao: »Vi čete, Jelaska, danas profilom od Sajmišta uz rub Vještić-gore do Katića...« Cini mi se da sam ostalo prečuo.

Na moju sreću nisam imao komplikiranu strukturu tako da sam brzo napredovao. Katića sam zatekao u kolibici. Rade me odmah prepoznao! Maša se čudila mom tropskom šeširu. Govorila je da sam se u proteklih pet godina promjenio. Bili su gotovo zapanjeni, dok sam im objašnjavao da nisam došao radi Troglava. Tumačio sam im da izradujemo geološku kartu. Nisu shvaćali. Razumjeli su me kad sam im rekao da tražimo rude i gledamo kakvo je kamenje. Rade je na to ustao i pokazao mi, značajno se smješkujući, »svoje blago«. Bili su boksiti. Pristao je da mi pokaže mjesto nalaza! Kako sam i pretpostavljao radilo se o beznačajnoj pojavi.

Od Troglava me dijelila mala zračna udaljenost. Mogao sam ga skoro dohvatići. Neodlučno sam pogledavao prema ugovorenom mjestu sastanka. Trebao sam oko pola sata do njega, a dogovorenog vrijeme je već prošlo! Morao sam okrenuti leđa Troglavu. Potrčao sam prema vrtačama uz zapadni rub Vještić-gore. Putem do baze nisam se osvrtao, plašio sam se iznevjerjenog Troglava.

Zadnji dani na Vrdovu prolazili su u profiliranju i kartiraju područja južno od skupine Troglava. Cežnja se rasplamsavala, a nije ugašena ni dvodnevnim odmorom po Marjanskim uvalama. Premještanjem baze neposredno pod Troglav, uz rub Livanjskog polja, u Sajkovićima, postao sam svijestan da mi Troglav sada ne može izmaći.

Jutrima obasjan s istoka, naročito je imponirao Mali Troglav. Svojim mather-hornskim izgledom priješao je pogled na stijenu »Velikog brata«. Dopuštao mu je da samo malo, sa strane, proviri. U predvečerjima, šetajući po obrisima sjena čitave skupine okupirali su me gornji dijelovi stjenovite barjere.

I konačno, osvanuo je očekivani dan. Danas treba obraditi skupinu vrhova. Bili smo svi u naročitom raspoloženju! Oni, sa samo geološkim pobudama, bili su zabrinuti usponom od 1300 metara. Mene je posebno interesiralo, da li će naći runoliste. Ponovni susret s Troglavom uzrokovao je da sam nekoliko puta odlazio po zaboravljenе instrumente.

Na usponu uz strmu Javorovu kosu do Ždrla konstatirali smo isključivo ogromna, šumom obrasla, siparišta. Ždrio (tako seljaci nazivaju veliko točilo pod kotom 1890 i M. Troglavom) zaustavilo nam je dah nevjerojatno izraženim povijanjem slojeva. Nešto više, u stijeni, runolisti! Nastavili smo rubom recentnog siparišta i stijene. U vječnim sjenama bivalo je sve više runolista. Visoko gore, na vrhu grebena, oni iz druge grupe vikali su da im uberemo po kojega. Na vrhu Ždrla stajali smo zadihani. Kollegi su bili umorni. Sporazumjeli smo se pogledom. Pošao sam desno uz strmi travnjak i dohvatio stijenu M. Troglava. Do vrha sam ispenjao 60 metara dobro razvedene stijene. Položaj slojeva bio je: Z. 20 J/20. Dođe, na sedlu, stigla je i druga grupa sa šefom. Unosio sam podatke. Zvali su me. Na grebenu, u škroinu, zastao sam zakriven od njihovog pogleda. Prepustio sam se sjecanjima. Oči su otkrivale uspavane doživljaje. Osjećao sam kao da čitav Troglav otkriva po neku tajnu. I stijena, iako je nisam penjaо, podsjećala me na želje i planove. Na rubu stijene, tamo na ulazu u špilju, stari Bogdan i Zvone odvraćali su me od namjere da proprijem razvedeni zapadni stup. »Eh, da makar ne kiši« govorio je starac, uvlačeci dimove iz svoje luke. Pokazivali smo mu runoliste i fotografije, a on je za uzvrat pričao o partizanima i koscu, koga je ubio grom. Prošao sam škrbinu. Temperamentna Vilijeva diskusija i šefovo upozorenje da uzmem uzorak tektonske brece, rastjerali su maglicu doživljenog. Sada su opet postojali instrumenti i struktura Troglavu.

Krenuli smo zajedno na vrhunac našeg istraživanja — Troglav. Još samo dvjestotine metara opažanja, unošenja podataka, traženja fosila, mjerjenja slojeva, i kraj napetog iščekivanja. Troglav će se već sutra, u bazi, a možda još i danas, otkriti! Otvorit će dušu. Uspinjali smo se lagano. Pažnja je bila prenapregnuta. Neshvatljivo sam skretao u desno, do ruba stijene. Opet sam bio sam. Svakim metrom Troglav mi je postajao sve poznatiji. Zaključivao sam, intimno, a ponešto sam ubilježio. Bojao sam se pogledavati na stijenu. Povremeno sam se osvrtao. M. Troglav otvoreno je pokazivao svoju nedoljivost. Zučkaska, crvenasta i na kraju, uz sedlo, sasvim smrvljena stijena, budila je u meni, penjaču, opreznost. Geolog je zaključivao na rasjed. Stijena V. Troglava, uz slojevitost, otkrivala je goleme siparištima veliku kršljivost. Nije me naročito privlačila. Zimi kroz jaruge, mislim, da bi priuštila svakom penjaču izvanredne doživljaje.

Na vrh sam stigao prvi. Bili smo veseli. Snimali smo više za geologiju nego za sebe. Netko je komentirao: »Dakle, nakon sedam sati!« Gladno smo žvakali naše konzerve. Žedni su gledali prema bazi, a relativno žedni prema Perućkom jezeru. Bio sam nedruštveno raspoložen i nisam odredio grupnu pripadnost. M. Troglav činio mi se drukčiji. Šarao sam hrptom, umornog, izjedenog, razotkrivenog V. Troglava. Pamtilo sam svaki detalj njegovog suparnika vis-a-vis. Izgledalo mi je da je nešto sakrio. Imao sam osjećaj da ga nisam sasvim upoznao! Cini mi se da me očarao, pa sam propustio da sve opazim. Radovao sam se toj pomisli. Nisam htio da ga sasvim upoznam. Želio sam da ono skriveno ostane nedokučivo. Bojao sam se da bi ga potpunim otkrivanjem uvrijedio. Možda bi tada njegov sklad bio narušen. Možda bi tada bio umoran, star i otkriven.

Veliko jezero na Treskavici

Foto: Dr Z. Poljak

U. Beširović, Sarajevo

Treskavica — najljepša bosanska planina

Putovati južno od Sarajeva za Trnovo, Kalinovik i dalje prema Nevesinju vrlo je ugodno. Ne zato što je uredna cesta, jer je i ova kao i mnoge naše ceste „uska puna prasine, biata i uvala — nego zato što svaki putnik prolazeći ovim krajem uziva posmatrajući ljepote ovog živopisnog kraja. Tek što napusti grad na Miliacki — Sarajevo, i ostavi Trebevic ubrzo se putnik susreće sa uskim kanjonom, skoro uvijek nabujale branske rijeke — Zeljeznice, koji se proteže od Kijeva do Krupca u dužini od preko 3 km. Skoro sasvim okomite strane, pune sipara i stijena, skoro su spojene. Jedan mali prolaz, vrlo uzak, ostavljen je za još uzu cestu i kamenito korito planinske rijeke Zeljeznice, koja izvire ispod Treskavice. Ovaj kanjon, ili kako ga tamošnji stanovnici zovu Krupačke stijene, u mnogome liči na kanjon rijeke Vrbasa od Jajca do Banja Luke.

Odmah po izlasku iz kanjona, iza sela Kijeva, nalazi se naš prvijenac u hidro-električnoj industriji — hidro-elektranu »Boriša Kovačevića« u Bogatićima, a malo dalje na njeno vještačko jezero i branu.

Gledajući iz Trnova (844 m), koje leži u pitomoj planinskoj dolini između padina opjevane Jahorine i Treskavice, sive oštре i sasvim okomite stijene Zubova na Treskavici, od kojih jedna potpuno liči na dvogrbo devu, čovjek nebi nikada mogao ni pomisliti da su te ogromne kamene gromade potpuno prohodne, a još manje od pomisli da se iza njih krije najljepša bosanska planina — Treskavica.

Svakako „najljepši pogled na ovom putu na Treskavicu je onaj iz sela Šivolja, u blizini Kalinovika. Lijevo od ceste pruža se beskrajan pogled na Zelengoru, tamno-zelenu i sasvim obraslu četinarskom šumom, a sa desne strane od ceste pruža se pogled na sive kamenite gromade i bjelasaste sipare Treskavice. Sasvim visoko, kao da prkosи zubu vremena stoljećima, uzdiže se vrh Treskač (Trijesak 1924 m),

koji se od snijega bijeli do pozognog ljeta. Interesantno je istaći, da ovaj vrh ima dosta sličnosti sa Bobotovim Kukom, vrnom Durmitora, gledanim iz Velike Karlige. Ko bi mogao pretpostaviti da se tu isod ovih kamenitih vrnova proteže veliko i plodno Gvozno polje. Na ovom polju sarajevsko rukakutno ogledno dobro uzgaja na stotine ovaca i goveda, od čijeg mlijeka se proizvodi na daleko čuveni sir. Na prostranim parcelama ove pianinske zelene oaze, zasljavaju se razne biljne kulture, uglavnom krmna hrana, od kojih neke sorte, kao zob i sl. veoma dobro uspijevaju.

Nije Gvozno polje prvo ni jedino ugodno iznenadenje koje pruža Treskavica. Tek »unutrašnja« iza okomih stijena Treskača, Bubnja, Vratla, Zubova, Oblika, Opatljenog kuka i Pakliješa nalazi se pravo bogatstvo Treskavice. Treskavica je puna zelenih pašnjaka, proplanaka, šuma, pitomih zelenih uvala i pecina. Veoma je bogata florom i taunom. Zaista, ovdje priroda nije bila škrta. Obdarila je Treskavicu svim svojim ljepotama i bogatstvom. Dala joj je sve što je imala i mogla dati. Zato Treskavica može pružiti sve ono što od nje neko traži: Za drvosječe, koji svakodnevno sijeku stara stogodišnja stabla, ona je neiscrpno radno područje i izvor prihoda. Njeni bezrojni zeljni pašnjaci, po kojima se ljeti napasaju na hujade sitne i krupne stoke, čine veliko ispašte, ne samo domaćih, nego i hercegovačkih stočara, koji svakog ljeta iz južne Hercegovine, okoline Trebinja i Bileća, izgone svoju stoku na ljetnu ispašu.

Treskavica je puna ljekovitog bilja, koje seljaci iz obližnih sela Turova, Godinje, Dujmovića, Dejcića, Ledića i drugih, sakupljaju u izobilju. A mnogima je taj posao, pored zemlje i stoke, glavni izvor prihoda. Ova ogromna travom obrasla prostranstva puna su prekrasnog planinskog cvijeća u svim mogućim prirodnim bojama, a naročito ima: Gentiana dinarica (Encian) po cijeloj planini; Zvončići (Soldanella alpina); Jablan (Trelius europaeus); Medvjede grožđe, Borovnice, Maline, Jagode i dr. Treskavica je savezno lovište na divljač. Medvjeda ima na prostoru oko Barica, Paleža i Spasovače. Ima priličan broj vukova, a u podnožju i divljih svinja. Naročito ima divokoza i srna — skoro na cijelom području ove rijetko bogate i lijepo planine. U Hrasničkom potoku ima puhova. Susresti stado divokoza na Treskavici, to je uobičajena pojавa koja ne predstavlja nikakvo iznenadenje. Nisu rijetki oni vrijedni koji rano ustaju i odlaze na izvore i jezera, da bi po prvi put tu na pojilima, vidjeli srne i divokoze. Treskavica je neiscrpno područje raznih naučnih ispitivanja i otkrića. Treskavica je puna prirodnih rijetkosti i ljepota. Treskavica je, to možemo s pravom reći, planina prirodnih kontrasta. Treskavica je, kako kažu, planina sa hiljadu vrela i izvora, čije su vode nabujale poput djevojačkih grudi i mladosti, pa je zato, na suprot bezvodne Bjelašnice — babe, zovu djevojkom — Treskavicom.

Ogromne stijene Oblika, Zubova, Djevojačkih stijena, veoma su pogodne za alpinističke uspone i poneki dijelovi pretstavljaju pravu alpinističku »poslasticu«.

Treskavica je planinarska, lovačka i turistička atrakcija.

Posebno što privlači pažnju svakog posjetioca Treskavice, to je ono što planinari zovu »Biserom Treskavice«: njenim pet jezera.

— Veliko jezero, najromantičnije i najveće jezero, leži na visini od 1548 m; dug je 310, široko 180, a duboko 6 metara. Iz ovog jezera, po narodnom predanju, što je vrlo vjerojatno, ispod stijene Orlice gdje ponire voda iz Vel. jezera, izvire Hrasnički potok, koji se kod sela Godinje sastaje sa Godinjskim potokom i tu čini rijeku Željeznicu. U proljeće i jesen, kada padaju velike kiše i otapa se snijeg, a jezero se prelije vodom, tada Hrasnički potok kod Glibavca pada sa stijene visoke preko 40 metara i pri tom čini veoma lijep vodopad. Kada voda ljeti presuši — vodo-pad se gubi.

— Crno jezero leži na visini od 1680 metara; dug je 180, široko 9, a duboko 6 metara. Obrasio je šašom i zelenom travom. U njemu ima planinskih tritonu, što je veoma rijetka pojавa. Voda je tamnozelene boje, skoro crna, a to potiče od mačovine sa dna, koja je karakteristična za glečerska jezera. Veoma je podesno i ugodno za ljetno kupanje, jer je voda tada najbolje tempirana. Nisu rijetki dani kada se u vodi i obalama ovog jezera na visini od preko 1600 metara nađe po nekoliko desetina kupača, što svakako, pretstavlja atrakciju svoje vrste.

— Blatno jezero leži na visini od 1650 metara; dug je 75, široko 16, a duboko 1-1,5 metara. Dno ovog jezera je pokriveno bijelom pjeskovitom tinjom, što odgovara glečerskom mulju.

— Bijelo jezero leži na visini od 1691 metar; dug je 100, široko 60, a duboko 2 metra. Ovo jezero, za razliku od drugih, koja uglavnom dobivaju vodu od snježnika, dobiva vodu od jakih izvora i potoka.

Stijene pod Paklješom na Treskavici

Foto: Dr Ž. Poljak

— Trokunsko jezero nalazi se više sela Dujmovića i zatrpano je morenskim nanosom, što ga čini naročito značajnim i privlačnim objektom za razna naučna istraživanja, pa je zbog toga veoma poznato kao prirodna osobitost.

Pored ovih jezera treba istaći i neke značajne izvore na visoravni kao što su: Kozja luka, Jablan-do, Prohin, Barice, Ilijasko vrelo, Konjsko vrelo (pod Suhom lastvom), vrelo na Spasovači, Studenac pod Vratlom, Ušljiva vrela i mnoga druga. Ispod Treskača (Trijeska) izvire potok Studenica, koji ponire na mjestu zvanom Ponor, a ispod Velikog Vratla izvire Dobropoljska rijeka, koja se kasnije spaja sa Jelečkom Bistricom i tada dobiva ime Bistrica, te se ulijeva u Drinu.

Ušljiva vrela se po narodnoj priči zovu zbog toga što su čobani, koji su dobili mnogo ušiju, te trijebili na taj način što bi odjevne predmete nadnosili nad izvor i tako raširene držali po nekoliko minuta da bi se uši od hladne vode skupile-smrzle, a potom ih lako otstranjivali sa predmeta.

Najviši vrh na Treskavici je Paklješ na Pašinoj planini ili kako se po izgrađenom objektu sada zove, »Dokin Toranj« (2088 m). Sa ovog vrha pruža se pogled, ne samo na okolne planine Visočicu, Bjelašnicu i Jahorinu, nego i na daljnje, Prenj, Maglić, Durmitor itd. Izlastkom na vrh Treskavice oči ni same neznavaju kuda i gdje prije da gledaju, a foto-kamere hvataju sve i nepogrešivo bilježe na filmsku vrpcu te nezaboravne trenutke.

Na Treskavici nema stalnih naselja, izuzev Kalinovačke Treskavice, gdje se nalaze sela Bistrica, Krbljine na visini od oko 1300 metara. Zato ima mnogo sela na krajnjim padinama ove planine, dok sezonskih pastirskih naselja i koliba ima više: Dolovi, Klanac, Ječmeni do, Bubanj i druga.

Masiv Treskavice leži od Sarajeva oko 40 km. Najlakši pristup je od naselja Trnovo (sjedište narodnog odbora općine, ima poštu, tel. vezu i druge objekte). Udaljenost je od Sarajeva 36 km. Iz Trnova se produžava kolskim putem, sposobnim za sva vozila, uz rijeku Željeznici preko sela Turova, te uz Hrasnički potok stiže se do prve planinarske kuće »Sustavac« (1118 m) za 1,50 sat laganog hoda. Ljeti svako vozilo može doći do ove kuće. Odatle märkiranom pješačkom (ili konjskom) stazom za 1 sat hoda stiže se do jednog od najljepših i najvećih planinarskih domova u

BiH, planinarskog doma »Josip Sigmund« na Kozjoj Luci (1510 m). Ovaj dom je dobio ime na uspomenu Josipa Sigmunda, radnika, planinara i revolucionara iz Sarajeva, kojeg su okupatorske vlasti kao ilegalnog radnika NOP-a strijeljale 1942. godine na Vracama u Sarajevu.

Dom je stalno otvoren i potpuno obskrbljen; raspolaže sa 17 soba, u kojima je smješteno 70 udobnih kreveta (sobe sa 2, 3, 4 i više kreveta). Članovi Planinarskog društva »Treskavica« iz Sarajeva, koji obraduju ovu matičnu planinu, svojim dobrovoljni radom izgradili su ovaj lijepi dom, doveli tekuću vodu u nj, podigli druge potrebne objekte i prostoriju za dnevni boravak koja može primiti oko 80 posjetilaca, pa je stoga podesna za održavanje raznih sastanaka »na visokom nivou — 1510 m«. Markirali su sve postojeće prilaze i staze. Sve su to činili, da bi ova prirodno lijepa i bogata planina, postala planinarima još ljepša i pristupačnija. Za vrh Treskavice postoje dvije markirane staze.

Jezera su udaljena od doma od 15 (Veliko jezero) do 6 minuta (Bijelo jezero) lagano hoda, a vrh Treskavice 2 sata. Svi su putevi markirani, a na raskrsnicama postavljene putokazne table.

Drugi prilaz domu je sa ceste od Kalinovika preko Gvozognog polja, do kojeg se može doći vozilom, a odatle oko 3 sata hoda preko Vratla i Spasovače do Kozje luke.

Osim toga, može se koristiti put: Trnovo—Hrasnička dolina (prijelaz preko Hrasničkog potoka), zatim dragom Širokog dola prema Vrelu Bugarke, a odatle na livadu Pregrižnicu, pa potom na Dragi Greb, pa ispod vrha Peštera i dalje prema Ovčjem ždrijelu, a odatle se ubrzo stiže do Jablan dola (put markiran). Ime Jablan dol po narodnom predanju potiče od tuda, što je vrlo vjerovatno, od biljke-cvijeta jablan (*Troilus europaeus*), kojeg ovdje ima u izobilju. Dosta liči na tulipan, samo je svjetlo-žute boje i ima mnogo više uvojaka. Od Jablan dola preko Ilijasa, pa na Crno i Bijelo jezero ili ispod Zubova, stiže se za 1 sat do doma na Kozjoj luci.

Planinari vrlo rado prave turu Treskavica-Bjelašnica, preko Hojte (8-9 sati hoda, put markiran). Ovuda vodi dio puta (9-10 tačke) Sarajevske transverzale. Ovaj put je neprohodan zimi zbog velikih snjegova i strmih padina Opaljenog kuka. Smučarski tereni na Spasovači, Baricama i drugim terenima Treskavice su vrlo pogodni, kako za majstore, tako i za početnike »bijelog sporta«.

Sva jezera na Treskavici zbog svoje prirode i hidrološke zaštite, kao i takozvani »Kazani« na rijeci Željeznici kod sela Turova, stavljeni su od strane »Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika i prirodnih rijetkosti Bosne i Hercegovine« pod zaštitu države kao prirodne rijetkosti.

Istina, postoji prijedlog da se Treskavica zbog svojih prirodnih rijetkosti proglaši nacionalnim parkom, ali to je zasada samo prijedlog. Zbog nedovoljne ispitnosti naučni radovi i dalje traju. O njima ovisi da li će se ovaj prijedlog ostvariti.

Dokin toranj na najvišem vrhu Treskavice

Foto: E. Kumičić

IVICA LAUFER

1884—1961

Naše drugove, karlovačke planinare, nenadano i zauvijek ostavio je član-senior PD »Dubovac« Ivica Laufer, gradski senator u miru. Svojim dugogodišnjim plodnim planinarskim radom mnogo je zadužio svoje društvo kao i svoje planinarske drugove. Resio ga je nesebičan rad i uporno zalaganje za promicanje planinarstva u rodnom mu gradu Karlovcu. Bio je aktivan u svakoj planinarskoj akciji i kao inicijator i kao neumorni radnik kojemu ništa nije bilo teško. Sva svoja zaduženja vršio je tačno, a njegova se pomoć svagdje osjećala. Na srcu mu je ležala izgradnja novog planinarskog doma na Vodicama u Žumberku kao i obnova starog historijskog grada Dubovca. Planinarski izleti bili su mu odmor i prava životna radost. Prošao je i upoznao gotovo sve planine naše zemlje. Već u mladosti privlačili su ga bregovi što okružuju Karlovac, pa postepeno od Dubovca, Vinice, Martinšćaka i Petrovca prelazi na Plješivici, Žumberak i Medvednicu, da bi tokom svojeg dugogodišnjeg planinarskog staža prošao svim našim planinama i Alpama. Češće bi svojim planinarskim drugovima govorio da voli svaki nepoznati mu kraj ponajprije upoznati s vrha neke planine, kako bi lakše shvatio ljudе tog kraja, njihove običaje i navike te ekonomiku njihova života. Volio je prirodu, naročito planinsku, u svim njezinim pojавama, a njegovom oku ne bi izmakla ljepota nekog kraja ili mesta, pa ni neki sitni, rijedak i osebujan planinski cvijet.

Ivica Laufer bio je idealan planinarski drug koji je privlačio svojom mirnoćom i ozbiljnošću, zdravim i stvarnim pogledima na zadatke i potrebe planinarstva. Neobično je visoko cijenio planinarsko drugarstvo.

Osim po planinarskoj liniji, Laufer se isticao naročito po liniji socijalnog rada. Iстicao se na tom području humanošću te kao čovjek pravde i pravice, pa se je i njegov službeni rad odvijao na zadovoljstvo najširih građanskih krugova, a naročito ratnih udovica i siročadi. Smirio je mnogu bol i otro mnogu suzu svojom pomoći, savjetima i odlukama, a u spornim pitanjima radnika i službenika s nekadašnjim poslodavcima prvenstveno i čvrsto je za-stupao interesu radničke klase.

Grad Karlovac i Karlovčani mnogo duguju njegovom zalaganju i upornom spašavanju, — gotovo u posljednji čas, — gradskih arhivalija koje danas čine osnovu za stvaranje arhiva NO kotara Karlovac.

Kao kulturni radnik Ivica Laufer stekao je i zahvalnost Karlovčana svojom inicijativom, zalaganjem i pomoći oko provedbe davne zamisli Karlovčana da se sačuva i konačno restaurira starodrevna gradina Dubovac kao historijski kulturni spomenik. U provedbi tog kulturnog zadatka upravo su planinari grada Karlovca odigrali važnu ulogu i dokazali visoku svijest za rad i djelovanje na kulturnom polju.

Ivica Laufer rođen je u Karlovcu 30. ožuika 1884. godine. Osnovnu i srednju školu svršio je u Karlovcu, a pravni fakultet na Zagrebačkom sveučilištu 1907. godine.

Dok mi, njegovi vršnici, u niemu gubimo iskrenog i vlog planinarskog druga-seniora, tipičnog poštjeničina, karlovčani planinari izgubiše u niemu jakog i neumornog propagatora planinarstva u svojem gradu, planinara idealista i ljubitelja naše zemlje i naroda.

Dr Ivo Lipovščak

Skupština Planinarskog Saveza Hrvatske

Dne 18. i 19. studenog održana je u Tomislavom domu na Sljemenu kod Zagreba Redovna skupština planinarskog saveza Hrvatske, na kojoj je prisustvovalo 120 delegata. Na Skupštini je razmotren rad u razdoblju koje je proteklo od prošle Skupštine, održane 1958. godiine u Velikoj. Na Skupštini je prihvaćen novi statut Saveza i neki pravilnici, izabrano je novo rukovodstvo i doneseni su zaključci o budućem radu. U našem listu objavit ćemo važnije dijelove skupštinskog materijala. U ovom broju donosimo skraćeni referat koji je Izvršni odbor Saveza iznio pred Skupštinu. On će našim čitaocima poslužiti kao vjerni informativni prikaz sadašnjeg stanja planinarstva u našoj republici i njegove problematike. U sljedećem broju objavit ćemo među ostalim i novi Statut Saveza, koji svojim dubokim promjenama označava prekretnicu u budućem radu naših organizacija.

Uredništvo

IZVRŠNI ODBOR

Na posljednjoj Skupštini Saveza održanoj 1958. u planinarskom domu u Velikoj pod Papukom bio je izabran Izvršni odbor koji se na svojoj prvoj sjednici ovako konstituirao:

Većeslav Holjevac, predsjednik

Tonka Abrus-Žic, potpredsjednik

dr Miljenko Rendulić, Potpredsjednik

Stjepan Brlečić, tajnik

Josip Jambrošić, tajnik

Franjo Kordić, referent za propagandu

Petar Lučić-Roki, referent za izdavačku djelatnost

Dragutin Mlać, referent za građevinarstvo

Aleksandar Polanski, referent za financije

Dražen Zupanc, referent za alpinizam

dr Željko Poljak, referent za GSS

Milan Henč, referent za markacije

Branislav Celap, referent za plan. skijanje

ing. Veljko Šerc, referent za speleologiju

Stjepan Brlečić II, Ive Bujan, Branko Bidatić, Pavao Jurčić, i Nikola Aleksić, članovi Komisije za omladinu

Boris Martinović, Nikola Šaranović i Slavko Marjanac, članovi Komisije za Tomislavov dom

Franjo Masnec, Karlo Aćman i Josip Ruhek, članovi Nadzornog odbora
Ante Mladineo, Ivo Štefanac i Dean Šlegl, članovi Disciplinskog suda.

Već nakon kratkog vremena došlo je do izmjena u Izvršnom odboru, pa su izvršene promjene zaduženja. Istupili su Šegrc, Bujan, Kordić, Martinović i Marjanac. Komisiju za propagandu preuzeo je Lučić-Roki, Kordić je ušao u Komisiju za Tomislavov dom, dr Poljak preuzeo je izdavačku djelatnost i postao urednik »Naših planina«. Kooptiran je Leander Kukec kao referent za GSS, Srećko Božičević kao

referent za speleologiju, pukovnik JNA Dinko Podgornik i Dragutin Susović u Komisiju za Tomislavov dom i pukovnik JNA dr Tugomil Sprem bez zaduženja. Zbog dugog odsustva iz Jugoslavije drugarice Abrus-Žic, dužnost potpredsjednika vršio je Podgornik.

Izvršni odbor održao je u trogodišnjem mandatu 83 sjednice i 5 plenuma: za alpinizam, GSS, speleologiju, planinarske objekte, skijanje i rad sa omladinom.

Potrebno je spomenuti i aktivnost članova Izvršnog odbora na nekim međunarodnim manifestacijama. Tako su uspostavljeni dobitni kontakti sa planinarskim organizacijama u Poljskoj, Italiji, Austriji i Švicarskoj. Članovi su prisustvovali skupštini UIAA, festivalu u Trentu itd.

ORGANIZACIONI PROBLEMI

Organizacionim promjenama u organizacijama za fizičku kulturu, tj. osnivanjem Saveza organizacija za fizičku kulturu u općinama, kotarima, gradovima, republikama i federacijama i naša organizacija dobiva drugo mjesto i drugu ulogu i zbog toga treba promijeniti program rada i organizacionu shemu.

Do sada naše organizacije nisu bile dovoljno uključene u fiskulturnu djelatnost i zbog toga su trpeje izvjesnu štetu. Kod raspodjele sredstava za fizičku kulturu često se zaboravljalo planinarske organizacije, jer njihova djelatnost nije bučna i atraktivna. Za ovo u prvom redu snose krivicu same planinarske organizacije, jer članovi njihovih upravnih odbora nisu dovoljno uzimali učešća u drugim društvenim organizacijama. Prema statističkim podacima, koje je dostavilo 44 naših društava (od ukupno 66) sudjelovalo je u

Savjetima za fizičku kulturu Narodnih odbora 29

Odborima Socijalističkog saveza radnog naroda 53

Sindikalnim rukovodstvima 35 članova.

Sudjelovanje u radu spomenutih organizacija je od velike važnosti, jer je to vrlo plodno tlo za planinarski rad.

Od prošle skupštine Saveza do danas brisane su, odnosno prestale su djelovati slijedeće planinarske organizacije:

- PD »Liburnija« u Zadru
- PD »Biokovo« u Makarskoj
- PD »Istra« u Puli
- PD »Rudar« u Raši
- PD »Plieševica« u Titovoj Korenici
- PD »Crnopac« u Gračacu
- PD »Kamensko« u Donjem Lapcu
- PD »Bijele stijene« u Mrkoplju
- PD »Krndija« u Kutjevu
- PD »Bilo« u Koprivnici
- PD »Grebengrad« u Novom Marofu
- PD »Kameni svatovi« u Zaprešiću.

Zapravo, veći broj tih društava prestao je djelovati još prije prošle skupštine, ali su još uvijek bili vodeni u evidenciji. Kod većine od tih društava nije bilo objektivnih mogućnosti pokrenuti ih na rad, te su konačno brisana iz evidencije. Za isto vrijeme osnovana su nova društva:

- PD »Marjan« u Splitu
- PD »Partizan« u Samoboru
- PD »Rajinac« u Krasnom
- PD »Snježnik« u Rijeci

Uz novoosnovana društva treba spomenuti i planinarske grupe osnovane na inicijativu PD »Sljeme« iz Zagreba u pojedinim radnim kolektivima PTT službe. Takove grupe osnovane su u Bjelovaru, Križevcima, Ogulinu i Varaždinu. Treba istaknuti inicijativu PD »Japetić« u Samoboru, koje je na sličan način osnovalo nekoliko seoskih školskih aktiva u Smerovištu, Bregani, Rudama i Noršić-selu.

Ukupan broj članova u NRH tokom posljednjih godina se povećao, ali s tim povećanjem ne možemo biti zadovoljni. Broj članova kretao se ovako:

1958 godina	20.168 članova
1959 godina	20.708 članova
1960 godina	21.615 članova
1961 godina	oko 22.900 članova

Ako se uzme u obzir da je od 1956. godine Savez isporučio blizu 60.000 legitimacija, prema sadašnjem broju članova se vidi, da je u tom razdoblju otpalo oko 37.000 članova, što je vrlo velika fluktuacija. Planinarska društva ne vode dovoljnu brigu o tome, da se članovima, koje se uspjelo upisati u društvo, pruži odgovarajući program rada, koji bi ih vezao za organizaciju. Neka društva su u tome prilično uspjela i broj članova gotovo udvostručila. To su: »Ravna gora« u Varaždinu, »Ris« u Stenjevcu, »Zanatlija« u Zagrebu, »Split« u Splitu, »Platak« u Rijeci, »Mosor« u Splitu, »Ivančica« u Ivancu, »Delnice« u Delnicama i »Cepin« u Vrapču.

U godini 1960. bio je socijalni sastav našeg članstva ovakav:

radnika	3641	daka	4485
seljaka	269	studenata	2825
službenika	8595	ostalih	1800

Mi bi u naše organizacije želi uključiti što veći broj radnika i dužnost nam je da potičemo radništvo što više na aktivni odmor u obliku boravka u prirodi. Prema spolu naše članstvo ima:

muških članova 12.753
ženskih članova 8 880

čime možemo biti zadovoljni jer niti jedna organizacija za fizičku kulturu kod nas nije okupila u svojim redovima toliki broj ženskih članova.

Prema dobi članovi se dijele na slijedeće skupine:

do 14 godina starosti	3687 članova
od 14-24 godine	5076 članova
od 24 godina dalje	12852 članova.

Od 27 kotara u našoj republici pet ih nema planinarskih organizacija. To su: Koprivnički, Makarski, Našički, Vinkovački i Zadarski kotar.

Nove organizacione forme u fizičkoj kulturi upućuju našu organizaciju da osniva omičinske, kotarske ili gradske planinarske odbore. Ovi odbori trebali bi koordinirati rad planinarskih društava dotičnog područja i povezati ih sa drugim organizacijama za fizičku kulturu na istom području. Jasno je da takav odbor može postojeti samo tamo, gdje na području jedne općine ili komune postoji više planinarskih organizacija. Do danas smo imali tri takova planinarska odbora i to u Solitru, Piieci i Zagrebu. Osim toga postojala su i tri pokrajinska savjeta: u Hrvatskom zagorju, Slavoniji i Dalmaciji. Prvi je vrlo aktivan, drugi uopće ne djeluje, a treći je prestao radom nakon osnutka kotarskog odbora u Splitu.

RAD S OMLADINOM

Radom sa omladinom bila je zadužena Komisija za rad s omladinom, koja je provela niz akcija ili je bila njihov inicijator. U zimskom periodu kroz posljednje tri godine organizirana su za omladinu zimovališta na Sliemenu, Samoborskom gorju, Plataku, Ivančici i na Ravnoj gori. Zimovališta je koristilo oko 2.500 omladinaca i vionira. Zimovanjem su rukovodili instruktori planinari i skijaši. Društvima treba odati priznanje, jer su u svojim planinarskim domovima u tu svrhu odobrila naročito povoline cijene.

Zagrebački omladinci svake godine su sudjelovali u prvomačkim paradama. Od ukupnog broja planinara koji su sudjelovali u tim manifestacijama, bilo je uvijek polovina omladinaca.

Organiziran je niz orientacionih takmičenja. U Samoboru se svake godine održava tradicionalni marš »Memorijal Janka Mišića«. Na posliednjem je sudjelovalo 70 ekipa sa 120 omladinaca. U tradicionalnom takmičenju »Trofej Platak«, koje se održava svake godine na Platku, sudjelovalo je 80 ekipa. Na republičkom takmičenju u Žumberku »Tragom XIII proleterske brigade« sudjelovalo je 30 ekipa.

Svake godine održava se slet mladih planinara u Hrvatskom zagorju, na koji dolazi i po nekoliko hiljada omladinaca. Godine 1959. održan je takav slet na Stražnjčici, 1960. na Kalniku a 1961. na Cesogradu. Na sletu mladih planinara Slavonije na Jankovcu 1961. uzele je učešća oko 200 omladinaca.

Komisija je 1961. organizirala povodom »Dana mladosti« u Kumrovcu orientacioni marš »Tragom zagorskih partizana« sa 30 ekipa. Na patrolnom takmičenju »Oslobodenje grada Zagreba« sudjelovale su 152 erike sa 760 učesnika. Omladinci su učestvovali 1959. u omladinskoj radnoj brigadi planinara na izgradnji Autoputa, a 1960. i 1961. u radnim brigadama na Sutjesci. Godine 1960. i 1961. sudjelovalo je u »Danu mladih planinara« u Samoborskom gorju po 500 omladinaca i pionira. Tokom ljeta oko 400 omladinaca boravilo je u kampovima i logorima. Omladinci su sudjelovali i u gotovo svim drugim akcijama koje je poduzimao Savez i u tim akcijama redovno su po broju učesnika bili većina.

Rad komisije za omladinu odvijao se pod teškim uvjetima. Od pet članova koliko ih je izabrano u Komisiju na Skupštini u Velikoj, četiri člana su odmah otpala, tako da je kroz čitavi period radio samo jedan član, pročelnik komisije. Rad sa omladinom u društвima je vrlo slab. Svega 30 društava ima omladinsku sekciju. U njima je obuhvaćeno oko 2.000 omladinaca, no većina sekcija postoji samo na papiru. Upravni odbori društava imaju vrlo malo smisla za rad s omladinom. To pokazuje i vrlo mali broj omladinaca u samim upravnim odborima. Najbolji primjer da je nepotrebno strahovati pred romanikanjem iskustva omladinaca za rad u upravnom odboru je PD »Velebit« u Zagrebu, koje u svom odboru nema ni jednog člana starijeg od 27 godina, predsjednik je star svega 25 godina, a ipak je to društvo najaktivnije u Hrvatskoj. Osim toga, društva vrlo rijetko šalju omladince na tečajeve koje organiza PSH ili PSJ.

Od omladinaca u društвima oko 70% je studenata i učenika, te se postavlja problem uključivanja radničke i seoske omladine. Društva su premašno povezana sa organizacijom Narodne omladine, Ferialnim savezom, Savezom izviđača i sl. Na svim školama osnivaju se fiskulturna društva i planinari bi trebali prema njima usmjeriti svoj rad.

PROPAGANDA

Propagandna aktivnost društva i Saveza bila je aktivna na području planinarskih i mitovisnih predavanja s orioekcijama dianozitiva u boji. Predavači Saveza održavali su projekcije s predavanjima u društвima, školama, radnim kolektivima i narodnim sveučilištima. Ova aktivnost tako je morala zadnjih godina da su pojedini predavači održavali godišnje i preko 50 predavanja. Posliednje tri godine sva naša društva održala su ukuvno oko 500 predavanja. Da bi društva imala pregled predavača i tema, stampan je popis svih predavača sa naslovima predavanja i poslan svim društвima.

U planinarskim društвima radilo se još vrlo malo na propagandi uvezši u cijeli. Neki društva u svom upravnom odboru danče nisu imala ni člana zaduženog za propagandu. Istačla su se jedino pojedina društva. Tako je npr. PD »Zagreb« organiziralo tri originalne izložbe i to izložbu planinarske štampe, likovnih radova planinara i kartografie. PD »Slieme« organiziralo je izložbu maramaka s planinarskim motivima. Izložbe planinarske fotografije organizirala su i slijedeća društva: »Velebit«, »Žalozničar«, »Zagreb« i »Slieme« iz Zagreba, »Platak« iz Rijeke i »Ravna gora« iz Varaždina.

Komisija za propagandu organizirala je 1961. u čast 20-godišnjice ustanka naroda Jugoslavije veliku planinarsku izložbu pod naslovom »Planinarstvo u Hrvatskoj od oslobođenja do danas«. U Savezu postoji i jedna pokretna izložba, koju su koristila razna planinarska društva u svojim mjestima.

Dnevna štampa i listovi donose planinarske vijesti ali dosta nereditivo. Društva bi trebala zanimljive vijesti poslati u Savez pravovremeno a ne sa zakašnjenjem. Revija »Globus« donijela je nekoliko planinarskih reportaža s reprodukcijama u boji.

Radio stanice »Zagreb« i »Slieme« uvrštavale su u svoje emisije i vijesti iz naših organizacija, a u okviru emisija za diecu emitirano je desetak planinarskih prikaza.

Jedna od vrijednih propagandnih forma su priredbe »Tiedan planinarstva« u čemu su neka naša društva pokazala vidne uspjehe. U okviru takovih priredaba priređuju se izložbe, predavanja i druge manifestacione akcije. Posljednju takovu akciju u Varaždinu, koju je organiziralo PD »Ravna gora, treba naročito pohvaliti.

Prema zaključku prošle skupštine društva su se trebala angažirati na skupljanju materijala za planinarski muzej, ali su u tome podbacila. Treba dati puno priznanje drugu Ivici Sudniku iz Samobora za njegovo zdušno uređivanje muzeja.

IZDAVAČKA DJELATNOST

»Naše planine«. Časopis »Naše planine« izlazio je redovno unatoč stalnoj finansijskoj krizi. Kao najrealnija mjera za usklajivanje prihoda i rashoda bilo bi povišenje broja pretplatnika. Nažalost, društva su u tom pogledu potvorno zakazala, tako da kao jedino rješenje preostaje povišenje pretplate sa 400 na 600 dinara godišnje. To je doduše povišenje za čitavih 50%, ali treba uzeti u obzir da je sadašnja cijena lista vrlo niska i da ne pokriva ni polovinu cijene koštanja. Osim toga, grafičke usluge svake godine su sve skuplje a prihodi lista stalno ostaju isti.

Grafički je časopis u posljednjim godinama nazadovao. Prešlo se u jeftiniju tiskaru, ali su njene grafičke usluge slabije kvalitete. Usvojena je preporuka poslije skupštine i u cilju smanjenja troškova izostavljen je ranije uobičajeni umjetnički prilog u svakom broju. Znatno je smanjen i broj ilustracija zbog skupoće klišea.

Suradnički honorari iznose po štampanoj strani za borgis 700, a za petit (sitnija slova) 800 dinara bruto. Tako niski honorar odražava se na slanju priloga, naročito onih vrijednjih.

Uredništvo nastoji da u okviru finansijskih mogućnosti i dalje održava tradiciju i ugled, koji časopis nosi još iz prošlog stoljeća. Nastoji se da stranice časopisa budu odraz rada planinara u našoj republici, jer je on jedini trajni dokument toga rada. Druga intencija Uredništva je da časopis dade što trajniju vrijednost visokom kvalitetom i stručnim nivojem priloga. Uvrštavanjem članaka i naučnog karaktera časopis stiče sve veći ugled u stručnim krugovima. Unatoč nastojanju da se u svakom broju donese i poneki literarni ili zabavni prilog, često to ne uspijeva. Uzrok je u pomanjkanju suradnika sa literarnim sposobnostima. Zbog toga kojiput u list ulazi i manje vrijedni materijal, što izaziva prigovore kod nekih čitalaca. Časopis izlazi redovno u dvobrojevima šest puta godišnje u nakladi od oko 1400 primjeraka.

Časopis ima slijedeće rubrike: Iz rada naših organizacija, Vijesti, Iz literature, Iz pera mladih, Zaštita prirode, Registracija prvenstvenih alpinističkih uspona. Naročito se polaze pažnja ideoškim i odgojnim problemima, pa je u tu svrhu uvedena nova rubrika »Pitanja za diskusiju«. List i nadalje čuva svoj općejugoslavenski karakter donoseći materijal iz svih naših republika.

Planinarski vodiči. Kao naročiti uspjeh naše izdavačke djelatnosti smatramo štampanje četiri planinarska vodiča:

Vodič na Klek

Medvednica

Planinarski vodič po Hrvatskom zagorju

Orjen i njegova skupina.

Svaki od ovih vodiča pretplatnici »Naših planina« dobili su kao besplatni prilog. Time je dana izvjesna kompenzacija za smanjeni obujam časopisa. Treba naročito istaknuti saradnju planinarskih društava Hrvatskog zagorja, koja su sabiranjem reklamnih oglasa omogućila da se vodič po zagorskim planinama štampa čak u 4500 primjeraka. Zagorska društva dobila su tom akcijom na račun uplaćenih oglasa 2500 primjeraka vodiča besplatno, što za njih predstavlja ne samo dobitak propagandnog materijala, nego i materijalni dobitak od prodaje vodiča. Na slični način izaći će ovi dana i vodič po Žumberačkom gorju u saradnji sa PD »Dubovac« iz Karlovca. Ovakav put u izdavačkoj djelatnosti pokazao se vrlo efikasnim i bilo bi poželjno kad bi i druga društva, naročito ona koja imaju svoje domove (npr. Split, Rijeka) pošla tim putom.

Osnovna znanja iz speleologije. Za nastavne potrebe speleološkog tečaja PSJ, čija je organizacija povjerena našem Savezu, izdala je Komisiju za speleologiju našeg Saveza skripta pod naslovom »Osnovna znanja iz speleologije«. To je kod nas prva takova publikacija i po sadržaju i po koncepciji. Ta skripta, umnožena

šapirografom, su zbornik članaka naših speleologa-amatera i stručnjaka graničnih područja nauke.

Bilten. Savez je povremeno izdavao svoj bilten sa aktuelnim obavijestima i slao ga бесплатно planinarskim društvima. Takovih biltena izšlo je u proteklom razdoblju od 3 godine ukupno osam, ali je zbog materijalnih poteškoća prestao izlaziti tokom 1961. godine.

MARKACIJE

Rađ na markiranju planinarskih putova od 1959. godine je napredovao. Neka društva su u tom periodu pokazala vrlo lijepu aktivnost, ali sva o tome ne šalju izvještaje Savezu, pa tako mnogo aktivnost ne možemo registrirati. Na temelju anketnih listova 22 društva imaju sekcije za označavanje putova sa ukupno 181 članom. Te sekcije su postavile u toku 1960. godine 8.504 markacije i 277 tabla i natpisa. Komisija za markacije dostavila je svim društvima knjižicu sa uputama za rad. Došlo se do zaključka da je nova forma za poticanje rada na markacijama, u obliku natječaja za najbolje provedeno označavanje, vrlo efikasna. Savez je dodijelio PD »Platak« iz Rijeke nagradu od 40.000 dinara, a društvima »Split i »Mosor» u Splitu 35.000 dinara za dobro izvršene markacije. Društvo u Ivancu dobilo je za markiranje Ivančice 10.000, a PSJ dodijelio je PD »Dubovac« u Karlovcu 40.000 dinara kao treću nagradu za markiranje putova po Žumberku. PSH je financirao akciju markiranja Sjevernog i Srednjeg Velebita, a radove su izveli članovi PD »Željezničar« i »Zagreb«. Savjet planinara grada Zagreba raspoređio je među zagrebačka društva markiranje putova po Medvednici i većina društava je zadatak dobro izvršila. Kao nedostatak pokazala se nedovoljna koordinacija u radu društava koja rade na istom području. U planu su pripreme za trasiranje planinarskog puta koji bi obuhvatilo sve planine naše republike. Taj put ne bi bio neprekidan, nego bi u nizinskim krajevima bilo praznina, što je nužno obzirom na konfiguraciju planinskog zemljista u našoj republici.

PLANINARSKI DOMOVI

Od ukupno 350 planinarskih objekata, koliko ih otprilike sada ima u Jugoslaviji, u našoj republici ih ima 52 sa ukupno 1500 ležaja. U gradnji se nalaze slijedeći objekti:

Sklonište u Velikoj Paklenici
Sklonište na Jelovojo Ruji u Velebitu
Sklonište pod Lipom na Medvednici
Novi dom na Ravnoj Gori u Zagorju.

Za objekte u gradnji i za adaptacije već izgrađenih potrebno bi bilo oko 75.000.000 dinara. Nažalost, naša organizacija ne raspolaze tim sredstvima, a u posljednje dvije godine Savez nije dobio nikakvu materijalnu pomoć za izgradnju i održavanje objekata. Pomoć u sadašnjim uslovima dobivaju planinarska društva i to samo ona koja su svojom aktivnošću stekla ugled u svojim komunama.

Mi danas imamo tri vrste objekata: 1. objekti u nizim krajevima, sa dobrim komunikacijama u blizini industrijskih centara (npr. Sljeme, Velika, Platak, Petehovac, Kalnik). Ovi objekti pravilnim gospodarenjem mogu ne samo pokrivati svoje režije nego odbacivati i dobit.

2. objekti koji su dalje od komunikacija, ali su dobro posjećeni (Oštrelj, Glavica, Strahinjčica, Ivančica, Ravna gora itd.). Ovi objekti uz dobro gospodarenje mogu pokrивati režiske troškove, pogotovo ukoliko se iskoristi interes u komunama na čijem teritoriju se nalaze.

3. skloništa u udaljenim planinama daleko od komunikacija, koja služe samo planinarima, a vrlo rijetko turistima ili školskim ekskurzijama (Risnjak, Klek, Mosor, Bačić-kosa i Štirovac na Velebitu). Ovi objekti u sadašnjim prilikama predstavljaju priličan teret za planinarsku organizaciju. Da bi se ovakvi pasivni objekti mogli održavati, potrebno je osigurati dovoljna sredstva i formirati posebni fond pri Savezu za njihovo održavanje.

Poseban problem predstavlja pitanje upravljanja planinarskim objektima, pitanje odnosa prema opskrbnicima i pitanje cijena i popusta. U tu svrhu podnesen je Skupštini na odobrenje prijedlog pravilnika koji bi regulirao te odnose na isti način u svim našim domovima.

IZOBRAZBA KADROVA

Sistem izobrazbe kadrova u našoj organizaciji nije ujednačen. Dok Savez ima razrađen sistem, pojedina društva održavaju tečajeve sa različitim kriterijima. Društva su održavala tečajeve, seminare i planinarske škole sa temama iz područja orientacije, orve pomoći, fotografije alpinizma, speleologije, skijanja itd. Takovih akcija održano je 43, što je malo ako taj broj usporedimo s brojem naših društava kojih ima 66. Tečajeve je organizirao i Savez, a osim toga članovi naših društava slani su i na tečajeve koje je organizirao PSJ. Neke tečajeve za PSJ organizirao je naš Savez. U prvoj tabeli prikazan je rad društava. Prvi stupac označava vrst akcije, drugi broj akcija, treći broj učesnika a četvrti broj radnih dana.

Škole	11	244	81
Tečajevi	24	540	131
Seminari	8	280	76
Ukupno	43	1064	288

U slijedećoj tabeli prikazani su tečajevi koje je održao PSH. U prvom stućcu označena je vrsta tečaja, u drugom broj tečajeva republičkog karaktera a u trećem broj tečajeva održanih za PSJ.

Tečaj za vodiče zimskih pohoda	2	2
Tečaj za vodiče ljetnih pohoda	0	1
Tečaj za skijaške instruktore	1	0
Tečaj gorske službe spasavanja	1	0
Vježbe gorske službe spasavanja	3	0
Ljetni alpinistički tečajevi	7	1
Zimski alpinistički logor	1	0
Speleološki tečaj	2	1
Planinarske omladinske škole	2	0
Ukupno	19	5

U slijedećoj tabeli prikazan je broj planinara iz naše republike, koji su sudjelovali na tečajevima PSJ.

Tečaj za oml. plan. rukovodioce	11
Tečaj za načelnike plan. društava	10
Zimski tečaj za GSS	5
Ljetni tečaj za GSS	7
Ljetni alpinistički tečaj	7
Ljetni tečaj za vodiče pohoda	5
Ukupno	45

U trogodišnjem periodu u našoj organizaciji je s uspjehom završilo tečaj i dobilo naslove

Zimskih vodiča	26
Ljetnih vodiča	13
Članova GSS	17
Alpinista	22
Speleologa	23
Načelnika plan. društava	10
Omladinskih plan. rukovod.	11
Vodiča »Sutjeske«	8
Ončić instruktora	16
Skijaških učitelja	6
Alpinističkih instruktora	5
Speleoloških instruktora	5

ALPINIZAM

Od prošle Skupštine do danas Komisija za alpinizam izvršila je obiman organizacijski rad. Taj rad našao je odraza i u novom radikalno reformiranom pravilniku za alpinističke odsjekte i u poslovniku rada Komisije. Svi novi oblici rada prilagođeni su postojećoj situaciji. Novi pravilnik, donesen krajem 1959. snažno je stimulirao alpinističku djelatnost u planinarskim društvima.

Nastojalo se usavršiti sistem prikupljanja podataka, no alpinistički odsjeci nisu bili dovoljno ažurni s izuzetkom AO PD »Zeljezničar«, a donekle i AO PD »Velebit« i »Risnjak«.

U pogledu finansijskih sredstava situacija je još uvijek slaba, ali nešto bolja nego ranijih godina. Društva vode sve više brige o odsjecima. Komisija za alpinizam dobiva sredstva iz budžeta Saveza. Ta sredstva su strogo namjenska i ne mogu se proporcionalno dijeliti odsjecima. Ta sredstva su osim toga relativno mala, tako da u način stvarljivom gospodarenju svake godine dolazi do prebacivanja planiranog budžeta. Komisija za alpinizam bila je inicijator samo onih akcija, koje prelaze okvir i mogućnosti odsjeka, npr. alpinistički tečajevi za instrukture, međunarodna zamjena, ekskurzije u visokoj gorju u inozemstvu. U planu je formiranje ekspedicijonog odbora, koji bi imao zadatak da razmotri mogućnosti organiziranja ekspedicije u malo istražena gorja svijeta. Komisija smatra svojom glavnom dužnošću da potiče alpinističku aktivnost, naročito u onim područjima, gdje je ona slabо razvijena. Općenito uzevši alpinizam u našoj republici dostigao je visoki stupanj po kvaliteti i već davno je prešao početničku fazu. No u dalnjem radu težak je problem alpinističke opreme, jer se kod nas ne proizvodi, a trgovina je ne uvozi.

Potrebno je spomenuti aktivnu saradnju s Koordinacionom komisijom za alpinizam PSJ. U okviru te saradnje naša komisija bila je organizator jedinog posvjedratnog skupa »Plenuma alpinista Jugoslavije«. Plenum je održan u Zagrebu 5. lipnja 1960. godine. Na tom skupu razmatrani su mnogi problemi, a donesen je i niz načelnih odluka od velikog značaja za naš alpinizam.

Posljednjih godina vodilo se mnogo brige o izobrazbi kadrova. Pitanje novih kadrova rješavalo se početničkim alpinističkim tečajevima, a usavršavanje već postojećeg kadra nastojalo se rješiti međunarodnim zamjenama i ekskurzijama u strana visoka gorja (Tatre, Dolomiti, Savojske Alpe itd). Naročito treba spomenuti prvu jugoslavensku poslijeratunu ekspediciju planinara u strano visoko gorje. Bila je to ekspedicija riječkih planinara na najviši vrh Afrike, koja je financirana dijelom iz sredstava našeg Saveza. Najveću zaslugu za tu akciju ima PD »Platak« u Rijeci. Izvršeni su i neki usponi na visoke vrhove Etiopije.

U Zagrebu je 1959. godine osnovan Alpinistički klub, koji kao stručna alpinistička debatna tribina okuplja alpiniste zagrebačkih odsjeka. U slijedećoj tabeli prikazane su akcije Komisije za alpinizam:

Akcija	uče-snika	instruk-tora	predava-vanja
Alpinistička škola za početnike u Zagrebu 1959	18	9	17
Penjački logor u Julijskim Alpama rujna 1959	8	3	
Alpinistička škola za početnike u Zagrebu 1960	8	6	13
Penjački logor u Julijskim Alpama ljeta 1960	9	3	
Jugoslavenski početnički tečaj na Kleku 1960	28	13	7
Penjački logor u Julijskim Alpama ljeta 1960	7		7
Skijaška škola za alpiniste na Velebitu 1961	22	5	2
Alpinistička škola za početnike u Zagrebu 1961	27	22	10
Penjački logor u Julijskim Alpama ljeta 1961	15	4	
Alpinistička ekskurzija u poljske Tatre 1959	8		
Alpinistička ekskurzija u Austriju i Italiju 1960	8		
Alpinistička ekskurzija u Francusku 1960	5		
Alpinistička ekskurzija u Italiju 1961	5		
Alpinistička ekskurzija u Austriju 1961	6		
I republičko skijaško alp. natjecanje, Snježnik 1961	57		

I na kraju treba spomenuti, da su na Saveznom alpinističkom početničkom tečaju u Julijskim Alpama, koji je organizirao prosinca 1960. PSJ, sudjelovala dva naša tečajca i jedan instruktor sa 2 održana predavanja, a na isto takovom tečaju u ljeti slijedeće godine 6 naših tečajaca i dva instruktora. Na Alpinijadu u Bugarskoj ožujka 1961. naš Savez je poslao dva učesnika.

U slijedećoj tabeli prikazano je brojno stanje naših alpinističkih odsjeka:

Alpinistički odsjek	broj alpinista			broj pripravnika		
	1959	1960	1961	1959	1960	1961
PD »Zagreb« u Zagrebu	20	20	20	14	16	16
PDS »Velebit« u Zagrebu	5	11	11	9	13	17
PD »Risnjak« u Zagrebu	1	1	0	11	18	18
PD »Grafičar« u Zagrebu	3	5	5	19	17	19
PD »Runoliste u Zagrebu	1	3	3	9	7	7
PD »Željezničar« u Zagrebu	6	10	10	34	30	36
PD »Mosor« u Splitu	2	1	1	16	16	16
PD »Platak« na Rijeci	3	3	5	10	7	10
PD »Japetić« u Samoboru	0	5	7	0	0	0
Ukupno	41	69	62	122	124	147

Prema nepotpunim podacima alpinistička djelatnost bila je ovakova:

Vrsta djelatnosti	1959	1959	1960	1960
	zimi	ljeti	zimi	ljeti
Broj penjačkih uspona	47	520	57	692
Broj prvenstvenih penj. uspona	0	35	0	15
Broj uspona preko 2000 metara	11	184	55	141
Broj tura	0	0	40	27
Ukupno	58	739	152	875

SPELEOLOGIJA

Komisija za speleologiju radila je u toku protekle tri godine u okviru ovih zadataka postavljenih na prošloj skupštini:

1. organizirati proslavu 10-godišnjice speleologije u Hrvatskoj
2. održati III tečaj za speleologe
3. stalna suradnja sa JNA

4. akcija za osnivanje Komisije za speleologiju pri PSJ.

U prvoj godini rad komisije bio je u stagnaciji zbog prezaposlenosti pročelnika. Dolaskom novog pročelnika rad je oživio i zadaci su izvršeni. Komisija koordinira rad odsjeka u društвima, organizira zajednička istraživanja i brine se za izobrazbu kadrova. U početku su se održavali po potrebi sastanci komisije, a u zadnje vrijeme koristi se nova forma u obliku »Speleoloških večeri« na kojima se prikazuju rezultati rada i vrše dogовори за nove akcije. Održano je i nekoliko plenuma komisije. Godine 1960. osnovan je novi SO u PD »Velebit«, a rasformiran odsjek u PD »Javor«. Iste godine rasformiran je speleološki aktiv u Klisu, a slijedeće godine formiran odsjek u PD »Mosor« u Splitu. Godine 1959. osnovan je novi odsjek u PD »Zanatlija« u Zagrebu. Sadašnje stanje članstva:

SO PD »Željezničar« u Zagrebu	68
SO PD »Zagreb« u Zagrebu	26
SO PD »Zanatlija« u Zagrebu	20
SO PD »Velebit« u Zagrebu	20
SO PD »Dubovac« u Karlovcu	12
SO PD »Mosor« u Splitu	8
Ukupno	154

U proteklom trogodišnjem periodu održana su tri speleološka tečaja. Od toga su dva bila republičkog karaktera, a treći jugoslavenskog karaktera:

1958. II republički tečaj u Cerovačkim pećinama	sa 15 tečajaca
1960. III republički tečaj u Tounju kod Oštarija	sa 19 tečajaca
1960. I jugoslavenski tečaj, Tounj kod Oštarija	sa 20 tečajaca.

Posebno treba spomenuti slijedeće speleološke akcije naših speleologa: učešće na istraživanju Brača 1958. i 1959. za potrebe JRM, Like i Gorskog kotara 1960, istraživanje ponora Klane do dubine od 320 m, učešće u »Operaciji kvarnerska spilja« 1960, akcija »Tragom Titovih partizana kroz naše pećine« 1961, učešće u istraživanju Buškog blata, Livanjskog, Duvanjskog i Glamočkog polja, paleontološko-arheološka iskapanja u hrvatskom zagorju i Dalmaciji, izdavanje časopisa »Speleolog«, održanih šest »Speleoloških večeri« u Zagrebu, štampanje speleoloških skriptata »Osnovna znanja iz speleologije«, istraživanje jame Puhaljke do dubine od 110 m i pećine Vrtline u dužini od 900 m na Velebitu i izložba speleološke fotografije na izložbi »Planinarsko u Hrvatskoj od oslobođenja do danas« 1961. u Zagrebu. Slijedi tabelarni prikaz istraženih pećina i ponora u Hrvatskoj:

	1959	1960	1961	ukupno
»Željezničar«	183	265	28	476
»Zagreb«	1	2	0	3
»Zanatlija«	0	11	5	16
»Javor«	17	10	0	27
»Velebit«	0	0	11	11
»Dubovac«	6	10	12	28
»Klis«	26	4	0	30
»Mosor«	0	0	0	0
Ukupno	233	302	56	591

Oprema speleoloških odsjeka ne zadovoljava. Uz nabavku ljestava, čeličnog vitla za dublja istraživanja, potrebno je nabaviti i gumeni čamac za svladavanje podzemnih voda. Zalosno je da nam današnja sredstva ne daju mogućnosti za istraživanje ponora dubljih od 200 metara. Među buduće zadatke Komisije spada formiranje speleološke službe spasavanja, izradba novog pravilnika o dodjeljivanju naziva speleologa-početnika, speleologa i speleologa-instruktora i nabavka potrebnih rezervišta.

GORSKA SLUŽBA SPASAVANJA

Danas postoje u Hrvatskoj tri stanice GSS-a:

1. Samobor sa 4 spasavaoca i 3 pripravnika
3. Rijeka sa 6 članova i
3. Zagreb sa 15 spasavaoca i 12 pripravnika.

Da bi se poboljšao rad i izbjegli neki problemi, fuzionirale su se 1960. godine stanice PD »Zagreb« i PDS »Velebit« u jednu centralnu stanicu. Nakon toga rad se vidljivo poboljšao i danas se može kazati da je to najaktivnija stanica u Hrvatskoj. Iste godine osnovana je i nova stanica u Rijeci.

Velik je problem osnivanja novih stanica u našim gorovitim krajevima, pa i tamo gdje ne postoje planinarska društva, kao što je npr. Lika. No velik problem je i osnivanje stanica u mjestima gdje postoje društva. Unatoč potrebi takovih stanica, npr. u Ogulinu, Starigradu kod Paklenice i Gospicu, do sada nisu mogle biti formirane zbog pomanjkanja sredstava, kadrova a i zbog pomanjkanja razumijevanja unutar društava.

U svom radu Komisija za GSS imala je teških problema. U prvom redu, u proteklom razdoblju od tri godine promijenila su se tri rukovodioca Komisije, a u jednom razdoblju Komisija uopće nije imala pročelnika. Jedan od najvećih problema bila su materijalna sredstva i oprema, koja je većinom zastarjela i istrošena. U Jugoslaviji još uvijek ne postoji nikakav stručni priručnik GSS-a, što se naročito osjeća u izobrazbi kadrova.

Postavlja se još jedan principijelni problem. Gorska služba spasavanja i njeno financiranje zapravo je stvar javnih služba (Narodne milicije, Državnog osiguravačkog zavoda, Zavoda za socijalno osiguranje, Stanica za hitnu pomoć itd.), a kako danas stvari stoje, tu službu finansira Savez a njeni članovi su većinom studenti, dakle upravo planinari s najmanjim prihodima. Prilikom vježba i akcija troši se i privatna oprema spasavaoca, a planinarska organizacija nije u stanju da im išta pruži za uzvrat, premda na njih postavlja velike zahtjeve. Potrebno će biti u budućnosti naći rješenje za taj problem.

Godine 1961. održano je u organizaciji naše Komisije savjetovanje članova GSS-a iz cijele Jugoslavije i tom prilikom doneseni su neki zaključci o spomenutom pro-

blemu. Prilikom savjetovanja, ekipa Hrvatske demonstrirala je spasavanje u stijeni u Velikoj Paklenici na Velebitu. U posljednje vrijeme Komisija je organizirala i tri vježbe na Kleku, u kojima su učestvovali skoro svi spasavaoci iz Zagreba. Osim toga održane su i dvije zimske vježbe na Medvednici, jer je iskustvo pokazalo, da je akcija GSS-a najpotrebnija zimi za vrijeme skijaških takmičenja i nedjeljom, kada se veliki broj izletnika skija oko Sljemena. GSS je u te dane organizirao dežurstva. U prvoj tabeli prikazan je broj nesretnih slučajeva, posebno zimi a posebno ljeti, koji su se desili u našim planinama od 1954. godine do danas, a u drugoj vrste ozljeda.

Planina	ljeti	zimi	muški	ženske	ukupno
Sljeme	55	231	194	92	286
Klek	42	6	32	16	48
Velebit	61	23	55	29	84
Plitvice	24	2	18	8	26
Delnice	0	36	29	7	36
Samoborsko g.	21	31	24	28	52
Platak-Snježnik	29	19	31	17	48
Mosor	16	0	8	8	16
Biokovo	12	0	8	4	12
Orjen	4	15	11	8	19
Ostalo	90	41	99	32	131
Ukupno	354	404	513	245	758

KOMISIJA ZA VODIČE

U ovoj Komisiji fuzionirane su nekadašnja Komisija za planinarsko skijanje i Komisija za vodiče. U Izvršnom odboru Saveza prevladavalo je mišljenje da bi rad obih Komisija trebalo koncentrirati u jednoj komisiji i za ljetne i za zimske vodiče, čiji bi program bio izobrazba kadrova i organizacija raznih priredbi. Rad skijaških sekcija po društvima, naročito u Zagrebu, u početku se u suštini nije mnogo razlikovao od rada u skijaškim klubovima i njihov rad bio je usmjeren pretežno na skijašku tehniku a manje na planinarsko skijanje. Zbog toga je rad Komisije bio orijentiran na to da rad sekcija više usmjeri na planinarsko skijanje, tj. na zimske uspone u planinama. Dakle, kao što se ljeti organiziraju masovni izleti, tako isto se nastoji potaknuti na što veći posjet planinama pod snijegom. Prema tome rad u našim društvima se ne bi trebao u principu razlikovati zimi i ljeti.

Komisija je svake godine organizirala tečajeve. Godine 1959. održan je skijaški tečaj na Juhorini u trajanju od 8 dana, koji je završilo 9 tečajaca (od toga 7 iz Zagreba). Slijedeće godine održan je tečaj na istom mjestu u trajanju od 10 dana za članove GSS-a i za skijaške voditelje. Ukupno je bilo 27 tečajaca, od toga 19 za skijaške voditelje. U prosincu prošle godine organizirali smo na Platku tečaj za vodiče zimskih pohoda za PSJ, na kojem su sudjelovala 3 naša tečajaca. Isto takav tečaj održali smo u proljeću 1961. u Vodnikovoj koči u Julijskim Alpama, gdje je bilo 16 tečajaca iz Hrvatske. Premda su tečajci dolazili s vrlo slabom tehnikom skijanja, uspjelo ih se oduševiti za zimsko planinarenje. Ljeti 1961. organizirala je naša Komisija za PSJ savezni tečaj za vodiče ljetnih pohoda na Velebitu. Prvi dio tečaja održan je na Sjevernom Velebitu, drugi dio bio je pokretan. Odvijao se kao marš od Sjevernog do Južnog Velebita. Treći dio održan je na Štirovcu. Ovakav tečaj je kod nas novost i on je jedan od najuspjelijih tečajeva koji je organiziran posljednjih nekoliko godina.

Komisija je organizirala i nekoliko skijaških takmičenja, ali im je dala planinarski karakter. Uvedena su dva nova oblika takmičenja. Siječnja 1961. priređeno je na Sljemenu kod Zagreba u organizaciji PDS »Velebit« I republičko patrolno skijaško-planinarsko takmičenje pod nazivom »Tragom zagrebačkog partizanskog odreda«, koje se sastojalo u spustu, trčanju i gađanju, a učestvovalo je 49 ekipa sa blizu 150 takmičara. U veljači iste godine održano je takmičenje u skijaškim pohodima pod naslovom »Dan planinara skijaša« sa svrhom da društva potaknu što više svojih članova na zimsko planinarenje. Najviše članova pokrenulo je u tom takmičenju PD »Torpedo« iz Rijeke (toga dana uspelo se na Snježnik 87 članova). Najkvalitetniji pohod izvela je ekipa PD »Zagreb«, koja je po prvi put prešla na skijama Južni Velebit na relaciji Dušice—Štirovac.

IZ NAŠE ZEMLJE

SAVJETOVANJE ZAGORSKIH DRUŠTAVA

Dne 24. rujna održano je redovito savjetovanje planinarskih društava Hrvatskog zagorja u Šoćevoj kući pod Lipovcem u Samoborskom gorju. Savjetovanju su prisustvovali izaslanici PS Hrvatske i samoborskih planinarskih društava. Razpravljalo se o problemima Zagorskog kružnog planinarskog puta i o slijedećem sletu planinarske omladine Zagorja. Odlučeno je da se slijedeći Slet mladih planinara Hrvatskog zagorja održi 1962. godine na Medvednici, a iduće savjetovanje u prosincu ove godine na Strahinjčici.

SKUPINA DVADESETORICE

Pod tim imenom osnovana je u PD »Rade Končar« u Zagrebu posebna zajednica planinara sa zadatkom da uređuje i dotjeruje pojedine planinarske objekte koji su zapušteni i oštećeni bilo vremenskim prilikama bilo nemarnim odnosom posjetilaca. »Skupina dvadesetorice« dala se na posao i počela s uređenjem Hirčevog skloništa na Bijelim stijenama u Gorskom kotaru. U prvoj radnoj akciji 24. rujna članovi ove skupine popravili su krov skloništa, jer je propuštao kišu, pregradili su i ospozobili urušenu peć, postavili petrolejsku rasvjetu i uredili unutrašnjost skloništa, koliko su im dopuštaла sredstva kojima su raspolagali. Ovu pohvalnu i primjernu akciju »Skupine dvadesetorice« trebali bi pomognuti svi planinari, a planinarske organizacije slijediti njihov primjer.

II SLET MLADIH PLANINARA SLAVONIJE

U organizaciji PD »Jankovac« iz Osijeka održan je 9. i 10. rujna Drugi slet mladih planinara Slavonije na Jankovcu pod Papukom. Slet je organiziran u čast 20-godišnjice ustanka naroda Jugoslavije, pa je planinarska omladina iz Slavonije i raznih drugih krajeva Jugoslavije uveličala taj dan posjetom i polaganjem vijenca na partizanskom groblju na padini Ivačke glave. Uz ostale, već uobičajene tačke planinarskih sletova, održano je i takmičenje u gadaštu i orijentaciji. Poje-

dine skupine planinara posjetile su vidi-kovac iznad doline Drenovačkog potoka, zatim vrhove Mredanski Rust (740 m) i Nevolaš (953 m). Po završetku sletskog programa svi su učesnici pošli u Slavonsku Požegu da prisustvuju općoj proslavi 20-godišnjice ustanka u Slavoniji.

PRVI SLET PLANINARA ŽELJEZNIČARA

Pod Romanjom kod Novakove pećine održan je prvi slet planinara-željezničara Jugoslavije. Organizator i domaćin proslave bilo je PD »Željezničar« iz Sarajeva, a među učesnicima nalazili su se članovi planinarskih društava iz Skopja, Niša, Beograda, Indije, Novog Sada, Sarajeva, Ljubljane, Zagreba itd. Ukupno je bilo oko 1.000 učesnika. Nakon svečanog dijela sleta održano je orientaciono takmičenje, zatim izleti u Novakovu pećinu, Crvenu stijenu i druga mesta po Romaniji. Organizirane su i logorske vatre sa planinarskim programom.

PLANINARSKA PIONIRSKA SKUPINA U BREGANI

Pri osnovnoj školi u Bregani osnovana je planinarska pionirska skupina pod pokroviteljstvom PD »Japetić« iz Samobora. U novoj skupini održan je planinarski tečaj upoznavanja pionira s planinarskim radom. Za vrijeme dvomjesečnog tečaja pioniri su se upoznali s čitanjem karata, kompasom i orijentacijom u prirodi, s davanjem prve pomoći i sa planinarskom opremom. Prvi izleti ove skupine organizirani su na trasi Samoborskog kružnog puta.

TEČAJ PSJ ZA VODIČE POHODA

Tečaj za vodiče planinarskih pohoda PSJ održan je u organizaciji PS Hrvatske na Velebitu od 20. kolovoza do 1 rujna. Tečajem je rukovodio potpukovnik Božidar Škerl, a prisustvovali su mu tečajci iz Hrvatske, Slovenije, Srbije, Bosne i Hercegovine. Tečaj je bio podijeljen na dva dijela: stacionarni i pokretni. Za vrijeme pokretnog dijela tečajci su u nekoliko etapa prošli Velebit od Zavižana do Velike Paklenice.

DOM NA BJELASICI U CRNOJ GORI

Ispod vrha Troglava na Bjelasici nalazi se planinarski dom na Vranjaku na visini od blizu 1700 metara. Ljeti je Bjelasica vrlo pogodna za planinske ture na vrhove iznad 2.000 metara i do krasnih ledenjačkih jezera: Biogradsko, Šiško i Pešića jezero. Zimi je Bjelasica krasan skijaški teren. Dom je udoban i prostran. Brinu se o njemu kolašinski planinari, odakle do samog doma vodi i automobilска cesta. Prošle godine do doma je prodrla i cesta sa druge strane Bjelasice od Ivangrada, a uskoro će biti produžena do vrha Zekove glave, gdje će se sagraditi relejna televizijska stanica.

PLANINARSKO SKLONIŠTE NA SLOVENSKOM SNJEŽNIKU

Planinarska kuća koja se gradi na Snježniku konačno je stavljena pod krov. Otvorene će biti tek slijedeće godine, ali već sada se u kući može dobiti najnužnija opskrba i noćenje. Tako je Snježnik nakon propasti ranijih planinarskih objekata opet dobio svoju planinarsku kuću. Uspon počinje kod Ilirske Bistreice a dobrim dijelom može se koristiti cesta.

»GORANI« NA KARAVANKAMA

Skupina od 29 planinara iz sekcije »Goran« PD »Zagreb« uspela se mjeseca rujna na Stol (2.236 m), najviši vrh Karavanka. Pogodno vrijeme omogućilo je vrlo lijepi vidik. Sam vrh je granična kota i tu su se naši planinari sreli sa skupinom austrijskih planinara, koji su se uspeli s austrijske strane od Klagenfurter Hütte. Naši planinari prenociли su u Valvasorovom domu (1180 m), a vratili se preko planinarske kuće Pristava na stanicu Javornik.

NOVOSTI SA TRIGLAVA

PD »Japetić« iz Samobora organiziralo je u zajednici s planinarskim klubom brodogradilišta »Split« i PD »Ljubljana-Matica« zajednički izlet na Triglav i Julijske Alpe. U zajedničkom usponu iz tri razna pravca koncem kolovoza krenulo je prema vrhu četrdeset planinara. Bilo je među njima i pionira. Najstarijem članu bilo je 74 godine! Drugarske veze ovih društava uspostavljene su na Samoborskom planinarskom kružnom putu.

U planinarskom domu na Kredarici pod vrhom Triglava prodaje se razglednica koja prikazuje kravu na samom vrhu Triglava kraj Aljaževog stupa. Tu fotografiju obično pokazuju malodušnim pla-

ninarima, koji stigavši do Kredarice oduštuju od zadnjeg uspona kroz stijenu i izgube volju za dalje penjenje. Često putuju slika potakne neodlučne planinare vrhu im se obično prizna prava istina: fotografija je, naime, obična fotomontaža.

Četrdesetgodišnji poljoprivrednik Mirko Baligač iz Beltinaca u Prekomurju popeo se sa svojom ženom već pet puta na Triglav. Zanimljivo je da je dva puta poveo sobom i svoju kćerku Liziku. Prvi puta odnio ju je na vrh Triglava u običnoj korpi, kad je bila stara svega tri mjeseca. Drugi put odnio ju je otac opet u korpi na ledima kada je bila stara svega 15 mjeseci.

U domu na Kredarici nalazi se najviše stalno radno mjesto u Jugoslaviji. To je meteorološka stanica, gdje stalno rade tri meteorologa. Ranije je prvenstvo nosio opservatorij na najvišem vrhu Šarplanine (2743 m), ali je u zadnje vrijeme napušten. Meteorolozи smatraju najneugodnijim u svom zvanju maglu. Vidljivost katkada zna biti jednaka nuli — čovjek ne vidi vlastitu šaku ako ispruži ruku. Dogadalo se da su meteorolozи znali zalutati kraj vlastite baze, pa su se morali spustiti u dolinu.

6. listopada ove godine mogao se vidjeti zanimljivi prizor na vrhu Triglava. Jedinica JNA uspela se na sam vrh sa topovima i kraj samog Aljaževog stupa ispalila nekoliko hitaca u čast 20-godišnjice ustanka. Do »Planike« artiljerijsko oružje doveli su konji, a zadnjih 400 metara vojnici golin rukama u rekordnom vremenu od oko jedan sat.

NR Slovenija proglašila je predio oko Triglavskih jezera i Komne nacionalnim parkom. Dužnost čuvanja prirodnih rijetkosti, a pogotovo alpske flore u tom kraju, preuzeo je PD »Ljubljana-Matica«, koje u novom nacionalnom parku upravlja s tri planinarska doma.

BJELOVARSKI PLANINARI NA VRHU MONT BLANCA

Ekipa od 5 članova bjelovarskog planinarskog društva »Bilogora« pod vodstvom Sjepana Sirovca postigla je lijepi uspjeh. Dne 31. srpnja uspeli su se na vrh Mont Blanc, najviši vrh Evrope. Materijalnu pomoć ekipa je dobila ne samo od planinarskog društva, nego i od bjelovarskih kolektiva »Prosvjeta«, »Koestlin«, Bjelovarski podrum, Mlijekarska industrija, »Bilogora« i »Granap«. Treba istaknuti da je uspon izvršen sa vrlo skromnom planinarskom opremom i da su članovi ekipa većim dijelom bili mlađi članovi društva.

SAVLADANA JE »SFINGA« NA TRIGLAVU

Slovenski alpinisti Aleš Kunaver i Kozimir Drašler uspeli su se 24. kolovoza na vrh do sada neosvojene »Sfinge« u Sjevernoj Triglavskoj stijeni, visoke oko 2500 metara. Ovaj uspon praćen kišom, mrazevima, olujama i grmljavom spada među najteže uspone jer vertikalna stijena zahtjeva specijalnu tehniku penjanja i veliko iskustvo. Uspon je trajao tri dana. »Sfinga« je dobila ime po tome, što njene stijene podsjećaju na čovječji lik. Alpinisti su iz Aljaževog doma krenuli po lijepom vremenu. Stigli su do tzv. »Amfiteatra«, odakle se »Sfinga« diže okomito oko 400 metara. Na visini od 2300 metara stigla je penjače jaka piša i nevrijeme. Bivalkivali su u jednom zaklonu, ali su zbog velike vlage slijedećeg dana morali prije daljnog uspona najprije osušiti odjeću i opremu. Drugi dan bio je vrlo mučan i naporan. Navečer su se morali nešto spustiti radi bivakiranja. Treći dan uspon je bio još teži, a stijena prevjesna. Mjestimično je trebalo bušiti rupe u stijeni da bi se mogli zabitati klinovi. Posljednjih 40 metara uspon vodi kroz jedan lijevak uklješten u stijenama i nije težak. U dva sata poslije podne stigli su na vrh, na koji je tada prvi puta stupila ljudska noga.

OTVORENJE PLANINARSKE KUĆE NA ĐEROVICI

Na Pločicama pod vrhom Derovice, najvišeg vrha jugoslavenskog dijela Prokletja, održana je 24. rujna planinarska proslava povodom otvorenja planinarske kuće. Tom prigodom govorio je predsjednik PS Srbije Koča Jončić, a uveče za vrijeme logorske vatre govorio je drug Marjan Brećelj. Kuća se nalazi na visini od 2125 m. Izgradnja je trajala tri godine. Izgrađena je od kamena. Arhitektonski odgovora planini i u svemu je podešena za vremenske prilike visoke planine. Objekt je koštao tri milijuna dinara, a podignulo ga je PD »Derovica« iz Peći u zajednici sa PS Srbije. Uoči proslave uspelo se na vrh Derovice 200 planinara većinom iz Kosmeta i Srbije.

PROSLAVA 60-GODIŠNICE PLANINARSTVA U SRBIJI

Povodom 60-godišnjice osnutka prve planinarske organizacije u Srbiji, održan je 30. rujna i 1. listopada jubilarni slet planinara Srbije na planinu Rtanj. Na mitingu koji je održan u okviru sleta

učestvovali su brojni mještani iz okolnih sela i rudari Rtnja. Tom prilikom održao je predsjednik Planinarskog saveza Srbije govor o 60-godišnjici organiziranog planinarstva u Srbiji. Planinarski savez Hrvatske sudjelovao je u toj proslavi poslavši delegata sa spomen-poklonom, a »Naše planine« su u čast godišnjice u prošlom broju objavile članak D. Kričokapića »Iz prošlosti srpskog planinarstva«.

PLANINARSTVO U PRIZRENU

Jedno od najmasovnijih planinarskih društava na Kosmetu svakako je planinarsko društvo »Paštrik« u Prizrenu, koje broji oko 700 članova. Ovo društvo u gradu na podnožju Sar-planine ima veoma lijepo društvene prostorije. Društvo često priređuje izlete do planinarskog doma iznad Prizrena, na kojima učestvuju i ostali gradani. Članovi društva su Šiptari, Srbi i Turci, koji svi žive u bratskoj slozi.

VI SMOTRA PLANINARA NA RAJCU U SRBIJI

Gradski odbor planinara Beograda već nekoliko godina priređuje smotre mladih planinara. Ove godine smotra šesta po redu održana je na planini Rajac pored planinarskog doma »Pobeda«. Po broju učesnika iz raznih republika prevazišla je sve dosadašnje i postala u pravom smislu međurepublička planinarska manifestacija. Tom prigodom održano je prvi puta noćno orientaciono takmičenje. Na završnoj svečanosti 25. lipnja proglašena je za najbolju ekipu PD »Stražilovo« iz Beograda. Štab VI smotre pohvalio je PD »Željezničar« iz Zagreba za najbrojnije učešće i velik broj osvojenih mjestra u raznim takmičenjima, među ostalim, za prvo mjesto u gaganju zračnim puškama.

IX SABOR PLANINARA SREZA KRALJEVO

Deveti sabor planinara sreza Kraljevo, koji se po tradiciji održava svake prve nedjelje u rujnu, privukao je ove godine 500 planinara iz raznih planinarskih društava ovog dijela Srbije, najviše iz Čačka, Kraljeva, Beograda, Kruševca i Smederevske Palanke. Organizacija je bila dobro sprovedena a program koji je najavljen, privukao je na planinu Goč, gdje se slet održavao, do sada najveći broj učesnika.

IZ INOZEMSTVA

POGINUO LEON COUTTET

Leon Couttet, najbolji francuski alpinistički vodič, poginuo je u srpnju ove godine na jednom izletu u francuskim Alpama, spasavajući svoju suprugu, koja se okliznula u jednu jarugu. Couttet je imao 38 godina i bio je profesor Državne alpinističke škole u Chamonixu.

BROJNE NESREĆE U AUSTRIJSKIM ALPAMA

U prošloj sezoni broj nesreća u austrijskim Alpama bio je vrlo velik i izgleda da će premašiti brojku od stotinu izgubljenih života. Jedna od najtežih nesreća bila je smrt pet njemačkih alpinista, koji su se smrzli pri pokušaju da se popnu na Grossglockner. Smatra se da su izgubili put i tokom noći se smrznuli. Njihova tijela pronašla je austrijska policija 30. srpnja.

NOVA ŽRTVA EIGERA

Pri pokušaju da sam savlada sjevernu stijenu Eigera, našao je koncem kolovoza smrt Austrijanac Adi Majr iz Innsbruka. On je prvog dana uspio svladati jedan dio stijene i naveče je dao signal da se osjeća dobro i da je sve u redu. Drugog dana su ga promatrali kroz durbin kako se penje do opasnog mjesa »Bivak smrti«, gdje su se 1935. smrzla dva alpinista. Dospio je do stijene zvane »Rampa« i tu se okliznuo i počeo padati. Promatrači su se uzbudili kad su vidjeli kako njegovo tijelo pada udarajući o stijene. Tijelo je kasnije nadeno u dubini smrskano. Do sada je 25 grupa alpinista krenulo da savlada tu stijenu. Četrdeset i tri čovjeka stigli su na vrh poslije nekoliko dana penjanja, 17 je našlo smrt, a 10 su odustali. Ovaj neozbiljni pokušaj s tragičnim svršetkom izazvao je mnogo diskusija u alpinističkim krugovima.

PADOBRANOM NA MONT BLANC

Prvi puta u povijesti alpinizma najviši vrh Europe, Mont Blanc, osvojen je »odozgo« a ne »odozdo« — ne pješice, nego padobranom. Grupa Francuza sputila se na Mont Blanc 24. rujna u jutro. Na naj-

viši vrh Evrope spustili su se padobronci Charles Bonnay, Daniel Camus i Jacques Dubourg. Četvrti član ekspedicije pilotirao je avionom i snimao svoje kolege. Dnevna štampa evropskih zemalja objavila je ovaj pohvat kao senzaciju prvog reda.

ŽENSKI ALPINISTIČKI REKORD

Ekipa sastavljena od dvija Kineskinja i tri tibetanske planinarke uspjela je da se uspne na 7595 metara visoki vrhunac Kongur Himalaja. Na sam vrh uspele su se Tibetanke Fundeh i Sažrab i na taj način postigle svjetski rekord u alpinističkom usponu za žene. Voda ekipe bila je Kineskinja Juan Jang, koja je dosegla visinu od 7300 m, druga Kineskinja Vang Ji Čin uspela se do 7560. Do te visine popela se i Tibičanka Rabjor. Iz oskudnih vijesti saznaje se da je Tibetanka Sajran na povratku s vrha zapala u snežnu mečavu i stradala.

GODIŠNJA SKUPŠTINA MEDUNARODNE PLANINARSKE UNIJE

Ovogodišnja skupština UIAA (Međunarodna planinarska unija) održana je u Beču 29. rujna. Kao delegat Planinarskog saveza Hrvatske prisustvovao joj je član Izvršnog odbora Branislav Čelap. Među zaključcima skupštine zanimljiv je zaključak komisije za ispitivanje alpinističke užadi, da se na užad koju ispita ta komisija stavlja zaštitni znak UIAA. Na skupštini je ponovno bilo razmatrano pitanje prijema Sovjetske planinarske organizacije, koje je bilo tretirano i na prošlogodišnjoj skupštini na Jahorini. I ovaj puta je taj zahtjev, koji je ovaj puta podnijela delegacija Bugarske, oddbijezen zbog čisto formalnog razloga, što Sovjetska federacija sama nije zatražila prijem. Delegat PSJ, Dimitrije Dedakin, zašložio se za pozitivno rješavanje tog pitanja. Skupština je zaključila da se brišu iz članstva UIAA oni članovi, koji dulje od tri godine nisu namirili obavezu članarine, zatim je zaključeno povišenje članarine za 40%. Slijedeća skupština održava se iduće godine na otoku Krku u organizaciji grčke planinarske federacije.